

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ДУХОВНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЧАСОПИС

3/2008

Слово ВЧИТЕЛЮ

ТИ НЕЗБАГНЕНИЙ, БОЖЕ...
СЦЕНАРІЙ МОГО ЖИТТЯ
ЖИТИ ВАРТО!

ЦІННІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Християнський духовно-просвітницький часопис	
«СЛОВО ВЧИТЕЛЮ» № 3(5)/2008	
Наше кредо: «Нести Слово Боже — ось наша мета, щоб кожний учитель був учнем Христа!»	
Головний редактор Літературний редактор Дизайн і верстка Художник Коректор	Тарас Приступа Світлана Филипчук Аля Біла Наталія Рябушко Ольга Мац
Редакційна колегія:	Тетяна Артерчук Олег Блощук Олександр Бондарчук Руслана Ковальчук Юрій Ліщинський Євген Никонюк Ольга Новікова
Відповідальна за випуск	Надія Доля
Засновник і видавець — Міжнародна громадська організація «Надія — людям»	
Адреса: Телефон: Факс: e-mail:	а/с 116, м. Рівне, 33028, Україна. (0362) 63-79-76 (0362) 62-05-12 slovo@nadia.rovno.ua
Часопис зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідectво про державну реєстрацію: серія KB № 12846-1730P від 27 червня 2007 р.	
Часопис «Слово вчителю» видається за рахунок благодійних внесків приватних осіб та організацій.	
Пожертви на видання часопису просимо надсилати поштовим переказом на адресу МГО «Надія — людям» з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“», або на рахунок: МГО «Надія — людям», р/р 26005301588849, Промінвестбанк м. Рівне, МФО 333335, код 21081735 з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“».	
За умови передруку матеріалів посилання на часопис «Слово вчителю» обов’язкове.	
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право редагувати і, за необхідності, скорочувати матеріали.	
Посилання на Біблію або цитування окремих біблійних текстів позначаються умовними скороченнями. Список скорочень назв книг зазвичай подається у виданнях Біблії. Посилання зазначаються з дотриманням принципу «книга-розділ-вірш» і розділяються знаками пунктуації. Наприклад: Ів. 19:6-11, 13-20, 25-28; 1 Кор. 1:18-24. Фрагменти з одного розділу розділяються комою (,), а різні книги або розділи відокремлюються крапкою з комою (;).	
Якщо в тексті не зазначено інше, всі біблійні посилання взято з Біблії у перекладі проф. Івана Огієнка.	
Фото на обкладинці Олександра Осіпова.	
Надруковано: РТМКФ «Християнське життя», 43006, м. Луцьк, вул. В. Стуса, 3, тел. (0332) 71-08-74. Наклад 5000 прим.	
© «Слово вчителю» © МГО «Надія — людям»	

Життя людини неможливе без запитань: хто я? як мені відрізнати добро від зла, правильне від неправильного? чи є життя після смерті? чи існує Бог? як я можу пізнати Його? Такі запитання можна назвати неминучими запитаннями життя. Коли людина починає давати відповіді на ці запитання — формується її світогляд. Але це відбувається не на порожньому місці. Кожна людина, народжуючись у світ, опиняється в певному соціумі. Ментальність і культура народу, до якого вона належить, політичний устрій держави, в якій вона живе, релігійне оточення, яке на неї впливає, система цінностей батьків, яку вона переймає, створюють ту основу, від якої відштовхується людина, шукаючи відповіді на «неминучі запитання життя». Надзвичайно важлива роль у цьому процесі належить школі.

Тривалий час освіта в Україні була максимально секуляризована, тобто позбавлена будь-якого релігійного, духовного впливу. І нині 35 стаття Конституції України проголошує: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання», — однак: «Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви». А це означає, що в плані освіти духовне виключене з життя людей як необхідний «елемент». Воно, так би мовити, має право бути присутнім, але вважається абсолютно необов’язковим.

Таким чином, вирішення усіх глобальних питань життя людини стає завданням виключно емпіричної науки, яка стверджує, що єдиний дієвий спосіб отримання знань — це спостереження і досвід. У найбільш вузькому розумінні емпіризм припускає, що істинним є лише те знання, яке отримане шляхом роздумів над відчуттями (включно з тими, які людина отримує через свої п’ять відчуттів за допомогою точних пристроїв). При більш широкому розумінні в емпіризмі можливі інші дані, окрім чуттєвих. Наприклад, відомості, отримані в результаті опитування громадської думки.

Емпіризм формує різні життєві позиції, проте спільним є те, що в них немає місця для Бога. Християнський світогляд визнає дійсність емпіричного дослідження як засобу пізнання, але він визнає основним джерелом інформації божественне відкриття.

Про те, що досягнення науки і науково-технічного прогресу не вирішили проблем людства, можна багато не говорити. І справа не лише в безперервних військових конфліктах, нових невиліковних хворобах, моральному занепаді тощо. Хто я, звідки і куди я йду? Ці запитання для багатьох, як і раніше, залишаються без відповіді і при нинішньому розвитку науки призводять до ще більшої розгубленості та відчаю. Правда, наука в цьому не винна. Просто це не її компетенція.

У наступних чотирьох випусках часопису «Слово вчителю» ми хочемо спробувати дати відповіді на ці запитання з точки зору християнської етики. Спираючись на Боже Слово і беручи за основу біблійні принципи, поговоримо про цінність людського життя і про те, коли слід починати духовне виховання дитини, про труднощі підліткового віку і досвід християнської освіти в різних країнах, про вибір, перед яким стоїть наша молодь, і роль християнської етики в суспільстві.

Господнього благословення вам і вашим родинам!

З повагою — редколегія

4	ПОГЛЯД ФАХІВЦЯ	
	<i>О. Бондарчук.</i> «Світогляд людини починає формуватися з перших днів її життя» <i>(інтерв’ю з Катериною Сичик)</i>	
	АКТУАЛЬНА ТЕМА	6
	<i>Н. Савицька.</i> Формування світогляду — основа духовного виховання дитини	
9	СТУДІЇ БІБЛІЇ	
	<i>Ю. Ліщинський.</i> Ти незбагненний, Боже...	
	ЗНАЙОМСТВО	12
	<i>С. Филипчук.</i> «Я дуже люблю дітей і хочу відкривати для них велич Творця і любов Спасителя» <i>(інтерв’ю з Анжелою Чудовець)</i> Хлюпоче, дзюркотить, сміється — співає Богові «Джерельце»!	
16	ПОДІЇ	
	<i>О. Смик.</i> Почути Бога на мові свого серця <i>О. Бондарчук.</i> Виховання молоді на християнських моральних цінностях <i>Н. Доля.</i> Чотири факти про толерантність	
	НАУКА І ХРИСТІЯНСТВО	18
	<i>О. Прокопович.</i> Віра і наука (част. 1) <i>О. Міцевська.</i> Духовне відкриття Майкла Фарадея	
22	МЕТОДИКА І ДОСВІД	
	<i>Т. Артерчук.</i> Урок релігії в державних загальноосвітніх закладах Німеччини <i>М. Ляхова, О. В’ялов.</i> Одвічні цінності минулого — запорука сучасного. Досвід викладання християнської етики на Харківщині <i>О. Нагорнюк.</i> Людина на землі. Покликання людини у світі (урок для 3 кл.) <i>Л. Дмитрус.</i> Сотворіння. <i>О. Ярмушко, О. Грицюта.</i> Сценарій мого життя (урок для 7 кл.) <i>Л. Дмитрус.</i> Самсон. <i>О. Прокопович.</i> Хто є людина? (урок для 9 кл.) Дидактичний матеріал <i>В. Філат.</i> Коли необхідно починати духовне виховання дитини?	
	МОЛОДЬ У ПОШУКУ	42
	<i>О. Новікова.</i> Жити варто! <i>Н. Якименко.</i> Найважливіше рішення <i>Л. Ткачик.</i> Що робити, якщо боїшся смерті?	
44	ХРИСТІЯНСТВО І МИСТЕЦТВО	
	<i>О. Блощук.</i> Картина всього життя	
	АСПЕКТИ ЗДОРОВ’Я	45
	<i>Н. Дубовик.</i> Жертви неоголошеної війни. 53 мільйони щорічно	
50	СПРАВИ СІМЕЙНІ	
	<i>І. Дубовик.</i> Мистецтво бути мамою	
	РОЗДУМИ ДУШІ	53
	<i>І. Баллард.</i> Дякую, що повірили в мене... <i>О. Медведева.</i> Листи улюбленій доньці	
57	ВАРТО ПРОЧИТАТИ	
	<i>І. Павлович.</i> Пастиркування дитячого серця (за матеріалами однойменної книги Теда Тріпа).	

Світогляд людини починає формуватися з перших днів її життя

Інтерв'ю з Катериною Іванівною Сичик,
заступником начальника управління освіти м. Рівне

КАТЕРИНА ІВАНІВНА СИЧИК

народилася 5 грудня 1957 р. в с. Глибочок Березнівського району Рівненської області. З відзнакою закінчила Дубнівське педагогічне училище за спеціальністю «вчитель початкових класів», історичний факультет Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працювала вчителем історії в с. Новий Моквин Березнівського району Рівненської обл., вчителем початкових класів, а згодом — заступником директора з навчально-виховної роботи в середній школі № 23 м. Рівне, керівником інформаційно-методичного центру відділу освіти департаменту соціального обслуговування населення м. Рівне. З 1999 р. — на посаді заступника начальника управління освіти. Заміжня, має двох дітей.

— Катерино Іванівно, коли, на Вашу думку, починає формуватися світогляд людини і які чинники впливають на цей процес?

— Світогляд людини починає формуватися з перших днів її життя. І головну роль у цьому процесі відіграє сім'я, а далі на його формування впливають школа, церква, суспільство. Світогляд, на мою думку, має формуватися природним чином, тобто кожна людина повинна без жодного тиску розмірковувати та приймати певні погляди на світ. Ніхто не має права нав'язувати комусь свій світогляд.

— На яких засадах формувався Ваш світогляд? Чи пам'ятаєте Ви когось, хто особливо впливав на Ваше

розуміння світу? Можливо, була якась особлива подія в житті?

— У той час, коли формувався мій світогляд, держава всіма своїми інституціями нав'язувала людям атеїстичний погляд на світ. Пригадую випадок у початковій школі. Після великодніх свят учителька запитувала нас, дітей, хто був у церкві і чого ми туди ходили. Адже, за її словами, Бога немає, і ходити в церкву — це забобони старих людей. Щось подібне доводилося чути, навчаючись у старших класах, в педучилищі та в університеті.

Особливою людиною у моєму житті був мій тато, який надавав важливого значення молитві. Його слова назавжди залишилися в моєму серці: «Дитино, якщо не буде можливості стати і помолитися відкрито, то знайди собі

таємний куточок, де ти зможеш це зробити». Але, дякуючи Богові, часи змінилися. Зараз ми не маємо жодних перешкод щодо богопізнання, віри та духовності.

— Чи змінювалися впродовж життя ваші духовні переконання? Якщо так, то чим це було викликано?

— Скільки себе пам'ятаю, то мої батьки були релігійними і виховували нас, дітей, на принципах релігійності. А оскільки духовність, як правило, мислиться в понятті релігійності, бо вона, по суті, є продуктом і виразником релігії та релігійності людини, то в понятті духовності завжди відчувала щось позитивне, благородне і конче божественне. Але це не було моїм переконанням. Що таке справжня духовність я зрозуміла

після визнання Бога Творця, Який створив нас за Своїм образом, та усвідомлення своєї гріховності й прийняття Ісуса Христа як свого Господа і Спасителя.

— Відомий вислів, який пишуть єзуїтам: «Дайте нам дитину до семи років, і вона назавжди залишиться з нами». Що Ви думаєте про духовне виховання дитини в ранньому віці? Можливо, Ви можете навести приклади зі своєї педагогічної практики?

— Поняття «духовність» є складним та багатограним. На мою думку, основним елементом духовності є жива свідомість людини, але свідомість дійсно активна щодо своєї віри, своїх переконань та вимог. Це основа або ґрунт духовності, на якому базується і з якого розвивається своєрідний спосіб чи стиль людського життя.

Формування духовного світу молодших школярів значною мірою залежить від педагога як особистості, який володіє манерою спілкування, вміє будувати взаємини з учнями на основі діалогу, підходить до дітей з оптимістичною гіпотезою, вірою в можливість піднесення морального і духовного світу дитини, і, звичайно, людини, визначальним у житті якої є прагнення до вдосконалення та уподоблення образу Божому.

Духовне виховання дитини у ранньому віці особливо важливе, тому що саме у цей період характерною ознакою молодших шко-

лярів є особлива сенситивність до морально-етичних впливів.

— Чи є, на Вашу думку, безперспективні діти?

— Безперспективних дітей немає. Надзвичайно важливо щоб батьки, педагоги розуміли те, що людина — найвища цінність на Землі, і ставились до неї так, як хотіли б, щоб ставилися до них. У свою чергу все це потрібно виховувати і в дітей. А ще необхідно виявити здібності дитини, вивчити її інтереси і, відповідно, розвивати дитину у визначеному напрямку. А результат не примусить себе чекати.

— У чому ж полягає цінність людського життя?

— Цінність людського життя полягає в самому житті. Вона об'єктивна. Якщо якогось ранку ми побачимо на небосхилі незвичайний схід сонця, то майже мимоволі скажемо: «Як гарно! Народжується день!» Ми міркуємо так тому, що дійсно вважаємо схід сонця надзвичайно прекрасним. Схід сонця викликає наше замилювання через красу, власниту йому.

У природі можна спостерігати безліч подібних явищ. Те ж можна сказати і про людське життя: сама його об'єктивна сутність і природа приводять нас до визнання його цінності.

Людина — це не просто матерія. Кожен із нас є особистістю. Людина — це і матерія, і дух. І оскільки людина — дух, вона усвідомлює, що вона вища за матерію. Здатність людини думкою

вийти за межі нашого безпосереднього життєвого досвіду разом із чітким усвідомленням того, що ми не самі себе зробили, приводить людей до пошуків джерела свого існування в Богові-Творцеві, Котрий, за свідченням Біблії, є Дух, і Який створив людину за образом Своїм і подобою Своєю як істоту, здатну, хоча б частково, зрозуміти Його природу, любити Його і поклонятися Йому у відповідь на Його доброту.

— Як Ви виховували своїх дітей? Чи можете поділитися своїми педагогічними здобутками?

— Великий дар — продовжити і повторити себе в дітях. Гарно виховані діти — це щастя та доблесть батьків.

У мене двоє дітей: син Юрій та дочка Ірина. Виховуючи їх, я розуміла, що в цьому складному процесі не повинно бути нещирості, непослідовності, фальші. Прокладаючи стежинку до душ своїх дітей, ніколи не соромилася попросити вибачення у них, якщо помилялася. Стосунки будувала на довірі. У вихованні дітей за основу брала християнські моральні цінності.

— Що б Ви хотіли побажати читачам часопису «Слово вчителю» як педагог і як мама?

— Я бажаю кожному читачеві часопису долучитися до великої справи духовного виховання наших дітей.

Розмовляв
Олександр Бондарчук

Формування світогляду — основа духовного виховання дитини

Кожна людина прагне щастя. Чому люди нещасливі? Чому в нашому житті так багато горя, страждань, образ і гніву? Чому хвиля дитячої жорстокості накрила сучасну школу? Ми бачимо «шокуєче відео» на телеекрані: підлітки за копійчаний борг заривають свого товариша в землю... Хлопець залишився живим, нікому не розповів про фізичні і моральні тортури, але його душа закам'яніла від жаху і болю. Можливо, він навіки втратив довіру до людей? Іншу дитину підлітки скинули в бетонну шахту — просто так, щоб подивитись, що з нею буде. Як багато фільмів, які пропагують насилля і полювання за чужим життям... Можливо, підлітки вирішили знімати своє жорстоке «відео», щоб перевірити на практиці набуті «знання»?

Наші діти нещасливі і жорстокі, тому що грішні. Ніхто змалку не відкривав їм очі на цінність людського життя, подарованого Богом. Ніхто не говорив про гріх, який перебуває в дитині від народження. Існує думка, що діти — це ангели, крила яких вкорочуються, коли виростають ноги. Але насправді ми ніколи не були ними і ніколи не будемо. Кожен має вибір, що робити з гріховністю, яку успадкував від Адама та Єви. Примиритися з Богом і розпізнати в собі гріх усе життя — або бути рабом гріха. Як же навчити дітей цінувати своє і чуже життя і не бути рабами гріха? Для цього треба змалечку формувати правильний світогляд — систему поглядів на життя і смерть, оточуючий світ, людей.

**Споглядаючи Всесвіт,
ми споглядаємо славу Божу.**

Головним питанням будь-якого світогляду є взаємовідносини між матерією, свідомістю і духом. Існує два світогляди — матеріалістичний і духовний.

Матеріалісти переконані, що світ матеріальний існує поза свідомістю і створений природою. Дух, свідомість, мислення є продуктом розвитку матерії, отже, вони смертні. В центрі матеріалістичного світогляду стоїть релігія атеїзму, яка відкидає існування Бога. «Безумний говорить у серці своїм: «Немає Бога!» (Пс. 13:1). Якщо Бога немає, то все дозволено. Їж, пий, веселись, душе, бо завтра ти помреш і вже ніколи не будеш насолоджуватись життям і розважатись. За такого світогляду душа перетворюється

на «печеру розбійників» і починає знущатися над іншою, інколи просто з нудьги. Одного разу така душа опиниться в пеклі, але вже буде пізно каятись.

Духовний світогляд вважає первинним дух, який має безсмертну природу. Спочатку Творець, а потім матерія — творіння Творця. Духовна природа людини приходить від Бога і повертається до Нього. Душа вічна і буде жити після смерті, в раю чи в пеклі. В центрі духовного світогляду є Бог. Бог створив світ і все, що в ньому, Він «Сам дає всім життя, і дихання, і все» (Дії 17:25). Земне життя — унікальне, неповторне явище, воно як пара, що на хвилину з'являється, а потім зникає. Ми на цій землі — прибульці, тимчасові мешканці, мандрівники, які шукають Бога, і часто не знаходять Його, хоч Він поряд, бо шукають «живого серед мертвих» — мертвих традицій, вірувань, релігій.

Існує думка, що Господь подарував людському роду дві книги. «Перша — це видимий світ, Ним створений, щоб людина визнала Божественну всемогутність. Друга книга — Святе Письмо» (М. Ломоносов). Існує ще й третя Книга — книга людського сумління, яка допомагає людині визнати свою гріховність, потребу в Божій любові і благодаті. Саме ці книги допомагають формувати духовний світогляд дитини.

КНИГА ПРИРОДИ

Навчитись читати Книгу природи — означає з повагою і захопленням сприймати навколишній світ, бачити в ньому люблячу руку Творця. Хіба це не чудесно — чути, як «співають зорі поранні», милуватись сонцем і місяцем, які Господь «учинив для означення часу», бачити, як «ріки плещуть в долоні» і як радіє все творіння «перед обличчям Господнім»? Уся краса природи — для нас, для нашого життя і радості. Бог написав нам величну книгу світобудови, читаючи яку ми не можемо не захоплюватись і не дякувати Творцю за Всесвіт, за кожне світило небесне, за прекрасну землю, яку ми одержали в подарунок. Біблія говорить нам, що не-

**Біблія є своєрідною «антивірусною
програмою» при формуванні
духовного світогляду.**

видимий для нас Бог стає видимим у Своїх творіннях: «Бо Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество, думанням про твори стає видиме» (Рим. 1:20). Тому Господь пропонує людям підняти вгору очі і побачити Того, Хто створив цей чудовий світ. Треба просто дивитись на цей світ, милуватись ним, захоплюватись незбагненим дивом, неосяжною величчю природи, абсолютною гармонією і таємничою загадковістю навколишнього світу. Не випадково Й. Гете сказав: «Хочеш побачити невидиме, вдивись у видиме». Споглядаючи Всесвіт, ми споглядаємо славу Божу.

Вивчаючи Книгу природи, дитина повинна відкривати для себе Бога. Але про що говорять дитячі підручники, про що розповідають учителі? Всесвіт і наша Сонячна система утворились з хмари космічного пилу. Життя — це випадкове явище, яке виникло в первісному бульйоні. Людину зводять до рівня тварини, яка не має живої душі і безсмертного життя. Учням розповідають про еволюційний розвиток людини, яка пройшла через кам'яний, бронзовий і залізний віки, досягла нечуваних успіхів і прогресу цивілізації. Але все це марно, якщо життя не має цілі і сенсу, якщо закінчується смертю і вічним мороком. День за днем, урок за уроком дитина отримує «щеплення» проти того, що говорить Біблія про походження світу і людини, про існування вічної душі і вічного життя. Навіть у християнських школах використовуються «світські» підручники і даються «світські» знання з базових предметів, які формують світогляд людини. Яким же чином можна формувати духовний світогляд за умови матеріалістичного підходу до освіти?

КНИГА СУМЛІННЯ

Ісус Христос учив, що наша душа цінніша за всі скарби світу. «Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але занапасть чи згубить себе», згубить свою безсмертну душу? (Лк. 9:25). Ісус прийшов, щоб спасти грішників, закликаючи їх до покаяття і відродження душі, тобто «внутрішньої людини». Людина має триєдину природу, поєднуючи в собі дух, душу і тіло. Якщо людина з Богом, то Святий Дух відроджує її власний дух, керує ним. Дух,

у свою чергу, контролює душу, тобто розум, емоції і волю людини. Душа керує тілом і поведінкою людини. Саме в душі закладено потенціал вільного вибору і сумління людини, отже, можливість вибирати життя з Богом чи бунт проти Нього. Святе Письмо викриває стан гріховності людської душі без Бога: «всі згрішили і позбавлені Божої слави», «душа знизилася аж до пороку», «душа наситилася нещастями», «душа омліває... за подвір'ями Господа». Отже, без Бога дух людини мертвий, а душа омліває в нещастях, в непослуху, за який розпачується смертю. Біблія ясно попереджує, що «заплата за гріх — смерть» (Рим. 6:23).

«Якщо в світі є страждання, гріх і смерть, то як це допускає люблячий Бог?» — запитують діти. Вони починають звинувачувати Бога, не розуміючи, що від власного вибору людини залежить її життя. Господь пропонує вибрати життя і благословення, а не гріх і смерть. Стан бунту проти Бога почався з гріхопадіння Адама та Єви, коли вони не послухались Бога і з'їли плід з дерева пізнання добра і зла. В цей час поперед-

ження Бога про смерть сталося, — їхній дух умер. Усі покоління людей народжуються духовно мертвими. Мертвий дух не може керувати душею, а душа — поведінкою. Наступає нестерпний внутрішній конфлікт, коли тіло вимагає задоволення, «хліба і видовищ», а совість, яка живе в душі, засуджує їх. Апостол Павло з цього приводу вигукнув: «Нещасна я людина! Бо не роблю я доброго, що хочу, але зле, чого не хочу, це чиню» (Рим. 7:19, 24).

Що допомагає дітям усвідомити, що люди від народження «мертві через гріхи і провини» і потребують спасіння? — Власне сумління і Слово Біблії. Книга сумління — це перш за все суд людини над собою, коли вона замислюється над своїм життям, учинками, усвідомлює свою гріховність і слабкість, невідворотність покарання за бунт проти Бога. Іноді на це витрачається все життя, або його взагалі не вистачає, бо людина навіки відвертається від Бога.

Чому малим дітям легше повірити в Бога, прийняти Його моральні закони і спасти свою душу? Тому що їхній світогляд ще не сформований, вони ще не одержали «вірусу» атеїзму у вигляді наукових знань і власного досвіду гріха. Біблія є своєрідною

**Без Бога дух людини мертвий,
а душа омліває в нещастях.**

«антивірусною програмою» при формуванні духовного світогляду. Тільки Біблія дає нам авторитетну відповідь на запитання звідки з'явилося життя.

КНИГА СВЯТОГО ПИСЬМА

Біблія говорить, що життя — це подих Творця. «Дух Божий мене учинив, й оживляє мене Всемогутнього подих» (Йов. 33:4). Усі світи збудовані Словом Божим, тому все, що дихає, повинно славити Бога за життя.

Учні повинні якомога раніше дізнатися, що саме Бог створив увесь Всесвіт, усю природу, рослинний і тваринний світ та людину. Тоді вірус матеріалізму не вразить душу дитини, вона буде захищена Словом і буде сприймати наукові знання через призму своєї віри в Бога. Вона буде цінувати своє і чуже життя і дякувати Богові за цей безцінний дар. Відкривати учням таємниці людського організму, вчити їх дивитись на своє тіло як на храм Духа Святого — завдання вчителя.

Людське тіло викликає подив і захоплення своєю досконалістю і довершеністю. Ми настільки звикли до свого тіла, що не замислюємося над тими чудесами, які щоденно відбуваються в ньому. Воно складається із мільйонів різноманітних клітин, які працюють так злагоджено і чітко, що ми не помічаємо цієї роботи. Цар Давид широко дякував Богу за життя: «Прославляю Тебе, що я дивно утворений!» (Пс. 138:14). У дітей немає благоговійного подиву, захоплення перед незбагненим чудом — людським життям, відсутнє почуття вдячності Богові за світ, в якому ми живемо, і за власне життя, тому що не сформований духовний світогляд. Біблія стверджує, що в Божих очах кожна людина — прегарна і тільки вона має живу душу.

ДУХОВНА ВІЙНА ЗА СВІТОГЛЯД ДІТЕЙ

Ми повинні ясно розуміти, що за кожную душу йде духовна війна. Розум наших дітей — поле битви з ворогом людського роду, дияволом, який спокушає людей на гріх. Фактично, війна йде за думки дітей, бо всі лихі вчинки спочатку народжуються в розумі, а потім проявляються у житті. Що посіє людина в своєму житті, те й пожне. У дітей треба виховувати Божий страх, бо саме він — початок мудрості. Саме він примушує дитину «коритися Отцеві духів, щоб жити», слухатись батьків і вчителів. Біблія розповідає нам трагічну життєву історію священника Ілія, який «знав, що сини його богозневажають, та не спиняв їх» (1 Сам. 3:13). Як часто вчителі знають, що їхні діти «богозневажають» і чинять гріх, але не спиняють їх! У них немає часу, немає бажання навіть поговорити з дитиною. Ми повинні проявляти довготерпіння, але не допускати всездоз-

воленості. Це важлива частина духовного формування — виховання дисципліни і відповідальності за свої вчинки. Для дитини часто розмова «по душам» більш ефективна, ніж підвищений тон або фізичне покарання від руки батька. Підлітки «кричать» своєю поведінкою, щоб на них звернули увагу, вони потребують батьківської любові і розуміння. Цар Давид простив свого сина за злочин, але сказав, що обличчя його він не побачить. Авесалом зміг «докричатися» до батька тільки коли спалив поле ячменю. Тоді Давид покликав його до себе, щоб поговорити і — поцілувати... Діти не бачать обличчя своїх батьків, і вчителі теж відвертаються від них. Вони почувають себе нікому не потрібними, тому бунтують і спалюють своє життя немов поле ячменю. А все, що їм було потрібно, — це поцілунок, добре слово, тобто любов і розуміння.

Духовне життя — це не сума знань, набутих із Біблії, не імітація благочестя. Багато хто думає, що бути з Богом — означає відвідувати церкву і читати Біблію. І тільки тоді, коли людина пережила особисту зустріч з Богом, коли вона по-справжньому покалася, — вона розуміє, що була мертва — і ожила. Завдання вчителя — допомогти дитині прийти до Бога, покаятись і прийняти життя від Ісуса Христа. Саме покаяння і народження від Бога робить людину духовно живою. Це ніби перехід від смерті до життя. Людина звільняється від мертвого оціпеніння гріха, «народжується згори». Її життя змінюється так, що можна сказати як про блудного сина: «Був мертвий, і ожив!» Тільки жива духом людина по-справжньому розуміє цінність людського життя. Тоді для неї підняти руку на чиесь життя — означає підняти руку на Бога...

Ісус Христос попереджував, щоб ми не боялись «тих, хто тіло вбиває, а потім більш нічого не може вчинити» (Лк. 12:4) Він наказував остерігатись тих, хто розбещує душу, доводить її до пекла. Саме в цьому полягає мета духовного виховання дитини — зберегти душу, залишатись живою гілкою на Лозі, робити добрі діла і йти за Христом. «Кожен із вас, який не зречеться усього, що має, не може бути учнем моїм» (Лк. 14:33). Тільки тоді, коли зречешся себе, свого егоїзму, своєї волі, — зможеш виконувати волю Божу і мати досконале життя на землі і вічне на небесах...

Наталія Савицька

Наталія Савицька.
Закінчила Харківський
державний університет.
Учитель біології.
Автор науково-методичної та
науково-практичної літератури.
Заміжня. Має дочку.

Ти незбагнений, Боже...

Псалом 138

Вітаю вас! На шляху дослідження Божого Слова ми могли придбати деякі корисні життєві навички і познайомитись із чотирма книгами Біблії: книгою Естер, першим посланням Івана, книгою Буття і посланням Якова. Сьогодні ми знову звернемося до тексту із Старого Завіту — до книги Псалмів. Псалтир — це частина Божого Об'явлення, що дане нам у Біблії.

Як часто на життєвому шляху ми відчуваємо потребу в підтримці, втішенні, в зближенні одне з одним?! Шлях, на який скеровує нас Біблія, тісно пов'язаний із цим станом душі. Саме життя підказує нам: «Як тривога, то до Бога». Біблія вчить нас, що ми можемо вирости під час випробувань у житті — навчитися молитись. Господь ясно висловився про це, коли ті, хто був з Ним поруч, просили: «Навчи нас молитись». Він роз'яснив основні уроки у Євангелії від Луки, розділ 11. Зверніть увагу, що окрім молитви «Отче наш», багатьох інших молитов, які дає нам Святе Письмо, ми маємо цілий молитовник, «підручник із молитви», натхненний Духом Бога Живого, — книгу Псалтир.

Псалтир у Біблії — це збірка ліричної духовної поезії, що покладена на музику. На жаль, ми не можемо насолодитись цими мелодіями — вони невідомі. Ми матимемо справу з текстом. Проте автор 138 псалма, на якому ми сьогодні зосередимо увагу, вживає слова, які повторюються, надаючи самому тексту мелодичності. Прочитайте псалом 138 і ви переконаєтесь.¹

Єврейська поезія суттєво відрізняється від української. Тут рифмується думка, розкриваючи зміст. Є у псалмів одна спільність з будь-якою музикою і поезією — це здатність зачепити сердечні струни, збудити нові почуття. Крім краси підібраних слів і витонченості стилю, автор вживає так званий паралелізм.

Про це дещо ширше... Подвійний чи потрійний ряд паралелізму дає можливість більше розкрити думку, доповнити її. Візьмемо для прикладу декілька рядків з 138 псалма:

¹У деяких варіантах перекладів це Пс. 139.

*Господи, — випробував Ти мене та й пізнав,
Ти знаєш сидіння моє та вставання моє,
думку мою розумієш здалека
(Пс. 138:1–2).*

Текст стає по-особливому насиченим, коли думка розкривається за допомогою образних висловів. Інколи це знайомі для нас поняття, тому що певні речі є звичайними для людей різних культур у будь-які часи — інколи це потребує детальнішого пояснення. У даному тексті вживається вислів «сидіння і вставання» (див. вірш 2). Навіть відчуваючи ефект від образного вислову, ми маємо потребу в тлумаченні того, що автор має на увазі. Так, Давид передає думку, що Боже знання охоплює всі його думки і вчинки. Весь перебіг його життя — перед лицем Божим. Так поступово розкривається зміст (див. вірші 1–3). Спробуйте записати значення інших образних висловів, які зустрінуться у цьому псалмі.

Тема будь-якого псалма — це його перший і останній вірш:

*Господи, — випробував Ти мене та й пізнав,
Ти знаєш сидіння моє та вставання моє,
думку мою розумієш здалека...
Випробуй, Боже, мене, — і пізнай моє серце,
досліди Ти мене, — і пізнай мої задуми,
і побач, чи не йду я дорогою злою,
і на вічну дорогу мене попровадь!
(Пс. 138:1–2, 23–24).*

Тема в псалмі може розвиватись по-різному: за допомогою повторень, асоціацій, переліку ознак та характеристик тощо. В першому й останньому віршах псалма 138 повторюється два слова — випробувати і пізнати. У єврейській мові слово «пізнати» (yada) передає практичну дію, вказує на конкретний досвід. Пізнати — означало вступити в стосунки, пройти шлях, ніби ставши частиною того, що пізнається.² Отже, тему можна зазначити так: «Бог

²Одну з суттєвих граней поняття «пізнати» ми можемо зрозуміти, розглядаючи, як це слово вживається для описання інтимних стосунків. Для прикладу див. Бут. 4:1, 17, 25; 24:16; Василенко Л. І. Краткий религиозно-философский словарь. — М.: Истина и жизнь, 2000.

по-справжньому близький до Своїх, але стосунки з Ним, — це процес випробування».

Тепер подивимось на основну частину псалма 138.

*Дорогу мою та лежання моє виміряєш,
і Ти всі путі мої знаєш, —
бо ще слова нема на моїм язичі,
а вже, Господи, знаєш те все!
Оточив Ти мене ззаду й спереду,
і руку Свою надо мною поклав.
Дивне знання над моє розуміння,
високе воно, — я його не подолаю!
(Пс. 138:3–6).*

Крок за кроком у спілкуванні з Богом розкривається людська душа. Автор описує міру того знання, яке є про нього у Бога. Через часте повторення слів, споріднених зі словом «знати», автор передає нам глибину його стосунків з Творцем. У 6-му вірші він зупиняється у своїх роздумах про Бога. Він Незбагненний...

Уважно прочитайте, будь ласка, уривок від 7 до 12 вірша. Він викриває марність людської спроби схватитись чи втекти від Бога. Цю звичку ми, люди, успадкували від Адама і Єви (Бут. 3:8). Ставлячи запитання, автор роздумує над цим і робить висновок (див. вірші 7–12). Звернемо увагу на те, як, перелічивши «можливі» варіанти, він переходить до «неможливих», показуючи, що від Бога не можна схватитися навіть за непорушними законами природи (вірші 11 і 12):

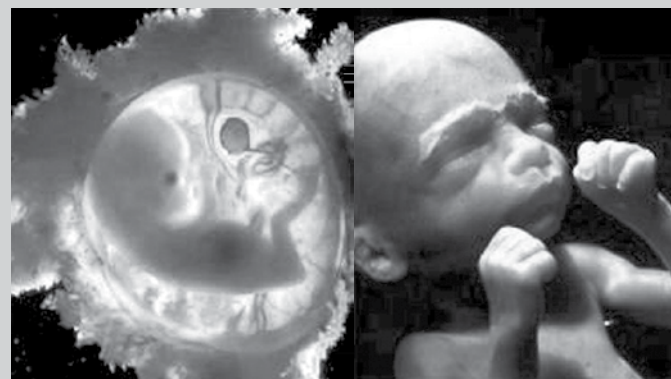
*Куди я від Духа Твого піду,
і куди я втечу від Твого лиця?
Якщо я на небо зйду, — то Ти там,
або постелюся в шеолі³ — ось Ти!
Понесуся на крилах зірниці,
спочину я на кінці моря, —
то рука Твоя й там попровадить мене,
і мене буде тримати правиця Твоя!
Коли б я сказав: «Тільки темрява вкрис мене,
і ніч — світло для мене»,
то мене не закрис від Тебе і темрява,
і ніч буде світити, як день,
і темнота — як світло!
Бо Ти вчинив нирки мої,
Ти виткав мене в утробі матері моєї, —
Прославляю Тебе, що я дивно утворений!*

³Це слово на івриті не має чітко визначеного значення, бо описує місце, куди людина йде після смерті. В Біблії «шеол» — це місце темряви і тління (Йов. 17:13–16), місце бездіяльності (Пс. 6:6; Пс. 30:18; Еккл. 9:10; Іс. 38:18), щось протилежне до неба (Пс. 138:8; Ам. 9:2) тощо. В російському перекладі «преисподня».

*Дивні діла Твої, і душа моя
відає вельми про це!
І кості мої не сховались від Тебе,
бо я вчинений був в укритті,
я витканий був у глибинах землі!
Мого зародка бачили очі Твої,
і до книги Твоїї записані
всі мої члени та дні,
що в них були вчинені,
коли жодного з них не було...
(Пс. 138:7–16).*

Можливо, хтось задається питаннями, яке відношення така розмова з Богом Творцем має до реального життя? Що зміниться, якщо я розважатиму, молитимусь і визнаю Незбагненність Творця, Його всемогутність і всюдиприсутність? У нашому світі все між собою тісно пов'язано. Ставлення до Бога і стосунки з Ним відображаються на взаєминах з людьми, на ставленні до людського життя.

Наприклад, ненароджені діти, яких вбивають шляхом абортів. Для перевернутого розуму важко зв'язати вчення Божого Слова про вбивство з абортотом. Подивіться на фото, хіба це не вбивство? Читаючи про чудо створення нового життя (вірші 13–16), я думаю про дикість абортальних практик!!! Як не жажнутися, дивлячись на ці катування? Сам вирішую, принаймні, не мовчати, коли чути про виправдання такого типу вбивств. Бо мовчання — це співучасть у злочині, а кожному з нас доведеться за себе відповідати перед Богом.

Це здається дивним, але у XXI сторіччі більшості треба пояснювати, що дитина в лоні матері — створіння Боже, і вже має зачатки не тільки тілесних форм (як ми бачимо на фото), а й особистості. Маля в утробі — повноцінна людина... Тому аборт — убивство. Замислимося на хвилину, яке обурення може викликати новина про вбивство-маніяка, що знущався з десятків ні в чому невинних людей. А тут на життя безпомічної дитини

зазіхають її власний батько і мати, а допомагають ті, хто мав би турбуватися про її здоров'я! Схоже за змістом існувало і в минулому — дітей приносили в жертву лжебогам. Немовля клали на розпечені руки поганському богові Молоху⁴. Поганський егоїзм лякає, і ми дивуємось мовчазній згоді древнього суспільства. А тому, що відбувається сьогодні, — не дивуємось? Мабуть, ми просто не віримо в існування ідолів, ми — християнська нація. Але чому погоджуємося з абортотом? Заради чого?

Обурення, яке виринає з серця автора псалма 138, розкриває перед нами ще одну грань потаємних, тісних стосунків з Богом:

*Якби, Боже, вразив Ти безбожника,
а ви, кровожерці, відступіть від мене!
Вони називають підступно Тебе,
Твої вороги на марноту пускаються!
Отож, ненавиджу Твоїх ненависників,
Господи, і Твоїх заколотників бріджусь:
повною ненавистю я ненавиджу їх, —
вони стали мені ворогами!
(Пс. 138:19–22).*

Тут ідеться не просто про ненависть між людьми, а про ненависть до того, що протистоїть Богові, ненависть до гріха, до тих, хто тримається неправди, бо її любить. Таке тлумачення близькості до Бога рідко знаходить відгук у серцях навіть релігійних людей. Гріх треба ненавидіти, а це можливе лише в наближенні до Бога, Якого знає автор псалма. Коли ми перестаємо ховатись від Нього, коли визнаємо свою обмеженість і залежність, наш гріх усвідомлюється нами чіткіше. Так людина отримує шанс його позбутися. Визнаючи гріх перед Богом, людина отримує прощення і очищення⁵.

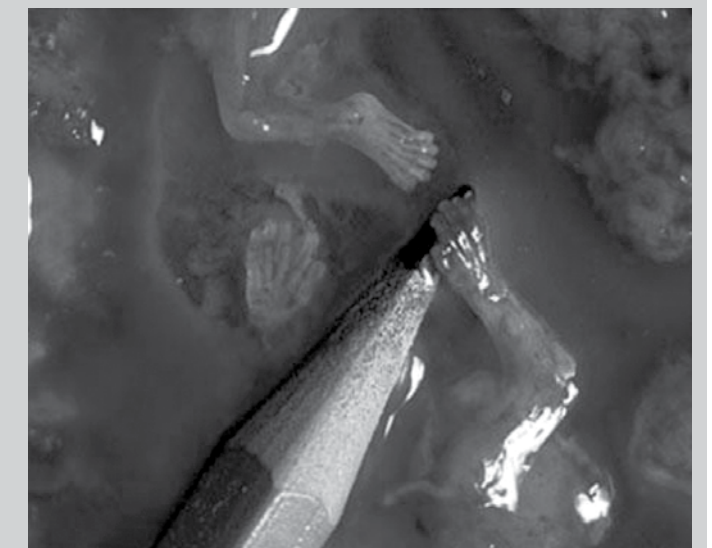
⁴Ця практика згадується в Біблії як «проводити через вогонь» (напр., Єр 7:31); Вихлянец В. П. Библийский словарь. — М., Коптево, 1998.

⁵«Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він вірний та праведний, щоб гріхи нам простити, та очистити нас від неправди всілякої» (1 Ів. 1:9).

Звертаючись до такого Великого Бога, автор розуміє, наскільки невірним і непевним є його власне серце.

*Випробуй, Боже, мене, — і пізнай моє серце,
досліди Ти мене, — і пізнай мої задуми,
і побач, чи не йду я дорогою злою,
і на вічну дорогу мене попровадь!
(Пс. 138:23–24).*

Лжебогів, які зводять на шляхи беззаконня, є дуже багато й у нашому, напівхристиянському, релігійному суспільстві. Тому закінчується псалом проханням — автор просить у Бога про випробування для свого серця і життя. Таке прохання про Боже керівництво, по суті, пов'язане з самим серцем, основою християнської віри, як написано: «Та однак стоїть міцна Божа основа та має печатку оцю: «Господь знає тих, хто Його», та: «Нехай від неправди відступиться всякий, хто Господнє Ім'я називає!» (2 Тим. 2:19).

Слово Боже — це безодня скарбів премудрості, воно повне животворних істин. Дозволю собі нагадати, що ми читаємо Біблію не для того, щоб накопичувати більше знань, а щоб спасти власну душу вірою в Сина Божого. Бажаю успіхів на цьому шляху.

Юрій Ліщинський

*Юрій Ліщинський народився
1974 року в м. Рівне. Магістр
мистецтв за спеціалізацією
«Міжкультурні дослідження».
Викладач біблійних дисциплін.
Одружений. Батько трьох дітей.*

«Я дуже люблю дітей і хочу відкривати для них велич Творця і любов Спасителя»

АНЖЕЛА ЧУДОВЕЦЬ

народилася 19 березня 1968 р. в с. Кошати Здолбунівського району Рівненської області.

Закінчила філологічний факультет Рівненського педагогічного інституту.

Близько 20 років працює вихователем у дитячому садочку «Усмішка» м. Здолбунів.

Заміжня. Має доньку Цвітану.

— Анжело, якою була твоя дорога до «Джерельця»?

— «Джерельце» — це частинка мого серця, моєї душі, мого життя. Тільки тепер, згадуючи своє дитинство, я розумію, як давно Господь готував мене до цього служіння. Мені було десять років, коли моя сім'я переїхала жити в нову квартиру. Спочатку у великій кімнаті зовсім не було меблів, стояла лише стара велика шафа. В кімнаті можна було гратися м'ячем, кататись на маленькому велосипеді, а ще... влаштовувати ляльковий театр. Не довго думаючи, я забила

Шановні читачі, з великою приємністю представляємо вам гостю нашого часопису, художнього керівника дитячої християнської музично-драматичної студії «Джерельце» м. Здолбунів Анжелу Чудовець.

величезного цвяха в шафу, потім у стіну, натягнула простирадло і... театральна завіса готова! Подивитись імпровізовані вистави приходили діти з усього великого будинку. Зараз я просто дивуюсь, як усе це терпіла моя мама. А ще я їй безмежно вдячна, бо, виховуючи мене строго, вона, водночас, ніколи не перешкоджала проявам моєї «бурхливої фантазії».

У тринадцять років я організувала в дворі драматичний театр, в якому були задіяні мої однолітки, менші діти і, навіть, старші за мене. Ми власноруч виготовляли костюми, афіші, які розвішували у сусідніх дворах.

Пам'ятаю, як виставу «Біло-сніжка і сім гномів» ми показували тричі «на біс», бо глядачі — діти і дорослі — все підходили і підходили. Правда, за третім разом залишилося лише два гноми, бо іншим гумки від ковпаків так намулили шиї, що вони навідріз відмовилися виступати. Немоżliво все це згадувати без усмішки, та, разом з тим, просто захоплює усвідомлення того, що тоді, давно, Господь мав план щодо мого життя і все дивним чином у ньому передбачив. Звичайно, я мала мізерний досвід, але, все-таки, досвід...

— Перша краплинка «Джерельця» — це...

— Пізнавши Божу любов, Його благодать, неможливо жити далі так, ніби нічого не сталося. Хочеться славити Його, дякувати, радіти і співати. А коли поруч з тобою твоя маленька дитина, — хочеться навчити і її славити Бога в піснях та віршах, маленьких інсценівках, а разом з нею й інших дітей.

...Так з маленької краплинки народилося наше «Джерельце».

— Чому ти стільки сил, енергії, часу віддаєш «Джерельцю», що тебе мотивує?

— Що мотивує мене? Для мене це природно. Ніхто мене до цього не підштовхував, не спонукав, значить Бог дав мені таке призначення, бо я молилася: «Господи, я — посудина в Твоїх руках. Використай мене по волі Своїй!» А ще — з кожним днем усе більше і більше впевнююсь, що студія «Джерельце» — це Божий проект, це Його задум, Його план. Спочатку були лише мрії. Мрії про музичних керівників, про хореографів, про власні костюми і декорації, мрії славити Бога не тільки в церкві, а й у місті, а потім — і в інших містах. Неймовірно, але ці мрії Господь зробив дійсністю. Кожного разу, коли я відчуваю надзвичайну втому, іноді — розчарування, я згадую всі ті чудеса, які здійснив Господь, і це знову підіймає мене і надихає. Для мене особисто історія «Джерельця» — це історія Божої слави і Його чудес.

Водночас мотивує мене ще й усвідомлення того, що діти, їхні маленькі серця потребують Христа. Я дуже люблю дітей, розумію, наскільки вони цінні для своїх батьків, а тим більше — для Бога. Хочеться відкривати для них велич Творця і любов Спасителя.

— На твою думку, чи може мистецтво, зокрема театр, допомогти в формуванні світогляду?

— Я вірю, що справжнє мистецтво — воно від Бога і про Бога. Це дуже важливе питання. Скажу лише, що підготовка кожної програми за-

лучає студійців до роздумів над духовним змістом віршів та пісень, що розучуються, самої вистави. На заняттях завжди підкреслюємо, що донести іншим, тобто глядачам, можемо лише те, що маємо і знаємо самі. Кожна програма, що готується, має на меті формувати християнський світогляд, насамперед дітей студії, а також дітей-глядачів. У рідному Здолбуніві у нас є вже постійні глядачі серед дітей та дорослих. Поступово, з року в рік, ми формуємо в їхній свідомості розуміння того, що є Бог, є Творець усього, що ми бачимо, Він дуже нас любить, любить настільки сильно, що не пожалів Сина Свого віддати на смерть, щоб викупити нас від гріхів. Ми нічим не можемо віддячити Йому за Його любов, єдине, що ми можемо зробити — принести до Його ніг своє вдячне серце. В кожній виставі є головна думка, якій підпорядковується все: гра акторів, костюми, декорації, хореографічні постановки, музичний супровід.

Нещодавно ми мали можливість розглядати на берегах за-

карпатських річок і потічків великі і малі камінці округлої форми. Чому вони мають таку гарну округлу форму? — Вода камінь точить. Чи не так? Мистецтво примушує думати.

— Переконана, що студійці назавжди в твоєму серці. Як ти уявляєш майбутнє дітей «Джерельця»?

— Це для мене найболючіша тема. Звичайно, я мрію, щоб усі діти, ставши на стежину пізнання Бога, ніколи з неї не звернули. Я так хочу, щоб для кожного з них Христос став героєм, гідним наслідування, щоб кожна дитина віч-на-віч зустрілася з Ісусом і схилила перед Ним своє серце. Так хочеться...

Однак уже сьогодні ми, керівники «Джерельця», помічаємо негативний вплив світу на свідомість наших дітей. Спілкування з дітьми приносить не лише величезну радість, але й біль... Ось чому так важливо насамперед заручитись підтримкою батьків, церкви, педагогів-християн у школі та об'єднатися в молитві за дітей, бо їхнє майбутнє в Божих руках... Ми ж покликані підготувати ґрунт. Я вірю, що серця багатьох наших дітей і стануть отим сприятливим ґрунтом, на якому зросте добрий плід.

— Чимало мрій, як ти стверджуєш, уже здійснилися. Поділися своїми думками та прагненнями з читачами «Слова вчителя».

— Щоразу на підготовку однієї вистави затрачається багато сил, багато коштів: розучуються ролі, шийються костюми, виготовляються декорації, записуються фонограми. З однією виставою ми можемо виступати двічі, іноді тричі: у рідному Здолбуніві, у Рівному та Сарнах. А чому б не показати цю виставу ще й в інших містах? Можна відзняти її на відео, розтиражувати, в багато разів збільшивши аудиторію. Є вже перші вдалі спроби запису радіопередач за участю «Джерельця». Чому б не продовжити аудіозапис вистав? Проте брак коштів не дає можливості здійснити задумане.

А ще відкриємо вам свою таємницю. В наших серцях живе велика мрія про створення дитячого християнського центру, де діти могли б прилучатися до духовної скарбниці Божого Слова через різні види мистецтва — хорівий спів, живопис, народні ремесла, хореографію та драматургію. Мріємо, щоб кожна дитина відчула на собі дотик Божої любові через спілкування з педагогами, для яких Господь і віра в Ісуса Христа — не пафос і не гасло, а зміст усього життя. Звичайно, це тільки мрія, але хіба не Бог дарує такі ідеї і чи не в Його руках уся сила і вся влада на землі? А тому ми віримо, молимося і надіємося.

— І наостанок — традиційне: побажання нашим читачам.

— Можливо у вас, дорогі друзі, є якісь цікаві пропозиції. Ми будемо раді відгукнутися на них. Тож давайте об'єднувати наші можливості для досягнення спільної мети — прославлення Бога і поширення Його правди на землі.

Відаючи безмежну шану Богові, весь колектив дитячої християнської студії «Джерельце» хоче від усієї душі подякувати всім, хто підтримує нас своїми молитвами, порадами і коштами.

Нехай Господь Ісус Христос усіх вас рясно благословить і ще більше збагатить пізнанням Його істини і любові.

Розмовляла
Світлана Филипчук

Точною відліку дитячої християнської музично-драматичної студії «Джерельце» є 2000 рік. Але робота з дітьми почалася ще в 1998-му. Саме тоді Анжела Чудовець згуртувала навколо себе колектив одностудійців, які свої вміння, талант, здібності, творчі задуми вирішили вкладати в цей маленький дитячий паросточок. Студію почали відвідувати діти (а від охочих відбою не було!). Долучалися й дорослі: батьки й бабусі студійців. І завирувало життя! Розпочалася підготовка до музично-театральних виступів, присвячених християнським святкам Різдва, Великодня, Дня подяки, щоб донести людям їх глибинне значення, розказати про Божу любов, про її дію в людському серці.

Репетиції вимагали значної роботи, адже, окрім роботи з акторами, слід було працювати з хором, декламаторами, займатися постановкою танців для вистав, робити музичне оформлення, виготовляти декорації, шити костюми героям.

Глядачі в м. Здолбунів

Хлюпоче, дзюркотить, сміється — співає Богові «Джерельце»!

Багаття «Джерельця» запалало в серцях багатьох людей. Так, з членів євангельської церкви «Джерело життя» утворилися швейна, творча, музична групи та група декораторів, які, як і керівники студії (які, до речі, усі педагоги), працюють безкорисливо, але з повною самовіддачею.

Сьогодні в «Джерельці» на добровільних засадах задіяно близько 35 дітей та підлітків віком від 5 до 14 років та понад 70 дорослих. Хорошою рисою студії є співдружність поколінь, адже на одній сцені виступає мама і донька, тато і син, бабуса й онука. А об'єднує всі покоління прагнення донести людям світло добра і любові.

Метою дитячої християнської музично-драматичної студії «Джерельце» є виявлення та розвиток закладених Богом талантів, здібностей, умінь і навичок для духовного збагачення, морального вдосконалення, пошуку шляхів донесення вічних істин до широкої громадськості через драматичні вистави, музику, хореографію.

Студія також покликана виховувати дітей та підлітків на морально-етичних засадах християнства, які є підґрунтям нашого національного ества та європейськості.

Душа моя Богу співає

Хто є хто в «Джерельці»?

Художній керівник — Анжела Леонідівна Чудовець.

Музичні керівники — Оксана Филімонівна Денисюк, Лідія Степанівна Романчук.

Хореографи — Наталія Миколаївна Буздиган, Ірина Володимирівна Денисова.

Адміністратор — Володимир Євгенович Чудовець (моб. тел. 8 (067) 286-23-64).

За час свого існування та діяльності студія показала місту такі музично-драматичні вистави: «Зернятко», «Колосок», «Корабель, що ніколи не потоне», «Казка про порожній кошик», «Олеся», «Чому жабки весело кумкають», «Різдвяна казка», «Мир вам!», «Казка про королеву квітів», «Що у світі найкраще», «Побачити янголів».

Здолбунівська публіка привітними оплесками вітає кожне дійство студійців. Тепло приймали виступи «Джерельця» не тільки в рідному місті, але й у Мізочі, Олександрії (в оздоровчих таборах), Новоград-Волинському, Рівному, Коломиї, Сарнах. А у Львові студія виступала в Першому українському театрі для дітей та юнацтва.

на «Лицарському турнірі», пікніках на природі та гомінких вечірках.

Особливо пам'ятними були екскурсії у видатні історико-культурні центри нашої Батьківщини: Київ, Олеський замок, Яремче, Коломию, Пирогово, Новоград-Волинський (музей Лесі Українки), Чернівці, замок Паланок (Мукачеве).

Для забезпечення життєдіяльності «Джерельця», окрім творчих задумів, ентузіазму, добрих людських сердець, необхідними є фінанси. Адже це — і костюми, і виготовлення декорацій для вистав, і оренда залу, і транспортні витрати. У студії є благодійники, ті, кому не байдуже життя дітей, їх морально-етичне виховання, розвиток талантів та здібностей. Так, бюджет «Джерельця» формують пожертви окремих людей і сімей, підтримка євангельської церкви «Джерело життя».

Студійці теж не стоять осторонь. Зокрема, свою поїздку в Олеський замок вони вирішили «профінансувати» самі. І підійшли до цього питання, як завжди, творчо — організували аукціон-розпродаж дитячих робіт!

Світлана Филипчук

Вистава «Дорожче всіх скарбів»

Почути Бога на мові свого серця...

Остання частина Великого Доручення, яке Ісус Христос дав Своїй Церкві, говорить про те, що ми повинні навчити учнів зберігати все те, що Він нам заповів. Виконати це повеління майже неможливо, поки Біблія не стане доступною народу на рідній мові.

І хоча зараз робота над перекладом Біблії просувається набагато швидше, ніж раніше, все ж існує величезний обсяг роботи, яку необхідно виконати. Варто лише звернути увагу на той факт, що все ще існує 2251 мова, на які не перекладали Писання, як одразу ж розумієш, що роботу над перекладом Святої Книги необхідно прискорити.

Саме для того з 31 березня по 5 квітня цього року в м. Рівне проходив навчальний семінар для перекладачів Біблії. Це перший спільний проект Міжнародної громадської організації «Надія — людям» і організації «Слово для світу».

«Слово для світу» — це міжнародна організація, місія якої полягає в тому, щоб підготувати носіїв мови для перекладу Біблії для їхніх народів. Мета — донести Боже Слово всім людям на мові їхнього серця. Зараз «Слово для світу» здійснює понад 30 проектів з перекладу Біблії на різні мови та діалекти.

І тепер Бог дозволив їм зібрати студентів, представників шести мовних груп, які займаються або планують займатися перекладом Слова Божого на тувинську мову, кумраджі (курдський діалект) і чотири циганські діалекти (сервіцький, расейський, діалекти молдавських і словацьких циган). Їм було прочитано низку лекцій, щоб допомогти скерувати цей копіткий процес: «Переклад Біблії

і місія» (Вероні Крюгер, президент «Слова для світу», ПАР), «Процес перекладу Біблії» (Регіна Корума, представник «Слова для світу» у Великобританії) та «Принципи перекладу Біблії» (Беррі Фанел, координатор «Слова для світу» в Південній Африці, П'єр ван Вурен, координатор «Слова для світу» в Центральній і Східній Європі).

Важко уявити, як люди можуть вірувати, якщо їм не донесуть Боже Слово. Використання іноземного перекладу часто викликає запитання: «Якщо Бог любить мене, то чому не розмовляє моєю мовою?»
Вероні Крюгер

«На цьому семінарі відбулося оновлення нашого бачення роботи над перекладом Біблії і любові до народів, які не мають Божого Слова на мові свого серця» (Мілазім Расоян, Вірменія).

«Господь показав, Який Він великий і як сильно любить нас. Для нашого Господа немає малих народів. Нашому тувинському народу також потрібне зрозуміле Слово, яке змінюватиме людей» (Раїса Кечил, Тива).

«Я зрозумів, що переклад Біблії на мову серця іншого народу — це не просто захоплення чи хобі місіонера, а життєво важлива і фундаментальна частина місіонерської роботи» (Сергій Березовський, Росія).

Підготувала **Олена Смик**

Виховання молоді на християнських моральних цінностях

8 травня 2008 року в Острозі, в Національному університеті «Острозька академія» відбулася XII Міжнародна науково-практична конференція «Виховання молоді на християнських моральних цінностях», присвячена 1020-й річниці хрещення Київської Русі.

Мета конференції — проаналізувати теоретичні та практичні аспекти викладання християнської етики в Україні, стан викладання цього предмета в школі, виявити проблеми та визначити пріоритетні завдання викладання християнської етики в школі.

Розпочав конференцію ректор НУ «Острозька академія», доктор психологічних наук, професор І. Д. Пасічник.

У роботі конференції взяли участь керівники освіти, богослови, філософи, релігієзнавці, психологи, педагоги, соціальні працівники та інші зацікавлені особи з багатьох регіонів України.

У виступах учасників різнобічно розкривалася тема конференції. Згадували історію християнства, говорили про актуальність викладання християнської етики на сучасному етапі, розглядали богословські та психолого-педагогічні аспекти викладання цього предмета в навчальних закладах.

Начальник управління освіти Рівненського міськвиконкому В. Г. Новак поділився досвідом викладання християнської етики в школах м. Рівне та розвитком і розширенням впровадження цього предмета в Рівненській області. Він наголосив на тому, що варто до цієї дисципліни залучати і початкові класи всіх шкіл, адже на Рівненщині християнська етика поки вивчається з 5-го класу.

З метою ознайомлення присутніх з практичним досвідом роботи вчителів християнської етики Рівного і Луцька було проведено майстер-класи.

Витяг з Резолюції XII Міжнародної науково-практичної конференції «Виховання молоді на християнських моральних цінностях»

Боляче спостерігати, що духовно-моральна криза в українському суспільстві продовжується. Особливо негативно вона впливає на молоде покоління. Традиційні виховні інституції: сім'я, школа, церква, громада слабо виконують свої виховні функції.

Стурбовані, що нині має місце посилення деструктивного впливу на молодь телебачення, інтернет-кафе, дискотек, здійснюється масова реклама алкоголю. Дуже прикро, що Україна посідає сьогодні перше місце в світі за вживанням алкоголю молоддю, займає провідне місце за вживанням наркотиків, дитячою проституцією, дитячою бездоглядністю. Нині типовою в нашій державі стає молода особа з пляшкою пива, цигаркою, яка слухає деструктивну музику, з обличчям, спотвореним пірсингом.

На жаль, вітчизняна психолого-педагогічна наука і практика слабо реагують на непрості виклики часу.

У цих умовах ми все більше переконуємося, що саме християнські цінності порятовують українську націю, і їх прищеплення українській молоді сприятиме духовному оздоровленню українського суспільства, а предмет основи християнської етики має зайняти належне місце в школі...

...конференція рекомендує:

- введення християнської етики до інваріантної частини навчального плану школи;
- викладання християнської етики у дошкільних закладах та у I — XI класах школи;
- введення до переліку спеціальностей спеціальності «вчитель християнської етики»;
- запровадження підготовки вчителів християнської етики в університетах;

Чотири факти про толерантність

Перший факт

Толерантність — здатність індивіда сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших.
Вікіпедія

На початку 2008 року засоби масової інформації, особливо інтернет-видання¹, поширили інформацію про запровадження в навчальних закладах України факультативного курсу «Толерантність».

Толерантний — поблагливий, терпимий до чийхось думок, поглядів, вірувань тощо. Великий тлумачний словник сучасної української мови

Такий курс розробили для України фахівці Програми розвитку ООН у Східній Європі. Згідно з проектом ООН «Створення безпечного середовища для молоді України», на заняттях з толерантності педагоги і психологи учитимуть школярів поважати себе та інших і бути терпимими, тобто розуміти і приймати чужу культуру, релігію, звичаї і... сексуальну орієнтацію.

Другий факт

Багато громадян України, представників різних християнських конфесій, виступили проти введення такого курсу, оскільки дізналися про активну участь у підготовці і впровадженні проекту представників сексуальних меншин. Свою позицію вони виражали по-різному: вуличними акціями протесту і пікетуванням Міністерства освіти та науки України, через друковані ЗМІ і публічні обговорення на форумах в інтернеті, а також у відкритих листах у Міністерство освіти та науки України.

«Одна справа — поважати людей з іншими природними ознаками — чорношкірих і так далі. Але геями не народжуються, ними стають. Гомосексуалізм — збочення. Навіщо учити школярів толерантно ставитися до збо-

¹<http://novynar.com.ua/politics/17007>; <http://www.segodnya.ua/news/796849.html>

- запровадження підвищення кваліфікації вчителів християнської етики на відповідних курсах при обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти;
- виділення коштів з державного бюджету на друкування навчально-методичних посібників з християнської етики для учнів школи.

Упевнені, що виховання молоді на християнських моральних цінностях сприятиме вихованню молодого покоління та успішній розбудові Української держави.

Підготував **Олександр Бондарчук**

ченців? Ми закликатимемо батьків не пускати дітей на такі уроки» (Руслан Кухарчук, керівник руху «Любов проти гомосексуалізму»)².

«Ми, християни, за толерантність взагалі, оскільки повага та пошана до людей різних національностей та культур є притаманною рисою християнських цінностей та етики, а цей курс вже успішно використовується у багатьох школах і є виявом культурних традицій нашого народу. Саме тому ми не бачимо потреби введення нового курсу, оскільки це і є загальнодержавні цінності нашого народу, і розцінюємо бажання запровадити цей курс як стратегію гей-активістів розповсюджувати свій негативний вплив, який суперечить загальнолюдським та християнським цінностям у школах. Тому ми проти того, щоб наших дітей навчали поважати гріхи збочення та розбещеності. Також ми вбачаємо загрозу того, що виховання толерантності до вищевказаних неоліків суспільства може стати агітацією за них» (Петро Миронюк, голова Волинського обласного благодійного фонду «Переображення»)³.

Третій факт

Представники Міністерства освіти та науки України спростували факт уведення факультативного курсу «Толерантність» у загальноосвітніх навчальних закладах, заповнивши, що програму згаданого курсу Міністерство освіти та науки України не затверджувало і що в школі жоден предмет не може з'явитися без відома Міністерства освіти та науки України.⁴

Четвертий факт

За інформацією УНІАН факультативний курс уже пройшов апробацію у школах Харкова, Запоріжжя та Чернігова. Зараз тренери молодіжного проекту ООН готують учителів, які б змогли викладати курс у школах, та розробляють для нього методичні матеріали. На офіційному сайті даного проекту ООН ще донедавна було розміщено такий текст: «Зважаючи на актуальність теми толерантності в українському суспільстві, відповідні заходи й акції проекту триватимуть і надалі».⁵

Підготувала **Надія Доля**

²<http://val.ua/ukraine/189223.html>

³http://simplechurch.com.ua/component/option,com_fireboard/Itemid,51/func,view/catid,9/id,463/

⁴http://patriotukr.org.ua/index.php?rub=news_w&id=286; <http://cerkvavv.uaforums.net/--vt290.html>

⁵На момент підготовки матеріалу ця сторінка інтернету була недоступною.

Вважається, що сучасні наукові досягнення, зокрема в природничих науках, настільки глибоко і далеко проникли в таємниці світобудови, що там зовсім не залишилось місця Богові.

Матеріали, які пропонуються нашим читачам, мають на меті саме на основі сучасних досягнень

природничих наук підкреслити розумний задум світу та прославити його Творця.

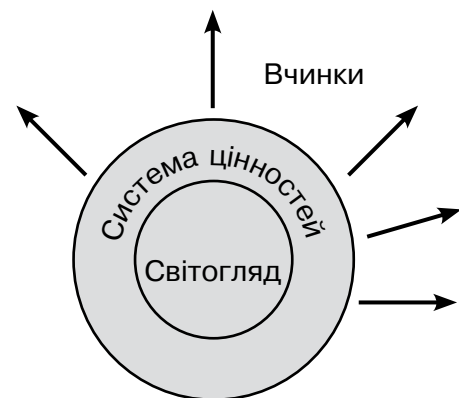
«Справжній природодослідник ніде не може проникнути у пізнання таємниць творіння без того, щоб не відчути перст Божий» (Роберт Бойль, англійський хімік та фізик).

ВІРА І НАУКА

Частина 1

І. Наш світогляд.

Людина — істота багатогранна, і для неї дуже важливо самореалізуватись у багатьох сферах своєї діяльності, зокрема в професійній. Адже коли людина займається улюбленою справою, то вона спроможна досягти найвищих результатів, чим принесе або велику користь, або, на жаль, велике горе суспільству. Для прикладу розглянемо два коротких слова «атомна енергія». Як асоціації у вас виникають? По-перше, це досить дешева електроенергія, а, отже, полегшення фізичної праці людини в різних галузях народного господарства. По-друге, це Чорнобиль, а ще раніше були Хіросіма й Нагасаки. Цілком очевидним є той факт, що результат діяльності людини залежить від її світогляду. Світогляд же й формує систему цінностей людини, яка проявляється через вчинки людини.

Вчинки можуть бути різними — і позитивними, і негативними. В останньому випадку вони більше хвилюють батьків, учителів, правоохоронців. І якщо дається оцінка тільки вчинкові («мораль», як кажуть діти), то вона діє доти, доки людина чує її, — а потім знову робить те саме. Зміни відбудуться, якщо зміниться система цінностей людини. Такі зміни відбуваються досить часто (вікові зміни, зміна друзів чи обставин). Та все ж і в цьому випадку проблеми можуть залишитись. І лише тоді, коли зміниться світогляд людини, ми можемо сподіватись від неї інших, не характерних для неї, вчинків. Озираючись назад, ми можемо по-справжньому оцінити наслідки ідей Дарвіна, Леніна чи Гітлера. І лише аналізуючи суть сучасних «течій» чи «братств» (з точки зору світогляду їх носіїв), ми можемо передбачити їх наслідки у майбутньому. Оскільки світогляд, як бачимо, здатен впливати на світ, то що ж таке світогляд? Вільна мережева енциклопедія «Вікіпедія», наприклад, визначає його

*У ідей є наслідки.
Р. Уїлвер*

так: «Світогляд — система переконань, оцінок, поглядів та принципів, які визначають найзагальніше бачення та розуміння світу і місце особистості у ньому, а також її життєві позиції, програми поведінки та діяльності. Світогляд людини зумовлений особливостями суспільного буття та соціальними умовами». ¹ Тобто це філософська система понять, яка намагається пояснити, яким чином узгоджуються і взаємодіють факти реальності. Світогляд надає мисленню «форми і кольору», дає нам можливість зрозуміти і пояснити наш досвід. Наші думки впливають на наші емоції, реакції і вчинки, тому так важливо знати, у що ми віримо. Наприкінці XIX ст. Стівен Крейн написав:

Людина сказала Всесвіту:

— Ваша величність, я існую.

— Так, — відповів Всесвіт, — однак це мене ні до чого не зобов'язує.

Порівняйте з тим, що пише Біблія:

«Господи, Владико наш, яке то величне на цій землі Твоє Ймення, Слава Твоя понад небесами! З уст дітей й немовлят учинив Ти хвалу ради Своїх ворогів, щоб знищити противника й месника. Коли бачу Твої небеса, діло пальців Твоїх, місяця й зорі, що Ти встановив, то що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, про якого Ти згадуєш? А однак учинив Ти його мало меншим від Бога, і славою й величчю Ти коронуєш його! Учинив Ти його володарем творива рук Своїх, все під ноги йому вмістив: худобу дрібну та биків, їх усіх, а також степових звірів диких, птаство небесне та риби морські, і все, що морськими дорогами ходить! Господи, Боже наш, яке то величне на цій землі Твоє Ймення!» (Пс. 8; X-V ст. до н.е.)

Яка кардинальна різниця між двома світоглядами, означеними Крейном і Біблією! Зрештою, будь-які розбіжності у світоглядах завжди зводяться до поглядів на існування Бога та Його природу.

Багато людей тепер вважають істинним лише те, що можна перевірити науковим шляхом. Але уже саме це припущення перевірити неможливо, бо воно є не науковим, а філософським. Крім того, наука ґрунтується на логіці, а логіку не можна перевірити ніякими науковими експериментами.

¹<http://uk.wikipedia.org>

Ніщо інше, крім ідей Бога, не направляло до істини і не відводило від неї стількох людей. Ніщо інше — реальне чи уявне — не надихнуло стількох музикантів, поетів і філософів. Ніщо інше не вилинуло так на життєві на цій планеті — на життєві як однієї людини, так і всього людства.

П. Крифт

Англійське слово «science» («наука») буквально означає «знання», бо походить від латинського слова «scire» («знати»). В широкому розумінні наука — це не просто знання, але й певний взаємозв'язаний (взаємозалежний) порядок знань. Арістотель писав: «Найкорисніше знати першопринципи і причини. Бо через них відкриваються і всі інші речі».

Наука має сенс лише в тому випадку, якщо зберігає віру в розум, а правильне мислення логічно залежить від існування мислячої Істоти (Бога). Отже, ця Істота і має бути першопричиною основних принципів, в т.ч. і наукових припущень. Першоприципи науки — це філософське припущення, відоме як принцип причинності. Суть цього принципу в тому, що будь-яка подія має причини. Він тісно пов'язаний з пошуком пояснень. Наприклад, шукаючи пояснення феномену веселки, ми, насправді, шукаємо його причину.

Стівен Джей Глід, гарвардський професор і палеонтолог, визнає:

«Наука просто не здатна (припустимими методами) відповісти на питання, чи можливо, що Бог керує природними процесами. Ми це не підтверджуємо, але й не заперечуємо; нам як ученим просто нічого сказати з цього приводу... Наука діє лише в межах матеріалістичних пояснень; вона не здатна ні підтвердити, ні заперечити існування інших діючих сил (таких, як Бог)». Дивна обставина, але досить часто системи принципів, постулатів і теорем, теорій і рівнянь, розроблених в абстрактній математиці, пізніше виявляються придатними до опису з вражаючою точністю реальних подій у певних сферах фізичного світу.

Диспут Леонарда Ейлера і П'єра Лапласа про існування Бога, який провела Катерина II, був коротким. Ейлер, якому випало виступати першим, вийшов, написав на дошці

$$e^{i\pi} + 1 = 0$$

і заявив: «Отже, Бог є». На цьому диспут завершився, бо заперечень не було. Справді, важко дати інше пояснення тому, що одне уявне число і два трансцендентних числа можуть бути об'єднані в таке просте і красиве співвідношення.

За час, що пройшов відтоді, наші знання математичних основ значно зросли. Поль Дірак, який разом з Ервіном Шредінгером отримав Нобелівську премію 1933 року за дослідження в сфері квантової електродинаміки і квантової теорії гравітації, сказав: «Найбільш фундаментальною властивістю природи є те, що основні фізичні закони описуються математичними теоріями величезної краси і

Ольга Прокопович — вчитель фізики, астрономії та християнської етики у Рівненській ЗОШ № 18, вчитель-методист. Народилась на Рівненщині. Закінчила Рівненський педагогічний інститут (фізикоматематичний факультет) та Національний університет «Острозька академія» (факультет релігієзнавства). Мама двох дорослих дітей.

сили, які вимагають математичного знання найвищого рівня. Бог — великий математик, і Він у творінні Всесвіту використав математику саме найвищого рівня».

Видатний фізик Альберт Ейнштейн одного разу сказав: «Я хочу знати, як Бог створював цей світ. Мене не цікавлять окремі явища в спектрі того чи іншого елемента. Я хочу знати Його думки, все інше — деталі. Бог не грає зі світом у кості!»

Є цілий ряд учених, засновників різних галузей науки, які визнали Творця Першопричиною Всесвіту, Який створив закони природи:

Йоган Кеплер (1571–1630) — небесна механіка, фізична астрономія, математика.

Блез Паскаль (1623–1662) — гідромеханіка.

Роберт Бойль (1627–1692) — хімія, динаміка газів.

Ніколас Стено (1638–1687) — стратиграфія.

Ісаак Ньютон (1642–1727) — механіка, математика.

Майкл Фарадей (1791–1867) — електромагнітна теорія.

Чарльз Беббідж (1791–1871) — комп'ютерна наука, програмування.

Джеймс Янг Сімпсон (1811–1870) — гінекологія.

Грегор Мендель (1822–1884) — генетика.

Луї Пастер (1822–1895) — бактеріологія.

Джеймс Кларк Максвелл (1831–1879) — електродинаміка, статистична термодинаміка.

Вільям Томсон (лорд Кельвін) (1824–1907) — енергетика, термодинаміка.

Джозеф Лістер (1827–1912) — антисептична хірургія.

Вільям Рамзай (Ремзі) (1852–1916) — ізотопна хімія.

Віра в Творця спонукала їх до більш глибокого вивчення матеріального світу як логічного і закономірного результату діяльності Розумного Творця, надихала їх і сприяла науковому прогресу.

Крім того, на основі світогляду формується також поняття картини світу. Найпростішою (її часто називають «найвною») картиною світу є побутова, повсякденна картина. Формальна картина світу — це модельна картина, або наукова, яку пропонують різні природничі науки. У фізиці це механічна картина світу, квантово-польова та ін.; в астрономії — геліоцентрична модель світу. І, нарешті, смислова картина світу — сума знань та уявлень про походження та призначення цього світу.

Цей поділ поняття картини світу виправданий, бо дає можливість зрозуміти дві важливі речі:

1) Біблія не дає нам формальної (наукової) картини світу, тому вона не може вступати в конфлікт з якоюсь науковою картиною світу;

2) наука не каже про походження, смисл і призначення цього світу, бо ці питання лежать за межами наукового експерименту.

Колись Платон сказав: «Напрямок, якого надає людині освіта, визначає її майбутнє». Якщо це твердження правильне, то наш обов'язок — залишити нащадкам ідеально точний «компас», який вкаже на ті освітні й моральні цінності, які забезпечать їм надійне та мирне майбутнє.

Ольга Прокопович

Продовження у наступному випуску.

Література:

1. Біблія.
2. Сайр Дж. Парад миров. — С.-Пб.: Мирт, 1997.
3. Головин С. Л. Мировоззренческая обусловленность научного исследования/Человек и христианское мировоззрение. — Вып. 6. — Симферополь, 2001.
4. Гайслер Н., Боккино П. Непокоримые основания. — Симферополь: ХНАЦ, 2003.

Духовне відкриття Майкла Фарадея

Пригадую свій екзамен з фізики: одне питання з теорії і задача. Із задачею проблем не виникло, а от над обертанням витка в магнітному полі та з явищем електромагнітної індукції довелося попотіти. Врешті-решт я пояснила той злочасний дослід Фарадея і навіть отримала «відмінно», але довго не могла зрозуміти, як цей Фарадей дійшов до цього і навіщо взагалі це досліджувати, і яка з цього користь? Таке питання ставили й самому вченому ті, хто слухав його лекції чи спостерігав за життям цієї людини. Прагматичні бізнесмени не розуміли, навіщо він витрачає свій час на «гру» з проводами і магнітами, якщо він міг би отримувати великі гроші, якби винайшов якісь корисні технічні прилади. Одного разу канцлер державної скарбниці відвідав інститут і, прослухавши лекцію Фарадея, яка закінчилася демонстрацією досліду з електрики, запитав: «Але, дорогий Фарадею, яка з цього користь?» Учений сказав тоді у відповідь свої знамениті слова: «Сер, ймовірно, мене трохи часу і ви зможете накласти на це податок». Так і сталося. Саме після досліджень Фарадея в галузі електромагнетизму та індукційної електрики з'явилася можливість перетворити електрику в слухняного слугу людини і звершувати з нею ті чудеса, які творяться тепер.

Але це тільки одна сторінка життя Фарадея, яка зробила його відомим на весь світ, є ще одна, яка зробила його ім'ям відомим і на небесах. «Мої земні сили слабнуть з дня на день, — писав учений наприкінці свого життя, — та наше щастя в тому, що є істинним благом, не в них... Я схилиюсь перед Тим, Хто є Господь над усім...»

Життєвий шлях Майкла Фарадея, який став пізніше великим ученим, починався дуже скромно. Народився він 22 вересня 1791 року в Лондоні в бідній сім'ї коваля. Ріс у перенаселеній квартирі над конюшнями й отримав лише основи початкової освіти. У роки глибокої економічної кризи, яка панувала в той час, сім'я жила на допомогу для бідних, тобто отримувала одну маленьку хлібину в тиждень на людину.

Але, незважаючи на це, сім'я Фарадей була щасливою, оскільки в них була спільна віра, яка займала в сім'ї дуже важливе місце. В юності Майкл жодного разу не пропустив недільного служіння, він відвідував маленьку громаду християн, яка твердо вірила в Біблію. Тут через прості проповіді Фарадей щиро повірив у Бога — і це вплинуло на все його подальше життя. В 13 років він почав заробляти на життя, розносячи книги і

газети, потім став підмайстром у палітурника. Тоді його допитливому розуму відкрилися сотні книг, які полонили його своєю глибиною. Майкл почав мріяти про здобуття освіти. І хоча він читав різні книги, не систематизуючи їх за галузями знань, та все ж найбільше його зацікавили статті про електрику, які він прочитав у «Британській енциклопедії». У вільний час він навіть спробував повторити досліди, описані в статті, і почав уважно стежити за всіма популярними книгами та журналами.

Молодий допитливий юнак-палітурник зацікавив одного з членів Королівського інституту, який запросив Майкла на лекції Хемфрі Деві. Фарадей законспектував ці лекції, пізніше переписав їх у книгу і, зробивши гарну палітурку, відправив їх Хемфрі. Він також написав лист ученому з проханням надати йому роботу в лабораторії. Ця книга, написана гарним почерком, і сповнене оптимізмом прохання вплинуло на Хемфрі Деві, і невдовзі він запросив Фарадея стати його лаборантом.

Так почалася наукова діяльність простого бідняка, який за своє життя зробив стільки відкриттів, що їх вистачило б доброму десятку вчених, щоб зробити своє ім'я безсмертним.

Хемфрі Деві тоді був кумиром нації і чудовим лектором та вченим і вважався зразком добропорядності. Фарадею в той час здавалося, що не тільки християнство, а й наука може дати своїм послідовникам високі моральні якості, тобто людина може бути доброю і без віри в Христа. Його почали мучити сумніви, які переросли у відкрите невір'я. Але Фарадею не довелося довго сумніватися в християнстві.

Під час одного турне по Європі Майкл супроводжував ученого, він ближче познайомився з цією «ідеальною» людиною і йому дедалі менше хотілося бути подібним на неї. Тому після 18 місяців подорожі він з радістю повернувся до сім'ї, де відчував теплоту сердець, а також у свою стару церкву, щоб повчитися мудрості в простих добродушних старців.

Повернувшись у Королівський інститут, Фарадей вирішив поглибити наукову освіту, потім почав читати лекції і продовжував експериментувати в лабораторії Хемфрі. З роками вчені почали помічати, що спокійний молодий чоловік, який працює в лабораторії, не просто асистент Деві. До тридцяти років він зробив багато відкриттів, і його авторитет швидко зростає. Коли Фарадей попросив руки Сарі Бернард, дочки одного з церковних старійшин, вона сказала йому, що не без страху дивиться на «розум з людиною на додаток». Але цей шлюб був чи не одним із найщасливіших з-поміж знаменитих подружніх пар. Фарадей писав про своє подружнє життя, згадуючи про себе в третій особі: «12 червня 1821 року він одружився. І ця обставина більше, ніж будь-що інше, сприяла його земному щастю. Союз цей тривав 28 років, ні в чому не змінившись, хіба тільки взаємна прив'язаність з плином часу стала глибшою і міцнішою». Не багато людей змогли б дати про себе таку біографічну довідку.

Через місяць після радісного дня шлюбу Фарадей відкрито заявив про своє рішення стати християнином. Через молитву покаяння він отримав прощення гріхів і присвятив Богові своє життя. Ще з дитинства він з радістю відвідував церкву, але аж до тридцяти років, поки не подолав бурхливого моря сумнівів і не відчув на собі реальності існування Христа, він не наважувався приєднатися до церкви. Та потім, як сказав Лорд Кельвін, його колега в науці, «все своє життя Фарадей твердо тримався своєї віри».

Минали роки. Фарадей зростає як учений. Його обрали членом Королівського товариства, незважаючи на несподівану дріб'язкову опозицію з боку Хемфрі, і Фарадей міг працювати над передовими на той час дослідженнями в галузі електрики. А після смерті Хемфрі Деві під його контроль відійшла вся дослідницька діяльність Королівського інституту.

У той час електрику отримували в лабораторіях за допомогою простих приладів з пластинами, які терлися одна об одну, або за допомогою дорогих хімічних батарей. І ось 1831 року Фарадей зробив своє велике відкриття — винайшов першу в світі діючу динамо-машину. Він знайшов спосіб отримати електрику без батарей і таким чином заклав основу для поширення електрики в побуті.

Не дивно, що Фарадей в 44 роки був визнаний великим ученим. Він був удостоєний докторського ступеня в Оксфордському університеті, отримав від держави підтримку для своєї наукової діяльності, але разом з тим отримував більш ніж скромну платню в Королівському інституті.

Фарадея мало цікавило багатство чи великосвітське товариство. Його особисте життя було зосереджене навколо церкви і сім'ї. Церковна споруда на алеї Святого Павла — проста прямокутна будова, в середині якої напроти дверей стояла масивна кафедра, а з обох боків і біля входу в зал був розміщений балкон — була типовим для конформістів домом молитви. Трохи більше 20 сімей, які входили в церковний список, вибрали Фарадея одним зі своїх служителів. Йому тоді було майже 50 років. Він щонеділі незмінно проповідував у церкві, куди часто приходили його друзі-вчені, щоб подивитися на те, в що вірив Фарадей і що робило його людиною, яку поважали в наукових колах. Один з відвідувачів записав свої враження так: «Він прочитав довгий уривок з Євангелії, повільно, благоговійно, і з таким глибоким почуттям,

що мені здалося, що я вперше чую таке читання». Трохи іншим видався слухачам Фарадей, коли він читав лекції в Королівському інституті. Яскраві приклади, вирази, жести, гумор робили його лекції, за словами спостерігача, «захоплюючими і разом з тим глибоко повчальними». Тому не дивно, що ці лекції відвідував чоловік королеви зі своїми синами — принцями Альбертом і Едуардом. Найбільш відомі лекції Фарадея часто супроводжувалися роздумами про християнську віру.

Говорили, що якщо комусь випало щастя подружитися з Фарадеєм, той мав справжнього друга. Ті, хто належав до його сімейного кола, були під його опікою, турботою, увагою та щоденними молитвами. А хто був у його компанії, бачили у ньому «моральний стимулятор».

Фарадей пізнав сенс життя через Біблію, яку він вивчав, в яку вірив і яку викладав іншим, а також через особисте пізнання Господа Ісуса Христа.

Передумовою для цього було усвідомлення власної гріховності перед Богом і покаяння в гріхах, а також посвята всього життя Богові. «Якщо немає усвідомлення гріховності, — писав він, — тоді для християнина немає й надії на вічне життя».

Фарадей помер у 1867 році. На той час він був володарем 97 почесних титулів від Академії наук різних країн, і жоден з них не був за співавторство. Дивовижно й те, що не тільки Фарадей, а й інші видатні вчені, які продовжили його дослідження, також щиро вірили в ту ж істину про спасіння. Кларк Максвелл, Лорд Кельвін, Джон Амброз Флемінг — всі вони смиренно говорили про велику перемену, яку вони пережили через своє особисте навернення до Бога.

Підготувала **Ольга МІЦЕВСЬКА**
Журнал «Благовісник», 3, 2004,
www.blag.org.ua

УРОК РЕЛІГІЇ в державних загальноосвітніх закладах Німеччини

ІСТОРІЯ

Про те, що християнство фактично стало причиною створення європейської системи освіти, а викладання релігії у німецьких школах має багатовікові традиції, зараз говориться небагато.

Автор підручника з історії зарубіжної педагогіки А. Н. Джурицький, торкаючись проблеми взаємовідносин церкви і школи в Німеччині, зазначає, що положення церкви у школі було не просто міцним, але самі церковні громади організовували перші школи, починаючи з XIII сторіччя, ще до утворення єдиної німецької держави з незалежних князівств у 1871 році. В таких школах функція викладачів до XIX століття здійснювалася кліриками, які відповідали не лише за викладання релігії, а й за всі інші предмети. Осередками писемності та книгодрукування, зародками перших європейських університетів були монастирі та церковні громади.

Упродовж тривалого часу урок релігії в Німеччині був важливим обов'язковим предметом; читання, письмо та співи вивчалися на прикладі Біблії та катехізису. Нікому навіть не спадало на думку ставити під сумнів повсюдне вивчення основ віри. Звичайно ж, до кінця XIX ст. сучасні методики викладання не були відомі. Школярам головним чином пропонувалося заучування великих обсягів матеріалу: положень катехізису, біблійних текстів,

псалмів тощо. Діти не завжди повною мірою розуміли зміст, але передбачалося, що усвідомлення зазубрених в юності сентенцій прийде згодом. В умовах, коли на одного вчителя в середньому припадало близько 70 учнів різного віку, а заняття проводилися у великій класній кімнаті з усіма школярами одночасно, така методика була єдиною можливою.

Першого удару по релігійному вихованню завдали французька революція 1848, ідеї Просвітництва, концепція XIX сторіччя про відділення церкви від держави, а також поширення вільнодумства у колах науковців, освітян, навіть духовництва. Сумніви в існуванні Бога, душі, божественного походження людини і світу призвели до переоцінки та часткового вилучення занять релігії з канону основних предметів загальноосвітньої школи. Учителі релігії почали концентрувати свою увагу не тільки на Богові і Його Слові, а на людині, її потребах, почуттях, переживаннях. Відділення церкви від держави вилилося у суто німецьке явище, яке отримало назву «культуркампф» або боротьба за культуру (1871—1887 рр.). Фактично, це була боротьба уряду з католицькою церквою, як одним з провідних носіїв ідеї релігійного виховання дітей. Католицьких священників заарештовували за абсолютно необґрунтованими підозрами у антидержавній змові, позбавляли прав та майна. І хоча впродовж 1880–1887 років держава, усвідомивши помилки насильницьких заходів проти церкви, поступово відмінила всі закони періоду «культуркампфу» і церква відновила свої права на участь у релігійному вихованні у народній школі, масове відступництво від віри, репресії проти духовництва, розколи всередині конфесій, бродіння думок освітян і духовництва разом призвели до свідомого розв'язання Німеччиною Першої світової війни, на яку під красивими та патріотичними гаслами вчителі повели молодь прямо зі шкільної лави.

Другого серйозного, але не нищівного удару християнському вихованню завдала доба націонал-соціалістичної диктатури. Хоча дві найбільші німецькі конфесії — протестантська і католицька, навчені негативним досвідом Першої світової війни, вже не дискредитували себе закликами до участі юнаків у бойових діях, навіть вчасно засудили гітлерівський режим і створили підпільні рухи опору, широкі маси мирян усе ж таки брали участь у Другій світовій війні. Обраний німцями парламент проголосував за Гітлера, а серед кліриків обох деномінацій знайшлися такі, що благословили або ж мовчки підтримали лютування репресій проти євреїв, циган, католиків та інакомислячих.

Конфесійна карта Німецької держави 1872 р.

За часів Третього Рейху урок релігії був частково витіснений зі школи або перетворений на ідеологічне заняття. Було вжито багато різних заходів, як, напри-

На врочистостях Гітлерюгенду.

клад, вилучення уроку релігії з навчальних планів, заклик націонал-соціалістичного союзу вчителів не викладати більше релігію, недопуск релігійно-педагогічних працівників до шкільних занять, переміщення уроку релігії на незручний час, закриття церковних шкіл і перенесення їх у віддалені місцевості, погрози гітлерівських партійців батькам, які прагнули, щоб їхні діти вивчали католицьку або євангельську релігію, зменшення кількості годин, вилучення оцінок з релігії з атестатів, виключення духовництва з числа вчителів релігії, гучні, часто сфабриковані судові процеси проти священників за звинуваченнями в аморальній поведінці та фінансових махінаціях, депортація та арешти духовництва.

Вчитель початкової школи навчає дітей німецькому вітанню: «Хайль Гітлер», 1935.

Після звільнення Європи від фашизму, коли виховні методи націонал-соціалізму відійшли у минуле та було визнано злочини холокосту, основним завданням стало оновлення та демократизація освіти.

У Західній Німеччині урок релігії залишався обов'язковим, але поступово він перестає бути вивченням основ віри, а знайомить школяра з різноманітними релігійними течіями, релігійною символікою. Біблія з центру заняття перекочує до допоміжних засобів навчання. Тематика занять відштовхується від проблем і потреб сучасної людини.

У радянському секторі марксистсько-ленінська модель виховання витіснила урок релігії з державної школи. Релігійне виховання могло здійснюватися лише за складних обставин окремими катехізаторами у межах церков. Марксизм-ленізм було беззастережно проголошено обов'язковим предметом.

У 50-ті роки, коли до школи ходило майбутнє покоління 60-х, його вчителями були свідки німецької катастрофи 1933–1945 років. Як правило, вони вважали себе безневинними жертвами Гітлера і надавали перевагу мовчанню. Уроки історії закінчувались Першою світовою війною, Гітлер згадувався лише мимолі, як біда, що спіткала Німеччину з невідомих причин. Положення почало змінюватися з приходом кінця 60-х. Коли молодь пережила шок, дізнавшись, що відбувалося в країні насправді, вона збунтувалась проти виховної традиції старшого покоління. Як виявилось, їхні батьки та діди були співучасниками або як мінімум мовчазними спостерігачами злочинів фашизму. Вчителі, професори, судді, прокурори, політики, священники — свого часу були членами нацистської партії. Авторитет старшого покоління — батьків, учителів, вихователів було підірвано. Їхні чесноти, цінності почали викликати зневагу.

Лейтмотивом педагогіки цього періоду стало: повернення Освенціма недопустиме. Батьки прагнули по-новому виховати своїх дітей, щоб ті могли створити новий, кращий світ. Змін мало зазнати все: шлюб, родина, мораль, школа, держава, економіка, суспільство в цілому. На зміну правилам у дитячі заклади прийшов принцип задоволення, примус та заборона були виключені з педагогічної практики. На зміну авторитарному вихованню прийшла відмова від виховання. Вважалося, що у сприятливому, розумно організованому, розкутому середовищі діти самі собою мають перетворитися на добрих, розумних, вільних людей.

Аналізуючи історію європейської та конкретно німецької системи освіти, слід відзначити, що компетенція Церкви в освіті стає все слабшою. Послаблення виховної ролі родини і Церкви відбувалося на фоні надмірної батьківської уваги до одних дітей та її браку до інших, руйнування дитячої спільноти, виховання у родині лише одним з батьків або нерідними батьками, посилення впливу телебачення як основного джерела життєвого досвіду, а також проблеми нестачі вчителів (у тому числі вчителів релігії). Разом з тим збільшувалася кількість різноманітних порушень психічної діяльності дітей: послаблення уваги, пам'яті, здатності до сприйняття. Особливо помітними були порушення

мови. Після 1995 року число таких дітей у віці 3-4-х років зросло до 25%. Серед причин порушень у розвитку мови психологи та логопеди називали брак повноцінного спілкування (єдина дитина в родині, зайняті на роботі батьки).

Однією з найбільш складних соціальних проблем стала зростаюча агресивність дітей. У період з 1995 року частка неповнолітніх злочинців до 14 років, що здійснили злочини з застосуванням насильства, була більшою ніж серед усіх дорослих злочинців після 30 років. Відмічається все більше випадків пограбування дітей дітьми, крадіжок зі зломом, побиттів, згвалтувань однокурсників, вандалізму. Німецькі діти все частіше тікали з дому, жили на вулиці, збиралися у банди, ставали наркоманами, займалися проституцією.

Якщо на початку Церква не лише стояла біля витоків заснування загальної освіти у Німеччині, але й до XIX ст. виконувала провідну роль у навчанні і вихованні молоді, то до кінця XX ст. спостерігалася поступова здача всіх колишніх позицій у галузі освіти та послаблення її ролі у суспільному житті.

Раніше процес індивідуального виховання було включено до більш широкого контексту соціального середовища — католицького, робітничого, буржу-

азного, селянського тощо. Уявлення цього середовища про цінності виховання були значною мірою обов'язковими для родини, яка йому належала. Зникнення такого соціального тла, соціального середовища виховання і разом з ним — ціннісних орієнтирів, які воно пропонувало батькам і дитині, — одна з важливих проблем сучасного виховання.

Постмодернізм і демократія втретє похитнули підвалини релігійного виховання у Німеччині, роблячи його вкрай ненав'язливим, ліберальним і розпливчастим. Адже публічне проголошення і виконання деяких біблійних заповідей (пов'язаних, наприклад, зі шлюбом, вихованням дітей, чистотою статевих стосунків, засудженням розпусти тощо) у сучасних європейських країнах не те що створюють напруження у суспільстві, а й навіть ідуть урозріз із чинним законодавством. Після відмови від ціннісних орієнтирів старшого покоління та на тлі стрімкого спаду релігійної активності молоді впродовж 1953-1980 років, а також нехтування Церквою та суспільством передбачених угодами можливостей розвитку релігійного виховання у школі (наприклад, брак учителів релігії через низьку популярність цього фаху), чергова криза у вихованні, яку констатували німецькі дослідники у 2003 р., уже є закономірним наслідком зміни виховних цінностей.

Фото з німецької «Рейнської газети», березень 2005.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ РЕЛІГІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Правові засади викладання релігії у загальноосвітніх школах Німеччини сьогодні визначаються постійною комісією Міністерства культури земель Німеччини на основі Конституції Німеччини. Відповідно до статті 4 Основного Закону кожному громадянину гарантується свобода совісті та віросповідання і непорушність релігійних прав. Відповідно до статті 7 шкільна освіта знаходиться під контролем держави. Юридично відповідальні за виховання особи мають право визначати участь своїх дітей у навчальних заняттях з релігії; релігія є обов'язковим предметом в усіх загальноосвітніх школах. Незважаючи на право державного спостереження, викладання релігії відбувається відповідно до принципів релігійних громад. У сучасних німецьких школах співіснують юдейський, мусульманський і переважно християнський уроки релігії, причому останні розподіляються на євангельську та римо-католицьку конфесії, а в Нижній Саксонії ще й на православну. Школярі мають конституційне право брати участь у заняттях релігії власної конфесії. Вони мають право також на звільнення від занять релігії або ж на вивчення альтернативних морально-етичних дисциплін: етики, філософії, релігієзнавства. До виповнення 12 років рішення щодо участі дитини у заняттях з релігії приймається її батьками. З дванадцятирічного віку таке рішення батьків має бути підкріплене згодою дитини. Після 14 років дитина вважається «релігійно повнолітньою» і самостійно приймає всі рішення щодо своєї релігійної

приналежності, а також щодо участі в уроках релігії. Приватні християнські школи зобов'язують усіх школярів брати участь у заняттях релігії.

На католицькому уроці релігії.

Церковні школи виступають у Німеччині альтернативою державним школам. Викладання й організація життя в такій альтернативній школі носить строго конфесійний характер. Програма може відрізнятися від програм державних шкіл, але повинна відповідати їм за своїм змістом. Альтернативні школи підлягають чітко регламентованому державному контролю. Держава бере на себе близько 90% усіх витрат на будівництво, матеріальне забезпечення і зарплату викладачів.

У державних школах на уроках католицької та євангельської християнської релігії розглядаються схожі теми: Що таке релігія? Які релігії існують у світі? Хто такий Бог? Хто такий Ісус Христос? Що таке повсякденний моральний вибір? Що таке цінності, норми, обов'язок? Яким є портрет сучасного християнина? Якими мають бути стосунки між людьми? Що таке церква, конфесія? Якою є наша особиста відповідальність у цьому житті? Яким є вплив кожної людини на навколишній світ? Учні розглядають біблійні тексти, вчаться давати власну оцінку явищам довколишньої дійсності, а також вивчають історію світової Церкви та її сучасний стан.

Урок релігії входить у розклад занять і є чітко фіксованим для всіх типів шкіл. В усіх класах початкової школи релігія викладається 2 години на тиждень. Загальне навантаження для 1-го класу початкової школи складає 20 годин на тиждень і 32 години для 10 класу. Успішність засвоєння школярами матеріалу на заняттях релігії оцінюється. Але ці оцінки лише відносно впливають на загальну картину навчання. Викладання релігії спирається на навчальні плани, за розробку яких відповідає держава. Уряд кожної з федеральних земель формує комісію з фахівців під управлінням співробітників місцевого вузу, які спеціально займаються цією проблемою. Склад державної комісії узгоджується урядом з представниками церков. До складу комісії включаються особи, що користуються довірою Церкви.

Урок релігії в загальноосвітніх державних школах перебуває під контролем державного нагляду за шкільною освітою, і це означає що предмет, як правило, викладається вчителями з вищою релігійною освітою. Навчання для викладачів релігії у вузі триває 3 роки для початкової та 4 для інших типів шкіл. Це навчання завершується першим державним іспитом, після якого випускники проходять дворічну практику в спеціальному навчальному закладі. Практика завершується другим державним іспитом. Окрім того, викладач повинен одержати схвалення Церкви для майбутньої діяльності. Якщо особисте життя викладача не відповідає церковним принципам або Церква не впевнена в тому, що освітній процес буде здійснюватися згідно з її віровченням, вона має право відхилити таку кандидатуру.

При нестачі викладацьких кадрів Церква може з державної згоди направити для роботи в школі священників або спеціально підготовлених Церквою людей. Оплату праці священників за викладання в школі бере на себе держава. За необхідності держава організовує, а також фінансує підготовчі курси для викладачів, які бажають отримати право викладання релігії. Держава може відмовлятися від права проведення заходів з підвищення кваліфікації вчителів релігії на користь церков. Тому Церква має власні інститути підвищення кваліфікації.

Педагогічний теологічний інститут у Касселі.

З метою перевірки результативності релігійного виховання у школі у жовтні 2001 р. німецьким Інститутом дослідження суспільної думки EMNID було вперше проведено авторитетне опитування серед 2500 громадян Німеччини віком від 14 років щодо уроку релігії. 56% опитаних вважають, що урок релігії у школі потрібен для того, щоб правильно зрозуміти значення християнської релігії та етики. Лише 25% висловилися проти викладання релігії. У західнонімецьких землях 62% опитаних вважають урок релігії необхідним, незважаючи на те, що 36% з цих респондентів не відносять себе до жодної конфесії. 56% опитаних схвалюють конфесійне заняття з релігії, а не етику чи загальний предмет про норми і цінності. «На уроці релігії я одержав основні знання про християнське життя», — заявили 77% респондентів, 65% стверджують, що засвоєні на уроках релігії істини є важливими для них і сьогодні, 61% опитаних додали, що відвідують уроки релігії із задоволенням.

Вивчення Біблії.

ТОЧКА ЗОРУ ВЧИТЕЛІВ РЕЛІГІЇ

Бербель Гусманн, штудієнрат¹ гімназії, релігійно-педагогічний інститут Локкум м. Ребург-Локкум, Нижня Саксонія (Німеччина)

За освітою я вчитель релігії, 12 років викладала урок релігії у державній гімназії. У північній Німеччині в основному лише державні школи, у південній є церковні школи. В усіх державних школах Німеччини релігія є обов'язковим предметом для всіх дітей, які сповідують євангельську або католицьку релігію. На предмет відводиться дві години на тиждень. Курс «Біологія — етика — релігія» є лише у землі Берлін-Бранденбург. У Бремені викладають біблійну історію. В усіх інших землях учать євангельську або католицьку релігію, причому обидва предмети все більше об'єднуються. Рішення про призначення на посаду вчителя релігії приймає Міністерство культури відповідної землі (держава), але деякі вчителі потребують так званої вокації. Це затвердження на посаді Церквою. Католицька церква вимагає ще ведення певного способу життя (наприклад, не вступати у повторний шлюб після розлучення), для євангельської церкви підходять ті претенденти, які належать до євангельської конфесії.

Як і з інших предметів, учні складають іспити з релігії, пишуть

контрольні роботи та письмові тести, виставляються оцінки, і релігію можна складати як один з випускних іспитів. Школярі-атеїсти або мусульмани мусять відвідувати альтернативний предмет. Він у різних землях називається по-різному й обов'язковість його відвідування врегульовується різними способами. Зазвичай це «етика» або «філософія».

Ми говоримо радше про релігійну освіту, аніж про християнське виховання, тому що це точніше передає сутність навчального предмета — уроку релігії, а не місіонерського інструменту церкви. Етика — лише невелика частина релігії. Йдеться передусім про те, що існує ще один погляд на світ, окрім природничо-наукового, а саме релігійне світосприйняття. У нас точиться дискусія щодо того, чи повинен, може або мусить урок релігії також залучати учня до віри. Я вважаю, що так, тому що у нас є багато дітей, які не мали релігійного виховання і вони взагалі нічого не знають, наприклад, про біблійні сюжети або про зміст християнської віри.

Метою нашого інституту є підвищення кваліфікації вчителів релігії, а також тих, хто бажає отримати другу педагогічну освіту, щоб викладати релігію у загальноосвітній школі. Ми розміщені у Гессені, м. Кассель. Інститут існує з 1969 р. На сьогоднішній день у нас працюють 16 викладачів, частково це диякониси, частково вчителі, а також секретарки та працівники бібліотеки. Ми є установою, яка відноситься до місцевої церкви, а також отримує незначну державну підтримку. На даний час ми маємо чотири курси післядипломної освіти і приблизно 80 слухачів. На курсах підвищення кваліфікації, які тривають 2-3 дні, щоразу збираються від 12 до 20 слухачів. Програма цих курсів є на нашому сайті www.pti-kassel.de.

У нашому місті урок релігії — це звичайний шкільний предмет як, скажімо, рідна мова, англійська, математика тощо. Кожен учень в усіх класах, з першого по тринадцятий, відвідує урок релігії дві години на тиждень. На жаль, деяка кількість годин втрачається через нестачу вчителів. У нашій місцевості це конфесійні уроки, тобто «Католицька релігія», «Євангельська релігія», «Юдейська релігія», «Менонітський урок релігії», «Православний урок релігії», подекуди «Мусульманський урок релігії», а також «Етика» на вибір учнів. У будь-якому разі в школі повинна зібратися група мінімум з 8 учнів однакового віку, щоб для них було впроваджено урок тієї релігії, до якої ця група належить. Уроки ведуть учителі державних шкіл. Держава і Церква несуть спільну відповідальність за урок релігії.

Аннегрет Бек, шкільний експерт, єпископський ординаріат Ерфурта — шкільний відділ, Тюрингія (Німеччина)

У Тюрингії до зміни політичного курсу урок релігії був церковним заняттям, тобто в школах взагалі не викладався. Тепер це звичайний навчальний предмет, за зміст якого відповідають церкви, а тому урок є конфесійним, а за організацію викладання відповідає держава.

Під час проведення у Німеччині освітньої реформи виникла потреба надати докази важливості та необхідності кожного традиційного шкільного предмета у виховному процесі сучасності. Урок релігії, згідно з його метою, узгодженою церковним синодом і схваленою державою, повинен зробити учня здатним до відповідального мислення і поведінки з огляду на релігію та віру. Конституція гарантує права і свободи громадян у галузі віросповідання. Урок релігії передбачений як предмет, який сприяє створенню умов для забезпечення цих прав. Урок релігії не ставить мети повернути школяра у віру. Його мета — зробити відповідальним рішення учня щодо прийняття або заперечення віри.

Отож, урок релігії не має нічого спільного з ідеологічним насил-

лям над дитиною. Він допомагає розібратися з питаннями конфесійної, релігійної, світоглядної або ідеологічної приналежності або ж чітко усвідомити свою атеїстичну позицію. Він потрібен кожному учневі, щоб вміти обгрунтовано оцінити ці розбіжності у людських поглядах. При цьому урок не спрямовує в нікуди, він серйозно піднімає питання про Бога, авторитет Євангелія, віру Церкви, релігійного життя і відповідальної поведінки у суспільстві.

Як і будь-який інший шкільний предмет, урок релігії має наукове підґрунтя, ґрунтується на раціональному осягненні, послуговується новітніми дидактичними тенденціями. Урок релігії покликаний забезпечити не лише первинне засвоєння матеріалу, але, відповідно до вимог сучасної дидактики, він забезпечує зв'язок матеріалу з життєвою ситуацією учня, ставить перед собою його питання, його проблеми, виходить з його досвіду. Зрозуміло, що такий предмет повинен приводити до зростання знань, які можна перевірити контрольним шляхом.

Матеріал підготувала **Тетяна Артерчук**

- Нижня Саксонія
- Гессен
- Тюрингія

Література:

Джуринский А. Н. История зарубежной педагогики: Учебное пособие для вузов. — М.: Издательская группа Форум-Инфра-М, 1998. — 272 с.

Grethlein, Christian: Religionspädagogik. Berlin — New York, de Gruyter, 1998. — S. 2, 106.

Gerster, P., Nürnberger, C. Der Erziehungsnotstand: Wie wir die Zukunft unserer Kinder retten, Reinbek bei Hamburg, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2003 // Отечественные записки № 4-5, 2005. — S. 6, 255.

Deutliche Mehrheit für den Religionsunterricht // EKD-Newsletter. — 13. November. — Hannover, 2001. — S. 6-7.

Гудрун Неебе, керівник педагогіко-теологічного інституту у місті Кассель у Гессені (Німеччина)

Тетяна Артерчук. 1979 р. н. Одружена. Виховує сина і доньку. Здобувач кафедри педагогіки і психології Національного університету «Острозька академія», спеціальність загальна педагогіка, історія педагогіки. Тема дисертаційного дослідження: «Релігійне виховання в закладах загальної середньої освіти ФРН: 1945-2005 рр.». Працює викладачем німецької та англійської мов у Рівненській філії Київського університету права.

Одвічні цінності минулого – запорука сучасного...

Досвід викладання християнської етики на Харківщині

Сучасне українське суспільство переживає духовну кризу, яка значною мірою зумовлена відсутністю системного підходу в сфері морального виховання, чітко окреслених моральних та духовних пріоритетів. Тому нагальною є необхідність виховання дітей та молоді на традиційних для українського народу християнських цінностях, що історично формували його духовність, мораль і національну свідомість.

На черговому засіданні освітян району «за круглим столом» представники педагогічної, учнівської та батьківської громадськості навчальних закладів Жовт-

невого району Харкова висловили підтримку ініціативи щодо впровадження предметів духовно-морального спрямування в навчально-виховний процес.

У лютому 2006 р. ініціативна група була направлена у відрядження до м. Рівного, де відвідала чотири школи з метою вивчення досвіду щодо впровадження предмета християнської етики. 17-18 травня 2007 року члени групи взяли участь у науково-практичній конференції «Духовно-моральне виховання дітей та молоді» на базі Українського коледжу ім. В. О. Сухомлинського м. Києва, 21-25 травня 2007 р. — в науково-практичному семінарі «Морально-духовне виховання школярів у сучасній системі освіти» (за матеріалами курсу «Християнська етика в українській культурі») на базі Київського міського педагогічного університету ім. Б. Грінченка.

Як наслідок роботи — у десяти школах Жовтневого району Харкова з вересня 2007 р. працюють гуртки християнської етики.

Вивчення християнської етики не є навчанням релігії. Предмети духовно-морального змісту є дисциплінами навчально-виховного та культурологічного спрямування, покликаними допомогти дитині в закладенні фундаменту власних життєвих цінностей. Курс християнської етики допоможе дітям знайти відповідь

на одвічне питання: що є добро, а що — зло, навчить їх керуватися у своїх вчинках моральними принципами.

У рамках цього проекту 14 грудня 2007 р. в Харкові було проведено міський семінар «Теорія і методика викладання основ християнської етики в школі» за участю доктора педагогічних наук, професора Національного університету «Острозька академія» В. Жуковського. А 24 грудня 2007 р. учні шкіл Жовтневого району мали змогу подивитися театралізовану виставу «Що таке Різдво?», яку показали юні актори театру «Стежинка» з Києва.

У шкільних бібліотеках району створені «куточки духовності», де зібрані книги, надруковані і передані Українським Біблійним Товариством, підручники і методичні посібники, підготовлені КМПУ ім. Б. Грінченка, НУ «Острозька академія», МГО «Надія — людям», педагогічний журнал «Слово вчителю», дитячий журнал «Стежинка».

Спільно з КМПУ ім. Б. Грінченка і управлінням освіти Жовтневого району проводиться координаційна робота з використанням сучасних комп'ютерних технологій та інтернет-супроводу. При підборі кадрів для викладання предмета враховується думка педагогічних колективів та батьківських комітетів навчальних закладів.

Для постійного удосконалення професійного і духовного змісту викладання освітяни об'єдналися у відкритий педагогічний клуб «Християнська етика». На засіданнях клубу вчителі обмінюються досвідом, методичними напрацюваннями та продовжують оволодівати головними якостями педагога — бачити у кожній дитині духовну особистість. Членами відкритого педагогічного клубу є педагоги-християни, представники різних конфесій, об'єднані спільним завданням — донести до учня красу і переконливість добрих вчинків, християнського ставлення до людини.

Подарунок школярам від Українського
Біблійного Товариства.

Засідання відкритого педагогічного клубу
«Християнська етика», м. Харків.

Дозвілля відкритого педагогічного клубу
«Християнська етика», м. Харків.

Відкрите заняття проводить М. В. Ляхова.

Щоб бути хорошим викладачем, потрібно любити те, що викладаєш, і любити тих, кому викладаєш.
В. Ключевський

Членами клубу розроблено проект авторської програми факультативу «Християнська етика» для 1-11 класів (Горяєва О. В., В'ялов О. О.). Підготовлений до видання проект навчального посібника «Християнська етика» для 5-6 класів (Савицька Н. І., В'ялов О. О.).

Періодично вчителі, що ведуть факультатив з християнської етики, презентують свій підхід до викладання на засіданнях клубу. На одній із таких зустрічей, на яку були запрошені керівники гуртків «Християнська етика» Жовтневого району м. Харкова та члени відкритого клубу «Християнська етика», відкрите заняття провела М. В. Ляхова (методист РОУ, керівник гуртка «Християнська етика» в загальноосвітній школі № 115 м. Харкова).

У виконанні гуртківців і керівника прозвучали пісні «Чарівні слова», «Буду прославляти Господа Христа», «Мамина молитва», вірші про хліб, молитва «Отче наш», вірші-краплинки про добро, віру і любов. Було представлено виставку малюнків на біблійну тематику: «Дорога Добра», «Історія Адама і Єви», «Історія про Ноя», «Історія про Йону», «Різдво», «Хліб наш насущний».

Вихователю потрібно глибоко знати життя, щоб до нього готувати.
Л. Толстой

Для практичної роботи керівник гуртка використовує не зошит з предмета «Християнська етика», а лист із завданням для розфарбовування. Наприкінці заняття

Вчимо навчаючись!

На педагогічному клубі «Християнська етика».

закріплення пройденого матеріалу відбувається за допомогою «зерен» (вирізаних клаптиків жовтого паперу з текстами із Біблії і сучасної поезії), які діти читають або розказують напам'ять. На кожному занятті керівник гуртка «підсипає» 2-3 новенькі «зернятка».

З метою аналізу роботи клубу на останньому засіданні (25 травня 2008 р.) було проведено анкетування членів клубу.

На запитання «**Що особисто для вас було найважливішим, найцікавішим в клубі у 2007–2008 н. р.?**» були дані відповіді:

- «Обмін досвідом, зустрічі з цікавими людьми, вивчення біблійних істин»;
- «Багато нового відкрила для себе, змінила свій погляд на окремі життєві питання»;
- «Спілкування з досвідченими і мудrimi людьми»;
- «Багато цікавої інформації, робота бібліотеки клубу»;
- «Досвід роботи інших вчителів християнської етики»;
- «Конкретна підтримка в теорії та практиці викладання християнської етики».

На запитання «**Які зміни спричинили заняття в клубі у вашому підході до викладання християнської етики?**» були дані відповіді:

- «Мої знання примножилися і систематизувалися»;
- «Маю можливість робити свої уроки більш різноманітними, цікавими, наочними»;
- «Можна сказати, мій підхід до викладання став більш фаховим».

На запитання «**Чи вплинули заняття в клубі на ваші цінності?**» відповіли:

- «Так, мені здається, що я почала змінюватися на краще»;
- «Я стала глибше усвідомлювати свою роль в суспільстві, школі, вдома. Запитую себе: яким я є учителем, яким я є учнем?»;
- «Отримана інформація на заняттях у клубі сприяє моєму духовному розвитку. Відчуваю постійну потребу в такій інформації!»;
- «Сміливість, переконання в правильності власної позиції»;
- «Так, я вчуся і розвиваюся... Думаю про те, яка я, які мої думки і вчинки».

На запитання «**Чи хотіли б ви продовжувати заняття в клубі у наступному році?**» відповіли «так» 100 % опитаних.

Матеріал підготували
Марія Ляхова, Олександр В'ялов

ЛЮДИНА НА ЗЕМЛІ. ПОКЛИКАННЯ ЛЮДИНИ У СВІТІ

3-й клас

*автор Ольга Нагорнюк, учитель історії, завуч з виховної роботи
приватної школи «Початок мудрості» м. Харкова*

Мета

Освітня: розкрити та підкреслити особливу важливість, значення та призначення завершального творіння — людини.

Виховна: виховувати повагу до особистості та життя людини, спонукати до усвідомлення відповідальності за життя.

Розвиваюча: сприяти виявленню талантів та обдарувань учнів, формувати повагу до праці.

Біблійна основа: Бут. 1:26-28; 2:15; Повт. 3. 6:5; Пр. 16:3; Пс. 138:14.

Ключовий вірш: «І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують... над усією землею...» (Бут. 1:26).

Обладнання: фланелограф; скринька з дзеркальцем; зображення немовляти.

Словник:

Покликання — (1) внутрішній потяг, здатність, схильність до певної справи, професії; (2) призначення.

Подоба — (1) зовнішній вигляд; характер, душевний склад, сукупність чийх-небудь внутрішніх якостей; (2) подібність, схожість.

Образ — зовнішній вигляд кого-небудь; подоба.

Література до уроку:

Біблія/пер. проф. І. Огієнко. — К.: УБТ, 2002.

Новий тлумачний словник української мови. Т. 2. К-П. — К.: Аконт, 2003.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап.

Привітання. Налагодження контакту з класом.

II. Актуалізація опорних знань та перевірка вченого.

На попередньому уроці ми розглядали тему «Світ як Боже творіння».

Запитання:

1. Хто створив усе те прекрасне, що оточує нас? (*Відповіді дітей*).
2. Пригадайте, скільки днів Бог творив світ? (*Відповіді дітей*).
3. Звідки ми можемо дізнатися про це? (*Відповіді дітей*).
4. Що Бог створив у перший день, у другий? Четвертий? П'ятий? (*Відповіді дітей*).
5. Що робив Бог сьомого дня? (*Відповіді дітей*).
6. Кого з усього створеного Бог любить найбільше? Чому? (*Відповіді дітей*).
7. Чи задумувалися ви над тим, яке призначення людини на землі? (*Відповіді дітей*).

III. Виклад нового матеріалу.

Вступ

Сьогодні на урок я принесла яскраву скриньку. В ній ви побачите того, кого Бог по-особливому любить і цінує. Вам цікаво дізнатися, хто це? А як ви думаєте? (*Відповіді дітей*).

Гра «Хто для Бога найцінніший?»

Діти по черзі підходять до столу і зазирають у скриньку, при цьому нікому не розказують про те, що там побачили.

Запитання:

1. Кого ви побачили в скриньці? (*Відповіді дітей*).
2. Чи приємно вам було побачити своє відображення? (*Відповіді дітей*).

Пам'ятайте, що ми є найцінніші для Бога і в кожного з нас є особливе призначення на цій землі.

Людина як творіння Боже

Коли Бог створив світ, Він зробив його прекрасним та бездоганим: «І бачив Бог, що добре воно» (Бут. 1:25). Усе було чудове, і Бог це бачив, але чогось бракувало. Скажіть, чого не вистачало в цьому чудовому світі, адже птахи вже співали, риби плюскотілися в воді, ходили прекрасні великі

звірі, бігати маленькі пухнасті тваринки? Сходило і заходило сонце, вночі мерехтіли зорі і світив ясний місяць. Чого ж не вистачало? *(Відповідь дітей)*. Так. Не було людей. «І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують... над усією землею...» (Бут. 1:26). *(Учитель дає пояснення до кожного окремого поняття «образ», «подоба»).*

Рекомендується вивчити цей вірш напам'ять будь-яким методом, на вибір вчителя.

Покликання людини

Людина стала вінцем Божого творіння. Вона відрізнялася від інших істот тим, що Сам Бог вдихнув у неї дихання життя. Він визначив їй особливе місце на землі. Коли народжується дитинка, вона потребує великої уваги, догляду та любові *(дайте дітям можливість розповісти про перші роки новонародженого, його розвиток)*. Але Адам і Єва, перші люди, відразу були створені дорослими і досконалими, їм не потрібно було вчитися ходити, розмовляти, ходити до школи. Люди мали пряме спілкування з Богом, вони були вільними і щасливими. Ви б хотіли бути на їхньому місці?

Рекомендується разом з класом скласти порівняльну таблицю відмінності між твариною і людиною та записати на дошці.

Тепер давайте подумаємо над питаннями: (перший ряд) «Для чого Бог створив людину?», (другий ряд) «Для чого я живу?» *(Відповіді дітей)*.

Учитель робить висновок залежно від відповідей.

Прочитаємо, що каже Святе Письмо: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте...» (Бут. 1:28). Це перше повеління Бога для людей. Адам і Єва були першою сімейною парою, вони мали народжувати і виховувати дітей. Бог і зараз хоче, щоб люди створювали сім'ї, щоб батьки любили і виховували дітей, а діти поважали батьків і були слухняними їм.

Крім того, Адам і Єва наглядали за садом та тваринами, тому що так наказав їм Творець: «І взяв Господь Бог людину, і в едемському раї вмістив був її, щоб порала його та його доглядала» (Бут. 2:15). Бог хотів, щоб люди жили у мирі одне з одним і в гармонії з оточуючим світом, однак щоб не байдикували, а трудилися, отримуючи радість і задоволення від своєї праці.

Бог зробив для людини все, щоб їй було добре. Чи було за що любити і славити Бога першим людям — Адаму та Єві? *(Відповідь дітей)*. А нам є за що любити і славити Бога? У Повт. 3. 6:5 написано: «І люби Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю!»

Висновок

Бог є Творцем усього, що нас оточує. Людина є вінцем всього Божого творіння. Отже кожен із нас є особливим в очах Господа. У кожного з нас є безсмертна душа, розум, почуття, сумління, воля, тому що кожен із нас несе в собі «образ і подобу» Божу. Ми можемо користуватися всім, що нас оточує, панувати над природою, але не забувати про сумління та розум. Нам є за що любити та славити Бога! Псалом 138:14: «Прославляю Тебе, що я дивно утворений!» Тож давайте запам'ятаємо *(за бажанням учитель може підготувати роздатковий матеріал)*:

1. Людина створена за образом і подобою Бога. Кожне людське життя цінне, бо його дає Бог і всі права на нього належать Богу.
2. Бог створив людину для управління землею і всім творінням. Це вказує на відповідальність перед Творцем. Кожен буде звітувати, як він використав своє життя і як виконав Божий задум стосовно себе.
3. Усі здібності і таланти людини — від Бога. Вони дані Богом не для звеличення людини, не для самопрославлення, а для успішного виконання Божого завдання — дбати про творіння, піклуватися про нього.
4. З появою людини на землі була задумана і праця. Бог наказав людині працювати у раю. Це вказує на особливе благословення, що містить в собі працю, і що Богові не до вподоби ледачі люди.

На наступних уроках християнської етики ми говоритимемо про те, що в житті перших людей, а разом з тим і всього людства, відбулася величезна трагедія. Диявол, ворог Божий і ворог усіх людей, спробував зруйнувати Божий задум. Йому вдалося спокусити перших людей і ввести їх у гріх. Разом з гріхом у світ прийшло горе, хвороби, неправда, ненависть, смерть.

Але людина залишається цінною в Божих очах, бо таким був Його початковий план, настільки цінною, що заради нашого визволення від гріха на землю прийшов Божий Син Ісус Христос.

IV. Закріплення знань.

Учитель пропонує учням творче завдання (письмово в зошитах).

Напишіть собі побажання:

1. Як і що я маю змінити в своєму житті, щоб виконати Боже призначення?
2. Що сьогодні заважає мені виконати Боже призначення?

Бажаючи можуть прочитати написане.

Сотворіння

«І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (Бут. 1:27).

Усе на світі — неповторне. Ніколи вже не повториться цей день, у який ти читаєш ці рядки. Ніколи не повториться шлях блискавки та птаха високо в небі, візерунки хмар та сніжинок, пісня солов'я та порухи хвиль.

Ти також — неповторний, неповторна. Унікальним є погляд твоїх очей, візерунок на руці. Ніхто ніколи не повторить твої думки та почуття, переживання та мрії, радості та болі — твоє життя. Таким тебе створив Бог.

...Якщо Ти створив мене з нічого і забажав дарувати мені життя просто так, це означає багато:

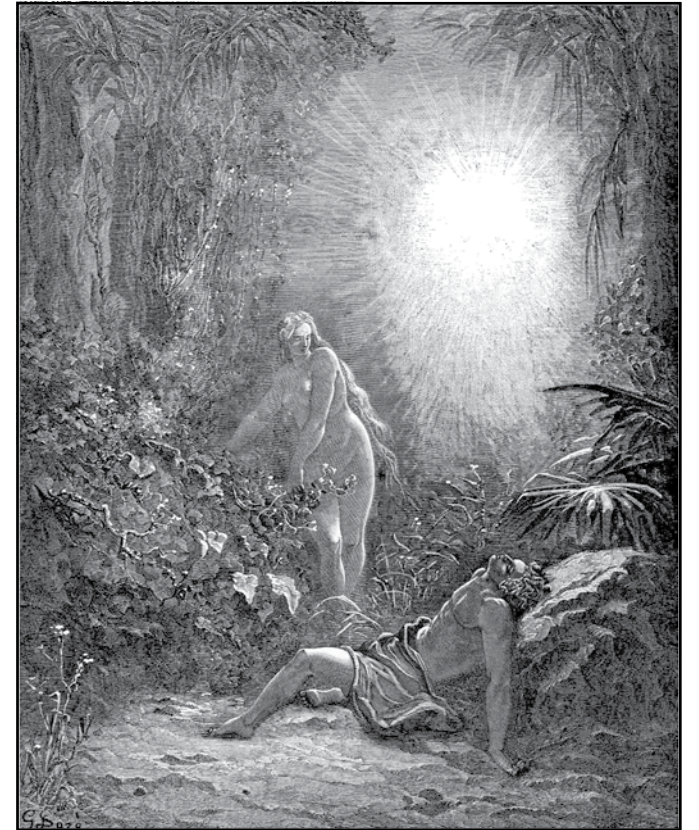
- те, що моє життя має сенс;
- те, що в мені Ти виявив Свій талант Майстра;
- те, що частинка Твоєї майстерності та досконалості є в мені...

І, звичайно, ти бажаєш мати смисл у своєму житті. Хтось говорить, що смислом його життя є гроші. Хтось вважає смислом свого життя — славу, ще хтось — задоволення... Бог оцінює твоє життя інакше: твоє життя має смисл, бо воно неповторне. Твоє життя сотворене Ним. Твоє життя є дивом. І ти — єдиний, єдина для свого Творця. Він не може тебе не любити, бо не може зректися Самого Себе, — ти ж є Його частинкою. Ніщо на землі не збільшить могутності Божої, тому Він любить тебе не за якісь заслуги, таланти, добрі справи. Він любить тебе, бо Він є любов.

«Любов Божя до нас з'явилася тим, що Бог Сина Свого Однородженого послав у світ, щоб ми через Нього жили» (1 Ів. 4:9).

Сутність любові — це віддавати її іншому. Куди б ти не пішов, ти — Його дитина, Його створіння. Він не може не віддавати любов тобі. Він випромінює її завжди. Для тебе. І Він завжди є, тут. Для тебе. Він усе тобі дав, щоб ти був щасливим, а ти почуваш себе нещасним. Господь, люблячи нас, віддав на хрест Свого Сина. Він поніс покарання за твій і мій гріх. Він зробив це тому, що допомогти тобі може лише любов. Його любов. Як ти Йому відповіси?

«І будете шукати Мене, і знайдете, коли шукатимете Мене всім своїм серцем. І Я дамся вам знайти Себе, — говорить Господь...» (Єр. 29:13-14).

Чим би ти не наповнював своє серце, чим би себе не потішав, — лише любов була і буде потрібна тобі завжди, —

- в дитинстві — надійна та близька;
- в юності — гаряча та жертвна;
- в зрілості — вірна;
- в старості — безсмертна...

Нічого ціннішого, вірнішого та правдивішого, ніж Божя любов, ти не знайдеш на землі. Як би ти це не відкидав, заглянь глибоко в своє серце: ти побачиш там спрагу, спрагу за стосунками, які будуються на любові, яка вічна.

Людмила Дмитрус

Людмила Дмитрус народилася 1979 р. в Шепетівці. Закінчила економічний факультет Національного університету «Острозька академія» та Рівненський регіональний біблійний коледж. Проживає в м. Тернопіль. Працівник УВМГО «Товариство Євангелізації Дітей». Заміжня. Має сина.

СЦЕНАРІЙ МОГО ЖИТТЯ

7-й клас

автори: Оксана Ярмушко, вчитель біології спортивного ліцею,
керівник НШ церкви ЄХБ м. Костопіль, Оксана Грицюта, вчитель фізики
та математики, керівник дитячого відділу при ООЦ ЄХБ Рівненської обл.

Мета

Освітня: розповісти учням про те, що у Бога є особливий план для їхнього життя.

Виховна: пояснити, що ми можемо змінювати сценарій свого життя, але тоді за наслідки відповідаємо самі.

Розвиваюча: довести, що вибір потребує зусиль, та спонукати пізнавати Божу мету щодо їхнього життя.

Біблійна основа: Суд. 13-16.

Ключовий вірш: «Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його!» (1 Кор. 2:9).

Обладнання: Біблії; жетони (по 10 шт.); мапа з накресленим туристичним маршрутом.

Література до уроку:

- Біблія / Пер. проф. І. Огієнко. — К.: УБТ, 2002.
- Всеукраїнська програма «Життя на роздоріжжі. Твій вибір».
- Ферреро Б. Сорок казок у пустелі. — Львів: Свічадо, 2007. — 80 с.

ХІД УРОКУ

I. Вступ.

Привітати з початком нового навчального року і побажати успіхів і нових відкриттів під час подорожі сторінками Біблії.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Показати мапу з накресленим туристичним маршрутом.

- Обговорити
- Для чого розробляють подібні маршрути?
- Чи можуть люди подорожувати, не звертаючи уваги на маршрут?

Наголосіть, що кожен з нас свідомо чи несвідомо складає подібні «маршрути» свого життя — ми плануємо, як будемо жити.

- Завдання для учнів: написати 5 цілей, які вони хочуть досягнути впродовж свого життя (те, що написали учні, не обговорюється, а до написаного ви повернетесь наприкінці уроку).
- Гра.

Роздати учням по 10 жетонів. Кожен з цих жетонів символізує частину вашого життя — часу, енергії, коштів, інтересів. Під час гри пропонується «витратити» частину свого життя на певні речі або «заощадити». За один раз дозволяється придбати не більше однієї речі або ж не придбати жодної з запропонованих.

Отже, перша пропозиція — пропонуємо придбати:

- простору квартиру або ж будинок;
- нову машину.

Хто з гравців бажає придбати щось із запропонованих речей, віддає один жетон і вчитель занотовує цю покупку в зошит.

Друга пропозиція:

- а) мобільний телефон D 920 «Samsung»;
- б) комп'ютер.

Учитель знову записує те, хто що вибрав і, якщо вибір відбувся, діти віддають йому 2 жетони.

Третя пропозиція:

а) повністю оплачений відпочинок упродовж місяця будь-де на планеті для вас і вашого найкращого друга (2 жетони);

б) повна гарантія того, що дівчина/юнак, з якою/яким ви мрієте одружитися, дійсно незабаром стане вашою дружиною/чоловіком (2 жетони).

Четверта пропозиція:

а) ви стаєте найпопулярнішим у вашій компанії впродовж двох наступних років (2 жетони);

б) ви маєте одного справжнього друга (1 жетон).

П'ята пропозиція:

а) хороша освіта (2 жетони);

б) прибутковий бізнес (2 жетони).

Шоста пропозиція:

а) змінити будь-яку рису вашої зовнішності (1 жетон);

б) бути все життя задоволеним собою (2 жетони).

Сьома пропозиція:

а) можливість робити все, що заманеться і коли заманеться, впродовж 5 років (2 жетони);

б) пошана і любов від тих, кого ви найбільше цінуєте (2 жетони).

Сюрприз тим, хто вибрав можливість робити все, що забажає, впродовж 5 років: ви повинні віддати ще один жетон, тому що в житті трапляються речі, за які доводиться платити дорожче, ніж ви планували спочатку.

Восьма пропозиція:

а) здорова сім'я (3 жетони);

б) всесвітня слава (3 жетони).

Ті, хто обрав здорову сім'ю, отримують в нагороду 2 додаткові жетони.

Дев'ята пропозиція:

а) чиста совість (2 жетони);

б) вміння досягати успіху в усьому, чого б ви не побажали (2 жетони).

Десята пропозиція:

а) диво, здійснене вами заради людини, яку ви кохаєте (2 жетони);

б) можливість знову пережити будь-які події минулого (2 жетони).

Одинадцята пропозиція:

а) сім додаткових років життя (3 жетони);

б) безболісна, легка смерть, коли настане час (3 жетони).

У кого з підлітків залишилися невикористані жетони? Хто витратив усі свої жетони? Більше покупок робити не дозволяється, а всі невикористані жетони пропадають.

Аналіз гри

- Що ви змогли придбати у грі?
- Що вам хотілося придбати, але жетонів уже не вистачило?

- Наскільки розумно ви розпорядилися вашою кількістю жетонів?
- Чи хотіли б ви зіграти гру спочатку і, якби це трапилося, чи змінилися б ваші рішення?

Гру можна зіграти спочатку, а от життя по-новому не розпочнеш. Іноді чуєш від старших людей: «Якби я міг прожити життя спочатку, я б...» На жаль, їм уже нічого не повернути. Ви ж щасливі, що вам не 70 чи 80 років і можете прожити своє життя, уникнувши багатьох помилок. Хтось із мудрих сказав: «Краще вчитися на чужих помилках, ніж на своїх».

III. Вивчення нового матеріалу.

- Прочитати уривок Суд. 13:2-25.

Обговорення

— Що можна сказати про народження Самсона? Чи було воно звичайним?

Безумовно, що ні. Бог ще до народження Самсона передбачив для нього особливу роль, він був назореєм Божим, тобто «посвяченим» Богу ще до свого народження, іншими словами — відділений для особливого завдання. Він повинен був керувати країною Ізраїль згідно з Божим планом.

— Що може бути кращим, ніж бути президентом країни?! Хто хотів би такого майбутнього і чому? Аналізуючи прочитаний нами біблійний текст, ми можемо зробити висновок, що Бог очікував від Самсона хорошого керівництва країною відповідно до Його волі.

— Що саме заборонялося робити Самсону як особливому обранцю Божому, тобто назорею?

Відповідь:

- вживати вино і напої з винограду;
- стригтися;
- наближатися до трупа (мертвого тіла).

— Що означає ім'я Самсон?

Ім'я Самсон у перекладі з єврейської мови означає «сонце».

— Яка роль сонця у природі? (Бут. 1:14-18).

Сонце створене для відокремлення дня від ночі, для відліку часу (дні, місяці, роки), для різних знамень, для освітлення землі та керування днем.

Провівши аналогію ролі сонця в природі і ролі Самсона в житті вибраного народу, ми можемо зробити висновок, що правління Самсона повинно було бути світлим і ясним для ізраїльського народу, мов світло сонця. Він повинен був спасти народ від рабства і поневолення филистимлянами, тобто відокремити народ Божий від темряви гріха.

Самсон повинен був виконувати накази Божі і вказувати правильний шлях людям своєї країни.

— Чи збігався Божий сценарій зі сценарієм, який писав для себе Самсон?

Відповідь: Ні!!!

— Які були наслідки? (Суд. 16:23-30).

У результаті Божий план у його житті не виконався до кінця, він не надбав ні добробуту, ні довголіття, ні могутності для своєї країни (країна впала в ідолопоклонство, кожен робив, що хотів). Почав здійснюватися ворожий Богу план.

- Проведіть аналогію, щоб підкреслити значення цієї історії для нашого практичного щоденного життя. Для цього запропонуйте учням подумати над запитаннями:
 - Чи знаємо ми, як себе поводити? Звідки ми це знаємо?

- Чи поводимо ми себе так, як хоче Бог?
- Чому ми не завжди поведимося добре?
- Якими можуть бути наслідки?

Висновок:

Не повторюйте помилок Самсона, будуйте своє життя згідно з планом Бога. Це потребує зусиль (фізична сила, як ми побачили на прикладі Самсона, не є гарантом присутності в людині сили Духа та сили волі), але приготована вічність варта того.

IV. Вивчення ключового вірша.

Роздайте учням завчасно надрукований біблійний вірш: «Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його!» (1 Кор. 2:9).

Вивчіть вірш, використовуючи цікавий метод запам'ятовування.

V. Закріплення та узагальнення знань.

- Учитель розповідає оповідання Бруно Ферреро «Несподіванка в пустелі».

Якийсь чоловік заблукав у пустелі. Останні сили залишали його. Несподівано він побачив перед собою продавця краваток, який хотів продати йому одну.

Але той чоловік, пересохлим від спраги язиком, ледве прошепотів, що продавець нерозумний: чи ж продається краватку тому, хто вмирає зі спраги і голоду? Продавець похитав головою і пішов далі.

Надвечір цілком знесилений подорожній сторопів: він зайшов на подвір'я розкішного ресторану. Величаво будівля посеред пустелі! Це додало йому сили дійти до дверей. Чоловік упав на землю і застогнав:

- Пити... будь ласка, пити...
- Перепрошую, пане, — чемно відповів швейцар, — сюди не можна входити без краватки.

На світі є люди, які переходять через пустелю цього світу з неймовірною спрагою всіляких вигод, втіх, насолод. Вони вважають нерозумними тих, хто проповідує Євангеліє — науку, здавалося б, таку безглузду в їхній пустелі. Але коли схочуть увійти до Божого Царства, тоді почують: «Вибачте, пане, сюди неможливо увійти без переміненого серця».

Проводиться колективне обговорення та робляться відповідні висновки.

- Поверніться до тієї мети, яку учні хотіли б досягти в житті (*про неї вони писали на початку уроку*). Чи хотіли б вони щось змінити? Запропонуйте їм подумати, чи збігаються їхні плани з Божими? Як дізнатися? Запишіть, чи хотіли б вони мати вічність з Богом? Запропонуйте учням записати свої рішення в зошит.

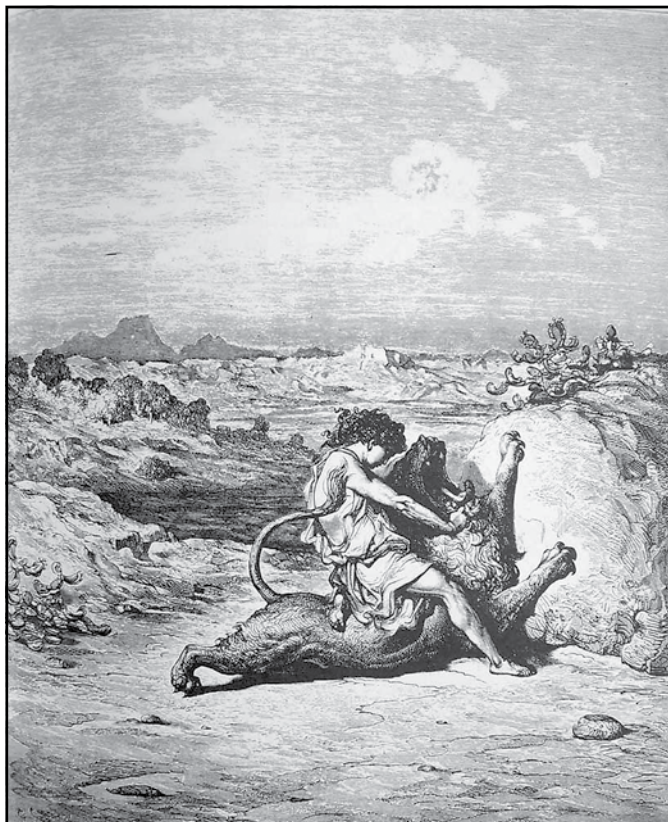
VI. Молитва.

Одним із засобів нашого спілкування з Богом є молитва. Тому варто зараз широко попросити у Господа, щоб Він навчив будувати плани на життя згідно з Його волею, щоб Він допоміг зрозуміти правильний сценарій нашого життя.

VII. Домашнє завдання.

- Запропонуйте прочитати Суд. 14-16 і виписати в зошит усі життєві помилки Самсона, які, на їхню думку, руйнували план Бога. Чи можна виправдати щось із його вчинків?
- Запропонуйте учням намалювати свій особистий життєвий маршрут. На наступному уроці проведіть конкурс: «Найоригінальніший план життєвої дороги».

Самсон

— Я маю пояс по карате! І не боюся ходити вечорами. Можу дати здачі будь-кому, хто зачепить мене.

— А в мене батько — спортсмен. Він мене навчив битися і завжди каже, щоб я був відважним і не боявся дати відсіч.

Так голосно хвалилися хлопці, йдучи зі школи. А як ти гадаєш, чи дійсно матиме успіх той, хто фізично сильний? Чи бажаєш ти бути сильним?

Біблія розповідає нам про юнака Самсона, який був дуже сильним. І йому це подобалося. Він міг здолати лева голими руками, перемогти одночасно багатьох воїнів... Він був сильніший за всіх. Це Бог дав йому таку велику силу, щоб він виконав те, що Господь йому доручив.

Деякі люди гадають, що велика сила забезпечить їм успіх, добробут, щастя. Так думав і Самсон. Він хотів використати свою силу по-своєму, для свого задоволення. Його не цікавив Бог.

На жаль, його життя закінчилося трагічно. Самсона зрадили, і він потрапив у полон до своїх ворогів-филистимлян. Вони ненавиділи його більше, ніж усіх ізраїльтян, бо Самсон постійно насміхався з них і хвалився, що знищить їх усіх. Тому филистимляни вчинили з ним гірше, ніж з іншими полоненими: вони відрізали його довге волосся (в якому була його сила),

викололи очі і зробили рабом. Тепер у руках своїх ворогів Самсон був повністю беззахисним та безсилим. Вони могли зробити з ним все, що бажали. Де ж поділася його сила? Чому вона вже не могла йому допомогти?

Відповідь дуже проста: Самсон не був слухняний нікому — ні батькам, ні Богові. Тому так швидко втратив усе, що мав.

Біблія нам говорить про іншу силу: СИЛУ ПОСЛУХУ. Мудрість Божа благає:

«В мене рада й оглядність, я розум, і сила у мене... Тепер же, послухайте, діти, мене, і блаженні, хто буде дороги мої стерегти! Навчання послухайте й мудримі станьте, і не відступайте від нього! Блаженна людина, яка мене слухає, щоб пильнувати при дверях моїх день-у-день, щоб одвірки мої берегти! Хто бо знаходить мене, той знаходить життя і одержує милість від Господа. А хто проти мене грішить, ограбовує душу свою...» (Пр. 8:14, 32-36).

У послуху міститься справжня сила. Ті, хто слухняні батькам та вчителям, — не шкодять своїй душі і виконують повеління Боже. Вони уникають багатьох неприємностей та покарань, які супроводжують неслухняних дітей. Біблія називає слухняних — блаженними або щасливими, тому що вони чинять те, що приємне Богові.

«Діти, — будьте слухняні в усьому батькам, бо це Господеві приємне» (Кол. 3:20).

Сильний не той, хто б'є слабкого, а той, хто його захищає.

Сила — це відвага бути чесним та добрим, незважаючи ні на що.

Ти, можливо, гадаєш, що важко бути у всьому слухняним. Тобі це ніколи не вдавалося. Так, справді, люди більш схильні до неслухняності, ніж до послуху. Причиною є гріх, який живе в серці. Від гріха неможливо позбавитися самому.

Але, послухай: Господь Ісус саме для цього й прийшов на цей світ. Він прийшов, щоб померти на хресті і понести покарання за твої і мої гріхи, за твій та мій непослух. Він воскрес на третій день. Ісус — живий! І Він може звільнити тебе від гріха. Якщо ти бажаєш звільнитися від непослуху і жити з Богом, то попроси Його про це в молитві. І Він переможе гріх у твоєму серці, бо Він переміг саму смерть на хресті! Він — найсильніший. Лише Господь — Той, хто подарує тобі СИЛУ бути слухняним.

Людмила Дмитрус

ХТО Є ЛЮДИНА?

9-й клас

автор Ольга Прокопович, учитель фізики
та християнської етики НВО № 18 м. Рівне

Мета

Освітня: ознайомити учнів з різними точками зору щодо походження людини, будови, розвитку та її призначення у світі.

Виховна: допомогти учням зрозуміти, що людина є особливим Божим творінням, в якому гармонійно поєднано духовне і матеріальне; сприяти духовному вихованню учнів.

Розвиваюча: продовжувати розвивати в учнів вміння аналізувати, порівнювати та узагальнювати факти; активізувати пізнавальну діяльність учнів.

Біблійна основа: Бут. 1:24, 26–27, 28; 2:7.

Ключовий вірш: «І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, і стала людина живою душею» (Бут. 2:7).

Обладнання: ілюстрації тварин, рослин, птахів і людини; таблиці з біології для порівняння будови тіла людини і тварини.

Міжпредметні зв'язки: образотворче мистецтво, література, біологія.

Література до уроку:

1. Біблія / Пер. проф. І. Огієнко. — К.: УБТ, 2002.
2. Християнська етика: Метод. посібник. — Львів, 1998.
3. Уроки з християнської етики для школярів. — Острого, 2003. — 352 с.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Вітання. Налагодження контакту з дітьми.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Розпочався новий навчальний рік, але ви, діти, все ще перебуваєте під враженням літнього відпочинку, поїздок, зустрічей. Прекрасна пора, незабутні враження, чудовий світ...

А де він узиявся, цей світ?

Вислухати відповіді учнів, в яких обов'язково прозвучать дві гіпотези: гіпотеза створення і гіпотеза еволюції. Впродовж уроку вчитель неодноразово буде звертати увагу учнів на ці гіпотези, порівнюючи їх. При

обговоренні з учнями відповіді на це питання неминуче мова зайде про людину.

Протягом уроку вчитель неодноразово буде звертати увагу учнів на ці гіпотези, порівнюючи їх.

Обговорюючи з учнями відповіді на це питання, обов'язково мова зайде про людину.

А хто це — «людина»?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Відповісти на це питання можна по-різному, бо людина — унікальна істота: унікальна за своїм походженням, будовою, розвитком, функціями тощо. І сьогодні на уроці ми спробуємо дати відповідь на це питання, розглянути його деякі аспекти.

IV. Повідомлення теми і мети уроку.

V. Сприймання нових знань.

І розпочнемо ми з походження людини: де? коли? за яких умов?

Походження людини

Гіпотеза еволюції говорить нам про те, що в процесі еволюції живої матерії людина розвинулась з мавпи.

Гіпотеза створення людини описана в Біблії, де ми читаємо:

Буття 1:26 — людина була створена Богом за Його образом і подобою; створена для того, щоб панувати над творінням Божим;

Буття 1:27 — були створені чоловік і жінка. Використати ілюстрації, де зображені люди.

Буття 2:7 — людина була створена з тих самих речовин, що й земля, але щоб людина стала живою, потрібна була особлива дія Божа — вдихнути в людину живе дихання, частинку Себе Самого.

Тварини також живі істоти, але створювались вони зовсім інакше; порівняйте з Буття 1:20 і 1:24.

Використати ілюстрації, де зображені птахи та тварини.

Будова людини

Чим, на вашу думку, людина відрізняється від тварини?

Вислухати дитячі відповіді та міркування, доповнюючи та узагальнюючи їх. Рекомендується використати на уроці таблиці з біології для порівняння будови тіла людини та тварини.

Отже, людина відрізняється від тварини тим, що:

- не тільки реагує на обставини, але й може використовувати їх або змінювати;
- усвідомлює світ та себе в ньому;
- несе відповідальність за свої дії;
- здатна до творчої роботи та самовиховання.

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!... Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть між люди!..

Про яку особливість людини писав Т. Шевченко? *(Відповіді учнів).*

Отже, людина, з одного боку, — порох земний, підлягає розпаду і тимчасовості; а з іншого — істо- та глибоко інтелектуальна, яка переверщує все ма- теріальне. Саме тому можна стверджувати, що в лю- дині гармонійно поєднані два начала: матеріальне і духовне. Деякі дослідники Біблії вважають, що люди- на є триединою, як і її Творець, і виділяють тіло, душу і дух. Тіло людини — це її зовнішня, видима оболон- ка, яка служить для того, щоб пізнавати матеріальний світ. Душа людини — невидима, але пов'язана з тілом людини і служить для того, щоб людина пізнавала себе. І, нарешті, дух — «орган» людини, за допомогою якого вона пізнає Бога.

Розвиток людини

Щоб людина жила і повноцінно розвивалась, ма- теріальне і духовне начала потрібно забезпечувати поживою. Спочатку це робилось просто і легко: Бог насадив в Едемі сад — його плодами забезпечувалась матеріальна пожива; Бог щоденно, постійно спілку- вався з людьми — так тамувався духовний голод.

Але потім сталася катастрофа — люди згріши- ли. Наслідки їхнього гріхопадіння проявились в обох сферах:

у матеріальній — тяжка фізична праця, хвороби, біль, бідність, обмеження фізичних можливостей, зменшення тривалості життя, фізична смерть;

у духовній — спотворення образу і подоби Божої, несправедливість, нещастя, морально-етичне зло; зіп- совані розум, почуття і воля.

Але гіпотеза еволюції говорить нам про інше: роз- виток відбувається по висхідній спіралі, і людина з часом стає кращою.

Призначення людини

Гіпотеза еволюції не дає чіткої відповіді на запи- тання: для чого у світі людина? Тобто мета виникнен- ня людини невідома. Засновник цієї гіпотези Ч. Дар- він у 1860 р. писав:

«При думці навіть про незначні деталі влаштуван- ня цього органу (ока — авт.) я відчуваю себе незручно. А коли я дивлюсь на перо у павичевому хвості, мені стає просто не по собі». Дарвін так і не пояснив, для

чого існує краса в природі, як, зрештою, не пояснив і багато чого іншого.

Зате гіпотеза створення чітко і конкретно вказує мету створення Богом людини:

- для слави Божої (1 Пет. 5:10);
- для добрих діл (Еф. 2:10);
- керувати Землею і панувати над усім (Бут. 1:26, 28).

Але через гріхопадіння людина не може досягти цієї мети:

- славить не Бога, а себе, акторів, співаків, на- уку, гроші — ідолів, як каже Біблія;
- замість добрих діл милосердя і любові — вби- ває, грабує, знущається, воює;
- замість розумного керівництва і наповнення Землі — знищує ліси, забруднює повітря, ґрунт і воду; знищує тварин, птахів і рослини; корисні копалини використовує для гонки озброєнь.

Відновити колишню гармонію духу та тіла людина принципово не здатна: дух людини — від Бога, тіло також від Бога, — і ніякі науково-технічні досягнення не зможуть у цьому допомогти. Отже, грішна людина потребує Спасителя. І Бог послав Спасителя — Свого Сина, Який воплотився в людському тілі і помер за людей: не за тіло людини чи душу людини окремо, а саме за цілісну людину. І коли Він вдруге прийде на Землю, ми воскреснемо (або змінимось — хто буде живий на той час) у наших тілах, які набудуть іншої якості, — стануть такими, як в Ісуса Христа, «про- славленими», як каже Біблія. Тобто в них уже буде відновлена гармонія духовного і матеріального начал, відновлений образ і подоба Божа.

VI. Осмислення знань.

1. Як ви можете відповісти тепер на питання «Хто є людина?» *(Відповіді учнів).*
2. Скласти кросворд «Людина» *(це можна органі- зувати як роботу в групах, а потім вибрати найкращий і оцінити).*

																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							</
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

Приклад:

1. Людина була створена для Божої ...
2. Один з атрибутів Бога.
3. Те, чого не мають тварини.
4. Кому Бог доручив піклуватись про Свое творіння?
5. Гіпотеза, описана в першій книзі Біблії.
6. Складова людини, яку також мають і тварини.

VII. Домашнє завдання.

Написати твір-роздум «Яке значення має для лю- дини те, яку гіпотезу про походження людини вона приймає?»

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

ДРУЖЕЛЮБНІСТЬ

З першого класу Катя знала своїх шкільних по- друг, між собою вони були дуже дружні. Але ось у класі з'явилась нова дівчинка, її звали Анею. Вона приїхала із якогось далекого міста, щоб жити у тітки та дядька. Звичайно, ніхто в класі її не знав.

В Ані був незвичний для них діалект, через що Катя та інші діти в класі вирішили, що Аня — дур- ненька й сіра. І всі стали насміхатися над новою дів- чинкою. Всі підкреслено ігнорували її. Дійшло до того, що коли одна із подружок Каті звернулась із за- питанням до Ані і зробила це ввічливо, Катя обізвала подружку образливими словами і протягом тижня не розмовляла з нею. Відтоді ніхто в класі вже не нама- гався говорити з бідною Анею, хоча вона нікому не зробила нічого поганого.

Запитання для обговорення та роздумів:

1. Чому до одних людей легше бути дружніми, ніж до інших?
2. Чи доводилося вам переживати що-небудь подібне до того, що пережила Аня?
3. Чому, на вашу думку, Катя та її друзі поводи- лися так нечемно?

Відповідь з позиції християнської етики: будьте дружелюбні

Дружні відносини виникають не на порожньому місці, а в результаті добрих справ і слів, звернених до інших. Про те, як бути дружелюбними стосовно ото- чуючих людей, християни дізнаються з Біблії.

Протягом Свого земного життя Христос спілкував- ся і з такими людьми, які були явно нелюбимі і до яких презирливо ставилися інші. Так, Він вступав у контакт зі збирачами податків, а їх у дні Ісуса особливо нена- виділи в ізраїльському суспільстві (Лк. 19:1-10).

Закхей — один із збирачів податків. Він багато чув про Ісуса і через те, що був малим на зріст, одного разу заліз на дерево, щоб роздивитися цього незвич- ного Вчителя серед людей, які супроводжували Його. Побачивши Закхея на дереві, Ісус сказав йому, що хоче побувати у нього вдома. Більшість людей і роз- мовляти не стала б із збирачем податків, а тим більше йти до нього додому?! Не дивно, що багато хто обу- рювалися тим, що Ісус наближає до Себе Закхея. І ось Закхей, вшанований дружбою Ісуса, повністю змінив- ся. Раніше обманювати людей було для нього звич- ною справою (і в цьому була одна із причин, чому збирачів податків, таких як Закхей, ненавиділи). Але після зустрічі з Ісусом він вирішив роздати половину свого майна бідним. А людям, яких він обдурих, він виплатив у чотири рази більше того, що брав у них.

У Євангелії від Марка, 2:1-12, ми знаходимо при- клад справжньої дружби. Один чоловік був паралізо- ваний. Четверо друзів понесли його до Ісуса, щоб Він

зцілив його. Але, не зумівши пробратися з ношами, на яких лежав паралізований, у будинок, де в цей час перебував Ісус Христос, вони почали розбирати по- крівлю цього будинку і через отвір спустили свого хво- рого друга прямо перед Ісусом. Вони свідомо пішли на такі «клопоти», турбуючись про друга.

Іноді дружелюбність проявляти нелегко, особли- во до тих, хто, як нам здається, не подібний до нас. Однак, Ісус Христос учив, що недостатньо бути дру- желюбним до тих, хто дружелюбний до нас: нам по- трібно любити навіть тих, хто ставиться до нас воро- же. Звичайно, це важко. І переборювати це ми може- мо тільки з допомогою Бога.

1. Пригадайте найбільш дружелюбний учинок, коли-небудь здійснений стосовно вас? Яку це викли- кало у вас реакцію?
2. Що заважає вам бути дружелюбним до нової для вас людини?

ПОЧУТТЯ ТОВАРИСЬКОСТІ

По дорозі до школи Катя спеціально сповільнила крок, щоб не йти разом з Галею та Сашею. Заради чого слухати їхні жарти про предмети, які їй неці- каві, і розмови про те, як вони провели свої вихідні? Але десь в глибині душі Каті хочеться приєднатися до компанії. Вона відчуває себе самотньою і ніби відрі- заною від інших. В школі її не те що не люблять чи дражнять, а просто діти поводяться так, ніби її не іс- нує. І це настільки боляче, що Катя вирішила: краще б її дражнили.

Батьки Каті не мають намірів дружити з сусідами і не мають часу на розмови з незнайомими людьми. «Ніколи не знаєш, — говорить мама, — кому з них можна довіряти».

Катя розділяє почуття батьків, вона також нама- гається бути обережною, щоб не потрапити в яку-не- будь історію. Але все, чого їй хочеться, — мати хоро- шого друга.

Запитання для обговорення та роздумів:

1. Які почуття переживає Катя?
2. Перерахуйте причини, через які діти в школі не помічають Катю?
3. Чи згодні ви з Катею, що краще б її дражнили, ніж просто не помічали?
4. Чому деякі люди відчувають себе самотніми і ніби ізольованими від інших?

Відповідь з позиції християнської етики: виховуйте в собі почуття товариськості

Люди не були створені для того, щоб жити ізольо- вано один від одного. Бог, навпаки, створив їх так,

щоб вони потрібні були одне одному, мали супутника життя. Товариськість, яка пов'язує людей, чи то дружба, необхідна для зміцнення людських взаємин.

Але не тільки людей поєднує між собою почуття товариськості. В Біблії говориться, що людина може мати спілкування з Богом. Тому що Бог бажає спілкування з нами.

До стосунків особливої близькості з собою закликав людей Ісус Христос, Син Божий. В Євангелії від Марка, 3:13-19, ми читаємо про те, що Він вибрав Собі за учнів 12 чоловік. Одним із цих дванадцяти був Матвій. Якби Ісус Христос не вибрав його Сам, сумнівно, що інші одинадцять учнів попросили б Його про це. Справа в тому, що Матвій був певною мірою зневаженим, оскільки збирав зі своїх співвітчизників податки на користь ненависної їм влади Римської імперії. Заняття це дало Матвію можливість розбагатити, але він знав, що друзів не купиш ні за які гроші. І, мабуть, до того часу, як Ісус покликав його, Матвій почував себе самотнім і ізолюваним від інших. А з тієї хвилини він уперше в житті відчув, що потрібен комусь. Він більше не був зневаженим і став частиною тієї групи людей, яких Ісус назвав Своїми друзями.

Однак, не тільки люди, подібні до Матвія, бувають самотніми. Час від часу кожна людина почувається самотньою. Це властиве людській натурі. Одні намагаються звільнитися від цього, з головою поринувши в навчання. Інші — намагаються бувати серед людей. Але буває, що від усіх цих намагань відчуття самотності лише посилюється.

Проте Ісус Христос продовжує закликати людей іти за Ним. Ті, котрі відгукнулися на Його заклик, стають християнами, тобто частиною Божої сім'ї. Це не значить, що вони більше не відчувають самотності, однак вони розуміють, що ні багатство, ні високе становище в суспільстві не зцілюють від самотності. Ліки від самотності лише в дружбі з Ісусом Христом.

1. Подумайте про людей, які вам найближчі. Яким чином стосунки з ними допомагають вам почувати себе менш самотніми?

2. Чи пов'язували вас із ким-небудь товариські стосунки? Якщо так, то як вони впливали на ваше життя?

ЗДАТНІСТЬ ПРОЩАТИ

Петро та Андрій училися в одному класі, але грали в різних хокейних командах. І під час кожної зустрічі їхніх команд Андрій діяв агресивно стосовно Петра. Він увесь час наїжджав на нього і штовхав. Або намагався вдарити Петра хокейною ключкою та ще й додати разочок, коли той падав. Усе це він робив дуже хитро, щоб суддя не помітив.

До кінця гри залишалася хвилина, рахунок був нічийним. І тут у Андрія з'явилася можливість забити шайбу. Петро ж побачив у цій ситуації шанс помститися за себе. Він сильно штовхнув Андрія, і той розтягнувся на льоду. Можливість забити гол Андрій

прогавив. І в ту ж мить шайбу забила команда Петра і виграла матч.

Наступного дня Петро почув, як Андрія дражнять, але той нічого не відповідав, а потім зі злістю поглянув на Петра...

Помстившись Андрієві, Петро деякий час відчував задоволення. Але відтоді йому завжди доводиться бути напоготові: він знає, що Андрій при нагоді також буде мстити.

Запитання для обговорення та роздумів:

1. Що спонукало Петра шукати нагоди для помсти? Чи мав він на це серйозні причини?
2. Що відбулося б, якби Андрій, у свою чергу, помстився Петрові?
3. Чи думаєте ви, що через місяць ситуація якось розрядилася б? Чому ви так вважаєте?

Відповідь з позиції християнської етики: вмійте прощати

Відомстити тому, хто тебе образив, — це природна реакція будь-якої людини. Іноді все, про що думає потерпілий, це — як «зрівняти рахунок», віддати ботом за біль. Тема помсти червоною ниткою проходить через багато оповідань і романів. А, між іншим, християнство говорить, що потрібно вчитися прощати одне одному. Так, це не завжди легко. Нелегко було і Христу помирятися на хресті, щоб Бог міг простити людству його гріхопадіння. В Євангелії від Марка, 15:21-37, ми читаємо як страждав Ісус, помираючи на хресті, щоб кожен, хто повірив у Нього, був прощений і мав життя вічне. Син Божий мав таку здатність прощати, що Він молився навіть за римських воєнків, які прибивали Його до хреста.

Про необхідність прощати Ісус говорив багато разів. Одного разу Його учні стали сперечатися на цю тему, і про те, скільки разів потрібно прощати того, хто образив. Ісус відповів, що цьому немає обмеження: стільки разів, скільки хоче людина, щоб Бог простив їй самій, вона повинна прощати й іншим. У Господній молитві Ісус учить прощати іншим, як Бог прощає нам самим.

Помста приносить лише відчуття тимчасового полегшення, вона породжує в людині лише злість і підозру, створюючи важку ситуацію. Акт помсти може призвести лише до погіршення ситуації. І навпаки: якщо людина простила комусь, хто заподіяв їй зло, то може придбати собі друга і мати моральне задоволення.

1. Коли, за яких обставин вам понад усе хочеться звести з кимось рахунки?
2. За яких обставин у вас виникає бажання, щоб вам пробачили? Виходячи з цього, коли потрібно і вам прощати іншим?

© 1993 by David C. Cook Foundation
Cook Communications Ministries, 4050 Lee Vance View,
Colorado Springs, Colorado 80918 U.S.A.

Коли необхідно починати духовне виховання дитини?

Бажання кожного християнина — щоб його дитина виросла слухняною Слову Божому. Духовне виховання не є чимось простим і вимагає багато зусиль і мудрості з боку батьків. Будь-яка робота, що вчасно не зроблена, приводить до негативних наслідків. З роками набагато складніше буде прищепити дитині святі цінності або навіть взагалі неможливо. Отже, давайте разом подивимося, в якому віці необхідно починати духовне виховання дітей.

Навчання починається з народження

Дитина постійно перебуває в інтенсивному навчальному процесі, і це починається з народження. Вона відкриває світ і навколишніх. Потім починає засвоювати певні навички, дуже важливі для всього подальшого життя. Вчить-ся простягати ручки, стояти на ніжках, ходити, говорити тощо. Не потрібно доводити, що дитина вчиться з народження, тому що це добре відомий усім нам досвід три-валого процесу навчання дитини.

Бог не встановлює певний вік для початку духовного виховання

Мудрий цар Соломон сказав: «Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріється, не уступиться з неї» (Пр. 22:6).

Дитина неспроможна зрозуміти все з перших днів, але щось вона може зрозуміти й чогось може навчитися. Згідно з віковими можливостями дитини мудрий батько буде вчити її духовних істин.

Період запитань сприяє духовному вихованню

Кожний із нас найкраще вчиться тоді, коли має потребу навчатися, коли він зацікавлений дізнаватися, і навпаки, навчання набридає тоді, коли вчитися нецікаво. У маленьких дітей, які

шойно почали говорити, починається новий період — період цікавих запитань. Малюк ще погано стоїть на ногах, але цілий день ставить наступні запитання: «Що це?.. Чому?.. Коли?..» тощо. Деякі батьки дуже швидко втомлюються й лають дітей, бо вони ставлять багато питань. Це одна з найбільших помилок, які можуть зробити батьки. Якщо в період встановлення твого спілкування з дитиною ти відповідаєш на її запитання з терпеливістю, вона оцінить твоє терпіння й любов. Більше того, встановляться міцні стосунки: дитина-батьки. Тато і мама стануть для дитини учителями, які знають і дають відповіді на всі запитання, і впродовж усього життя вона буде приходити до них і радитися, і в такий спосіб знаходитиме вихід зі скрутних ситуацій, з якими зустріне-ться у своєму житті. Період запитань є особливо сприятливим для встановлення фундаменту ду-

ховного виховання, тоді дитина дуже відкрита для святих справ.

Відповідай на запитання дитини через призму Біблії

Коли дитина ставить запитання, намагайся представити духовні істини, але дуже просто, щоб їй було зрозуміло. Коли дитина запитує, що таке небо, не достатньо сказати, що це атмосфера, або хмари, або місце, звідки йде дощ чи сніг, але скажи, що це місце, де перебуває Бог. Коли дитина запитує про корабель, розкажи їй про ковчег Ноя і про потоп, чому так було, і про різницю між добром і злом. Намагайся використати будь-яке запитання дитини, щоб навчити її Слова Божого.

Не переривай духовного виховання дитини

Не думай, що достатньо вчити дитину один раз на тиждень, або що ти вже говорив занадто багато про Божу працю. От що написано в Біблії: «І будуть ці слова, що Я сьогодні наказую, на серці твоєм. І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш. І прив'яжеш їх на ознаку на руку свою, і будуть вони пов'язкою між очима твоїми. І напишеш їх на бічних одвірках дому свого та на брамах своїх» (Повт. Зак. 6:6-9).

Не нехтуй духовним вихованням з дитинства. Це найбільш сприятливий період для того, щоб вчити дітей справам Божим.

Василь Філат

Василь Філат (1971 р. н.) — священик церкви «Свята Трійця» в Кишиневі, керівник Асоціації «Наставлення в Слові», адміністративний директор і викладач в 60 філіалах Біблійного Інституту Precept Ministries Eurasia. Закінчив історичний факультет Державного університету Молдови. Одружений, батько трьох дітей. Володар чорного пояса, V Дана Taekwon-Do, інструктор міжнародної категорії.

ЖИТИ ВАРТО!

Якщо запитати школяра, що робити, щоб не боятися смерті, можна почути: «Не думати про це!» Це думка не лише молодих людей, але й багатьох дорослих, які уникають «неприємних тем».

Чи слід говорити з дітьми та молоддю про реальність смерті? Саме про РЕАЛЬНІСТЬ, а не розповідати байки про те, що «душа бабусі перетворилася у пташку».

Якщо сьогодні молодь поставить перед нами низку запитань про смерть та цінність життя, чи готові ми відповісти на них чесно і впевнено?

Усі помremo — тоді для чого жити?

Жити, щоб їсти, і навпаки — ця позиція зручна, але вона не надихає на саме життя. Бездумне існування принижує людину до рівня тварини. І душа наша не хоче миритися з цим: рано чи пізно відчуттям порожнечі й неспокою вона нагадує про потребу у чомусь вищому. Якщо ми вважаємо, що це відчуття порожнечі властиве лише дорослим, то помиляємося. Дитина може перейматися «філософськими питаннями» щодо сенсу життя досить серйозно і по-справжньому переживати стан апатії, коли не знаходить відповіді на ці запитання.

Відчуття безцільності існування підточує молодь вже змалку. Звернімо увагу на легковажне ставлення юнаків та дівчат до власного здоров'я. Їх уже не налякаєш реальними фактами, які доводять шкідливість куріння та вживання алкоголю. Вони чують заклики про те, що треба берегти своє життя, але не чують пояснень, для чого взагалі дане їм життя, яке треба так берегти. А вони цих пояснень потребують.

У багатьох містичних та фантастичних телевізійних стрічках про смерть подається «каша» уявлень з різноманітних східних релігій та течій, пропонується погляд на життя та смерть, що вкрай суперечить християнському вченню. Такою ж «кашею» годують нас автори сучасних книжок про здоров'я та самовдосконалення. Найнебезпечніше в цьому те, що Бог як Вища Особистість або ігнорується, або замінюється безликою «кармою». Таким чином скасовується відповідальність перед Тим, Хто дав життя кожному з нас і Хто має повне право вимагати звіту за це життя. «І немає створіння, щоб сховалось перед Ним, але все нагє та відкрите перед очима Його, Йому дамо звіт!» (Євр. 4:13).

Чого варте життя, якщо смерть — це повне зникнення?

Молодь має дві відповіді на це запитання.

1. Якщо життя таке швидкоплинне, а смерть — повне зникнення, тоді треба не гаяти часу і взяти від цього життя все, що тільки можна.

У чому сенс життя?

У Біблії ми можемо знайти зрозумілу та яскраву відповідь на це питання: кожен з нас створений Богом заради Нього Самого: «Бо то Ним створено все на небі й на землі, видиме й невидиме, — усе через Нього й для Нього створено!» (Кол. 1:16).

Стосунки з Богом — мета, заради якої Бог дав життя людині. «І весь людський рід Він з одного створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх, щоб Бога шукали вони, чи Його не відчують і не знайдуть, хоч Він недалеко від кожного з нас» (Дії 17:26-27).

На жаль, «все» на практиці обмежується руйнівними заняттями та звичками, які, власне, наближають людину до смерті, а не дають повноти життя.

2. Якщо смерть — повне зникнення, тоді самотність справді є найкращим виходом з обставин, у яких нестерпно жити.

Яка із цих відповідей вам більше подобається?..

На щастя, існує ще третя відповідь. Це відповідь Самого Бога, яку Він дає нам через Своє Слово — Біблію. І починається вона з того, що смерть — це не кінець, а перехід в інший стан.

Людина живе на землі один раз і ніколи не повернеться назад з потойбічного життя, перевтілюючись у тварину чи іншу людину, як думає дехто. Навпаки, там вона очікує часу, коли предстане перед престолом Справедливого Судді. «І як людям призначено вмерти один раз, потім же суд» (Євр. 9:27).

Згідно з Біблією, існує два види смерті: тілесна та духовна. Що стосується духовної смерті — це розлука з Богом, вічне засудження за гріхи. Людина народжується «духовним мерцем» і потребує нового життя або «народження згори» (Ів. 3).

Перехід від духовної смерті до життя відбувається в той момент, коли людина приймає вірою спасаючу жертву Христа за її гріхи. Віруючий отримує вічне життя і може бути впевнений у тому, що його врятовано від вічної загибелі (Рим. 6:13; 2 Кор. 5:15; Фил. 1:21).

Який сенс у роздумах про смерть?

Джонатан Едвардс (відомий богослов і філософ XVIII ст.) у двадцятирічному віці, складаючи свої резолюції, кожна з яких починалася зі слова «Вирішено!», неодноразово згадував про смерть. Одна з них звучала наступним чином: «Вирішено: часто згадувати про смерть і міркувати про її неминучість». Який сенс у цих роздумах, особливо для молодої людини, у якої, як кажуть, усе ще попереду?

Одного разу чоловіка, який багато років відпрацював у поховальній службі, запитали, який висновок особисто для себе він зробив після стількох років та-

кої роботи. Він відповів: «Я безліч разів бачив, наскільки неочікувано і раптово може наступити смерть. Це підштовхнуло мене швидше вирішувати конфлікти і завершувати важливі справи».

«Навчи нас лічити отак наші дні, щоб ми набули серце мудре!» (Пс. 89:12).

Неминучість смерті не повинна лякати, а спонукати до усвідомленого, насиченого життя, до мудрого використання часу, який ми не владні зупинити чи затримати. Недарма Біблія нагадує про закон сіяння і жнив: «Не обманюйтеся, Бог осміяний бути не може. Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!» (Гал. 6:7). Земне життя саме тому є цінним і важливим, бо має вирішальне значення для вічності. І хоча можна не встигнути зробити все, що запланував у житті, та найголовніше слід устигнути! Прийти з покайням до Бога, до Життєдавця, щоб бути з Ним вічно.

«Незважаючи ж Бог на часи невідомості, ось тепер усім людям наказує, щоб скрізь каялися, бо Він визначив день, коли хоче судити поправді весь світ через Мужа, що Його наперед Він поставив, і Він подав доказа всім, із мертвих Його воскресивши» (Дії 17:30-31).

Ольга Новікова,
вчитель християнської етики,
с. Ремчиці Сарненського р-ну
Рівненської обл.

Найважливіше рішення

Життя... Чому воно тільки одне, чому воно таке коротке і, взагалі, для чого воно дане кожній людині, і що буде потім — коли воно закінчиться?

Не можу сказати, що я вже все зустріла і пережила на своєму життєвому шляху, але впевнена, що прийняла найважливіше рішення, і ніщо не зможе його змінити. Воно допоможе мені прожити повноцінне і щасливе життя людини — найдосконалішого Божого творіння.

Народилася і виросла я у маленькому містечку у звичайній сім'ї. Батьки нас із братом любили і намагалися виховати хорошими людьми. Але в нас часто проявлялися такі якості як гордість, нестриманість, злість, незадоволення. Мені дуже хотілося, щоб виявлялися лише кращі мої сторони, та я не могла змінитися. Було також у моєму житті таке, що дуже лякало і не давало спокою: я дуже боялася смерті. Хоч не було впевненості, що після смерті є життя, але іноді приходила думка: «А якщо помру я або хтось із моїх рідних, а після смерті вічність — то де ми будемо?..» Заспокоювала себе думкою: «Я не гірша за інших, що буде всім, те буде й мені».

Одного разу я познайомилася з людьми, в чиїх очах побачила мир, радість, щастя, задоволення. Вони дуже відрізнялися від тих людей, яких я звикла бачити: змучених, злих, роздратованих, незадоволених життям, часто без надії... Мої нові друзі ходили до Церкви, і я почала ходити. Слухаючи та читаючи Слово Боже, я зрозуміла, що не хочу жити так, як жила до цього часу, як живуть мої друзі... Зрозуміла також, що була неслухняною Богом, засмучувала Його своїми вчинками, поведінкою і маю визнати це перед Господом і попросити прощення. Знала, що мені просто потрібно попросити Ісуса Христа увійти у моє життя, моє серце і переіменити його.

І це сталося саме під час святкового Різдвяного богослужіння. Велика радість наповнила серце, — це було нове народження. Невпевненість і незадоволеність жит-

тям зникли. Я знала, що тільки з Христом буду щасливою. Відтоді я не боюся смерті, бо знаю, що мене чекає вічне життя з Господом. Раніше я думала, що Бог — великий і святий — зайнятий своїми більш важливими справами і Йому байдуже до мене. Але зараз усе більше і більше відчуваю Його присутність у своєму житті. Він живе в мені, знає мене, моє ставлення до обставин, до проблем і невдач. Бог благословляє моє життя, Він подарував мені багато чудових друзів — християн. Сам Ісус став моїм найкращим Другом.

Наталія Якименко,
викладач музичної школи,
м. Костопіль

Що робити, якщо боїшся смерті?

Люди по-різному уявляють собі смерть, але в будь-якому випадку все, що пов'язане зі смертю, несе з собою смуток, страх, сльози. Для нас смерть — це межа, через яку страшно переступити, адже там щось невідоме, таємниче.

Смерть з'явилася внаслідок непослуху перших людей, Адама та Єви, Богові. В Біблії ми читаємо попередження Бога: «...з дерева знання добра й зла не їж, бо в день їди твоєї від нього ти помреш!» (Бут. 2:17). Проігнорувавши наказ Божий, перші люди почули вирок: «Бо ти порошок, — і до пороку вернешся» (Бут. 3:19). Але з Нового Завіту ми дізнаємося радісну новину. Вона полягає в тому, що після того, як Ісус Христос помер і був похований, на третій день Він воскрес! Це означає, що Він є Той, Хто має владу над смертю. У 1 посланні ап. Павла до коринтян читаємо: «...Христос встав з мертвих, — первісток з покійних» (15:20). Таким чином Бог дав нам вихід і вирішення проблеми смерті — через віру в Ісуса Христа.

Напевне, ви помічали, як сприймають смерть люди, які щиро вірять в Ісуса Христа, і ті, хто лише виконує певні релігійні традиції і обряди. Для віруючих людей смерть — це втрата, безвихідь, порожнеча, страх, кінець, розпач... Для віруючих людей смерть — це перехід із земного життя у Царство Господа Ісуса Христа, де «Він обітре кожну сльозу з їхніх очей, і більше не буде смерті, ані страждань, ні голосіння, ні болю» (Об. 21:4). А в Об. 14:13 написано: «Блаженні ті мертві, які віднині помирають у Господі».

Ісус Христос сказав: «Хай не тривожиться ваше серце: вірте в Бога і в Мене вірте. В домі Мого Отця багато осель. А якби не так, то Я сказав би вам, оскільки йду приготувати вам місце. І коли піду і приготую вам місце, то Я знову прийду і візьму вас до Себе, щоб де Я, там і ви були» (Ів. 14:1-3). Жити вічно в присутності Божій — хіба може бути щось краще?

Страшно вмирати тоді, коли ти не знаєш, що буде з тобою після смерті. Сьогодні Христос пропонує звільнення від гріха, від страху смерті і дає вихід тільки в Ньому, адже лише Він єдиний подолав смерть, воскрес з мертвих і має владу над смертю.

Любов Ткачик,
учитель недільної школи,
м. Сарни.

Мистецтво — це засіб, що відкриває іншим внутрішній світ людини. Його найвищою метою, якого б виду ми не торкнулися: музики чи живопису, театру чи кіно, літератури чи комп'ютерної графіки, — є прославлення Того, Хто є Причиною дивовижного дару, яким володіє людина, — здатності творити. Погоджуюся, що далеко не кожен сприймає мистецтво у такому ракурсі, однак саме творчі пошуки і здобутки людства є яскравим підтвердженням його унікального походження і високого призначення — відображати Творця.

Мистецтво не буває нейтральним, воно або приводить до пізнання Бога, або віддаляє від Нього. Твір завжди є наслідком теології автора. Це — немов застигле в часі богослов'я душі митця — чи богопоклоніння, чи богоборство.

Картина всього життя

Пропоную пороздумувати над картиною Олександра Іванова «З'явлення Христа народу». Цей твір відомий усім ще зі шкільної програми. Величне полотно, на якому зображений акт хрещення, що проводить Іван Хреститель. Навколо пророка стоять різні люди: фарисеї, раби, подорожні, воїни. А вдалині видніється фігура Ісуса Христа, що наближається. Проте Христос, Який мав би бути центром цього полотна, стоїть самотньо і є найменшою фігурою картини. Чому? Що хотів цим сказати художник?

Олександр Андрійович Іванов народився 16 (28) липня 1806 року в Санкт-Петербурзі у сім'ї Андрія Івановича Іванова — визнаного художника XIX ст., викладача Академії мистецтв. У 11 років Олександр стає вільним відвідувачем академії. Його здобутки очевидні — дві срібні медалі за успіхи у малюванні, мала золота медаль за полотно «Пріам, що просить у Ахілла тіло Гектора» (1824 р.). А 1827 р. він отримує велику золоту медаль і звання художника XIV класу за твір «Йосип у в'язниці тлумачить сні слугам фараона». А після наступної картини «Белерофонт вирушає у похід проти химери» академія за державний кошт (так званий «пансіон») відправляє Іванова до Європи шліфувати майстерність.

Подорожуючи Німеччиною, він приїздить до Італії, де відвідує Флоренцію, Венецію, Рим, Неаполь. Художник вивчає і захоплюється мистецтвом Ренесансу, переписує фрески Мікеланджело, пише прекрасне полотно на біблійну тему «З'явлення Христа Марії Магдалині» (1834–1836 рр.). Це були роки слави Іванова, він здобуває визнання не лише на батьківщині, куди відправляв свої картини, а й у самій Італії. За великий творчий доробок автору присвоїли звання академіка.

Увесь цей час Олександр Іванов постійно читає Новий Завіт. Цієї звички він набув ще в дитинстві. Більше того, постійне перебування в Слові було необхідне автору для написання його шедеврів (Ів. 15:1-11). Саме сторінки Святої Книги надихнули його на початок нової роботи — створення картини «З'явлення Христа народу», над якою художник працював двадцять років (1836 — 1857 рр.). Але, порівнюючи спосіб життя священнослужителів у Римі зі словами Біблії, Олександр усе більше розчаровується в церкві. Він часто повторює: «Ісус повинен бути зображений повністю один».

За авторським задумом це мало бути величне полотно на біблійну тему. Задля цього він вибрав гігантські розміри (5,5х7,5 м²), написав на полотні колоритні персонажі — свій портрет (у образі подорожнього), портрет свого друга Миколи Гоголя (в образі прочанина у червоній тозі). Для більшого філософського ефекту на картині присутні образи хлопчика і старого чоловіка, що стоять у воді в лівому куті (як символ народження і смерті). В іншому куті картини зображені образи радості спілкування з Богом (образ юнака) і малодушності (чоловік, що трусить). В центрі Іван Хреститель указує на Месію, відкриваючи людям суть місії Божого Сина — принести жертву викуплення. «Оце Агнец Божий, що на Себе гріх світу бере!» (Ів. 1:29) — проголошує Хреститель до тих, хто стоїть поруч. За його рухом спостерігає апостол Іван і ще декілька чоловік. Проте інші зайняті собою. Фоном картини слугує пейзаж — але це не конкретне місце, а збірка фрагментів, що представляли всю землю: гори, річка, зелене віття, долина, небо і сонячне проміння.

Автор не зображає на картині Духа Святого у вигляді німба, голуба чи хмарини, як було прийнято в той час. Чудо богоз'явлення для Іванова проходить невидимо, у душах, серцях людей. Саме тому всі персонажі немов би замерли в багатозначних позах. Власне, пізнання Бога серцем, а не розумом, і є головною темою Біблії і картини. Довіра Богу свого життя, пізнання Його — це невідривна частина нашого земного життя. Не марнота справ земних, а пошук Бога — ось наріжний камінь буття людини. Решта — це лише відволікання своєї уваги від найактуальнішої теми.

Повернувшись у Санкт-Петербург у травні 1858 року, Олександр Іванов організовує виставку в Академії мистецтв, на якій поряд з великою картиною було виставлено багато робіт, написаних за останній період (портрети людей, пейзажі, малюнки олівцем). Твори художника справили величезне враження на тогочасне суспільство. Проте через два місяці, у липні 1858 року, автор помирає від холери, вирушаючи до Того, Кого все життя хотів пізнати і звеличити своєю творчістю.

Сучасники художника вважали Іванова невинним романтиком і непрактичною людиною. Бо він присвятив своє життя одній картині і не писав такі популярні в той час побутові сюжети для власного збагачення. Проте саме цей митець є одним із найвідоміших художників дореволюційної Росії, а імена тих, хто шукав задоволення лише своїх бажань, ми не можемо зараз і згадати...

Олег Блощук

Олег Блощук — пастор церкви «Скеля», м. Рівне. Закінчив Рівненський інститут культури (диригент хору, викладач), Українську біблійну семінарію (магістр теології). Координатор відділу молодіжного служіння МГО «Надія — людям». Одружений.

Жертви неоголошеної війни

53 мільйони щорічно

Кондак 1

**Агнец Божий, що взяв гріхи світу,
почуй стогони мої і скорботу серця мого,
візьми мій важкий тягар гріхів; Ти поніс наші немочі,
прийми мене, що в покаянні припадаю до Тебе,
молюся і з глибини душі звиваю:
Господи мій, Господи, радосте моя, помилуй мене упалу.**

«Акафіст покаянний жінок, які вбили немовлят у своїй утробі»

Нещодавно, переглядаючи журнал «Експерт on-line», я звернула увагу на заголовок «Що сказав Мамонов?». Оскільки дещо раніше я дивилася фільм «Острів», де Петро Мамонов зіграв роль святого старця, мене зацікавило, чим же насправді живе ця людина. Журнал опублікував промову Мамонова на церемонії вручення «Золотого орла», яку солідно «порізали і відредагували» пильні охоронці цензури та моральності на TV.

«Чому ми чотири мільйони Суворових, Ушакових, Лермонтових, Пушкіних за рік убиваємо? Що за легковажність така? Чи не межує вона зі злочиним? Що це взагалі таке, вибачте, аборт за соціаль-

ним показником... Чотири мільйони за рік! Десять дітей у Беслані загинули, і всі ридають, уся країна, а чотири мільйони — нормально. Це, кажуть, «плід». Ну й так далі, усі знають, кожний... От я не те що тут якусь образу там, а просто серце болить, насправді».

Я процитувала лише маленький фрагмент з його виступу і думаю, що ви зрозуміли, чому промову добре «почистили». В країнах пострадянського простору не прийнято говорити про свої проблеми. Ми бачимо гріхи Заходу, недоліки Сходу, але, на жаль, не зауважуємо власних. Така у нас розвинулася далекозорість.

Сторінки інтернету рясніють заголовками про політичні кризи, інтриги, погрози, ядерну зброю. Тривають суперечки про НАТО і ЄС, про Росію й Близький Схід, про те, якою мовою розмовляти. Коли переглядаєш нашу параноїчну суспільну пресу, створюється враження, що всі проблеми в Україні сповзлися у Верховну Раду, Кабінет міністрів і Секретаріат Президента. Мені здається все це неспроста. Зазвичай так роблять, щоб відволікти людей від справжніх проблем. Нас змушують думати про щось абстрактне, придумують

проблеми, з якими нібито потрібно боротися, для того, щоб ми не змогли подивитися собі під ноги, побачити шлях, на якому стоїмо, й зрозуміти, куди він веде. Може, це пролунає різко, але не в ЄС, не в НАТО і не в Росію сьогодні прямує Україна, «а вокруг, как на парад, вся страна шагает в ад широкой поступью»¹.

Аборти — складна тема. Важко про це говорити, уже стільки сказано, що, здається, й додати нічого. Може, ми й не говорили б сьогодні про це на сторінках «Слово вчителю», якби ця тема не була настільки актуальною для нашої країни. Згідно з офіційною статистикою, щорічно в Україні роблять аборти 500-700 тисяч жінок. Таким чином, кількість абортів перевищує кількість пологів в 1,2 раза. До того ж, я думаю, ми прекрасно усвідомлюємо різницю між офіційною статистикою і реальніс-

¹Слова з пісні композитора і виконавця Ігоря Талькова «Родина моя».

хотілося погоджуватися, що кожен має право на свою «правду». Такі вислови — кричуще свідчення деморалізації й духовного занепаду сучасного суспільства.

Те, що бездуховність — перша й основна причина абортів, підтверджує ще й той факт, що з питання абортів є чітка християнська позиція. Аборти — це та тема, на яку християни не сперечаються. Католики, православні, протестанти єдині у своєму ставленні до цього питання. І ви можете в цьому переконалися самі.

Думка Православної церкви

У православ'ї штучне переривання вагітності однозначно вважається вбивством.

Православна Церква, опираючись на Святому Письмі і Святому Переданні, вченні святих отців, завжди засуджувала аборт як злочинну дію. Господь створив чоловіка і жінку здатними народжувати і дав їм заповідь «плодіться і розмножуйтеся». Єва (що в перекладі з давньоєврейської означає «життя»), народивши в світ свою першу дитину, радісно виголосила: «Набула чоловіка від Господа» (Бут. 4:1).

З Божого благословення потомство людини примножилось «як зорі небесні і як пісок морський». До нас дійшов текст стародавньої

тю. Чому ж сьогодні стільки жінок роблять аборти? Невже причина лише в соціальній незахищеності й бідності населення? Що є першопричиною, і чому ми не повинні замовчувати цього, спілкуючись із нашими дітьми?

Про аборти багато говорять, і в кожного для цього своя причина. Приміром, політики хвилюються через те, що населення країни різко скорочується й аборти сприяють загостренню демографічної кризи. Лікарів турбує зростання захворюваності і смертності жінок після абортів. Це дійсно серйозні наслідки й потрібно піднімати ці питання. Але, чесно кажучи, мене більше лякає не демографічна криза, може це і непатріотично... Сьогодні мене хвилює інше — відсутність духовності й моралі в нашому суспільстві.

Основна причина такої кількості абортів — це заперечення Бога як Бога, ігнорування істини! Гріх став нормою й цілком прийнятним, він керує життям наших громадян, формує їхнє ставлення до життя. Розмиті стандарти, неясні цілі, і, як багато років тому, для виправдання своїх учинків цитують Пілата: «А що є істина?». Сьогод-

ні в кожного своя правда і кожний робить, що вважає справедливим. На перший погляд здається, що в цьому твердженні немає нічого поганого. Але коли я слухала інтерв'ю з малолітніми злочинцями, засудженими за вбивство, які стверджували: «Вважаю, що нічого поганого не зробив, і повторив би цей учинок знову», — мені не

молитви про наречену: «Примножся в тисячі десятків тисяч!».

Аборт, отже, напругу суперечить покликанню людини продовжувати рід. Тому християни завжди розглядали і розглядають цю дію як злочинну; за здійснення абарту святі канони приписують довгострокове відлучення від церковного спілкування, оскільки, згідно з євангельським вченням, кожне людське життя священне і недоторканне. Друге правило святого Василя Великого звучить: «Та, що навмисне погубила зачатий в утробі плід, підлягає засудженню як за вбивство».

Аборти засуджує і 21-е правило Анкірського помісного Собору, а 91-е правило VI Вселенського Собору визначає, що «жінок, які дають ліки, що призводять до недоношення плоду в утробі, і вживають отрути, що вбивають плід, піддаємо єпитимії людиновбивці».²

Погляд Католицької церкви

Церква накладає анафему: «Хто вдається до абарту і досягне результату, той покривається прокляттям» (канон 1989). Церква захищає право на життя будь-якої людини з перших секунд її існування.

²<http://orthomed.ru/pms.php?id=library.abortion.00036>

Вислови Папи Римського, Іоана Павла II:

«Людиною є також ненароджена дитина; більше того, Христос привілейованим способом отожднюється з найменшими (Мт. 25:40); як же можна не бачити особливості Його присутності в істоті ще ненародженій, серед всіх істот дійсно найменшій, найслабкішій, яка беззахисна, яка не може протестувати проти посягань на її основні права».

«Боріться за визнання права на народження кожній людині... Не пасуйте перед труднощами, протистоянням або невдачами, які можуть зустрітися на цьому шляху. Тут йдеться про людину, і не можна в цій ситуації бути байдужим».³

Протестантська позиція

«У своїй оцінці навмисного переривання вагітності (абарту) ми дотримуємося традиційного для християнської Церкви погляду, що прирівнює аборт до навмисного вбивства людської істоти, створеної за Божим образом і подобою (Бут. 1:27; Пс. 138:13-16; Йов. 31:15). Поширення й виправдання абортів ми розглядаємо як явну ознаку моральної деградації сучасного суспільства й загрозу майбутньому людства. Вірність біблійному вченню про людсь-

ке життя з самого моменту його зародження несумісна з визнанням свободи вибору жінки щодо народження дитини. Часто жінки наважуються на аборт через важкі життєві обставини, що роблять виховання дитини неповноцінним або неможливим. Тому ми вважаємо, що обов'язком церков і держави є соціальна допомога матері й дитині. Відповідальність за вбивство ненародженої дитини несе не лише мати, але й батько, у випадку його згоди на здійснення абарту. Те ж стосується й лікаря, що робить аборт».⁴

Україна називає себе християнською країною. Якщо ви сьогодні зупинитеся на вулиці будь-якої людини і запитаете, до якої церкви вона належить, то скоріше за все вам назвуть одну із трьох перерахованих вище. Але, як бачите, думка духовенства особливо не впливає на життя й учинки нашого народу. Незалежно від чіткої позиції християнства, аборти не лише в нашій країні, але й в усьому світі здійснюються у величезних масштабах. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно у світі робиться 53 мільйони абортів, а за останні 30 років їх проведено більше мільярда. З наукових досліджень видно, що в деяких країнах (наприклад, у США, Росії або в Данії) аборти зробили 2/3 жінок. Першою країною, яка ще в 1920 р. легалізувала переривання вагітності, був Радянський Союз.⁵ Щороку офіційно знищується життя «країни», що за кількістю населення перевищувала б Україну... Страшні цифри, жахлива статистика, але ще страшніше те, що вбивство стало нормою життя, його виправдовують і узаконюють.

Сьогодні багато хто сперечається про те, чи є аборт вбивством чи ні. На підтвердження своїх думок цитують учених і різних відомих діячів... Але я не хочу посилаючись на думку людей, адже люди, навіть найбільш впливові й шановані, можуть помилятися. Я хочу звернутися до найвищого авторитету — Біблії, Слова Самого Бога! Що ж думає Бог з приводу

⁴<http://www.thefunweb.info/protestant-izm/6058/>

⁵<http://noabort.org.ua/2008/01/23/341/>

життя? Хочу зазначити, що Біблія навіть не розглядає аборт як щось таке, що має право на існування. Це поняття далеке й неприйнятне для Бога — Творця життя. Слово Боже говорить:

Бут. 9:6: «Хто вилле кров людську з людини, то виллята буде його кров, бо Він учинив людину за образом Божим»;

Йов. 10:8-12: «Твої руки створили мене і вчинили мене... мов глину мене обробив Ти, і в порошок мене обертаєш. Чи не ллєш мене, мов молоко, і не згустив Ти мене, мов на сир? Ти шкірою й тілом мене зодягаєш, і сплів Ти мене із костей та із жил. Життя й милість подав Ти мені, а опіка Твоя стерегла мого духа»;

Пс. 138:13-16: «Бо Ти вчинив нирки мої, Ти виткав мене в утробі матері моєї, — Прославляю Тебе, що я дивно утворений! Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це! І кості мої не сховалися від Тебе, бо я вчинений був в укритті, я витканий був у глибинах землі! Мого зародка бачили очі Твої, і до книги Твоїї записані всі мої члени та дні, що в них були вчинені, коли жодного з них не було...»;

Йов. 31:15: «Чи ж не Той, Хто мене учинив у нутрі, учинив і його, і Один утворив нас в утробі?»;

Іс. 44:2: «Так говорить Господь, що тебе учинив і тебе вформував від утроби, і тобі помагає»;

Єр. 1:5: «Ще поки тебе вформував в утробі матерній, Я пізнав був тебе, і ще поки ти вийшов із нутра, тебе посвятив, дав тебе за пророка народам!»

Бог є Той, Хто дає життя. Для Бога людина існує ще до її народження. Він знає і визначає життєвий шлях. Яке ж право маємо ми, творіння, сперечатися з Творцем і розпоряджатися життям, яке ми не давали? Хто дав таке право? Отримуючи в 1979 р. Нобелівську премію миру, Мати Тереза промовила знаменні слова на тему абортів: **«Аборт є найбільшою загрозою для миру на землі. Кожне життя — це життя Бога в нас. Ненароджена дитина містить у собі життя Бога. Ми не маємо ніякого права знищувати її, які б засоби при цьому не використовувалися... Дитина завжди є даром Бога. Високорозвинуті країни, де аборт дозволений, зрештою — бідніші з бідних. Якщо ми здатні знищувати життя, яке дає нам Бог, якщо мати здатна стати катом для своїх дітей, чи є сенс говорити про інші вбивства та війни у світі? Сьогодні**

Аборт має багато негативних наслідків для жіночого організму, бо є важкою біологічною травмою:

- ♦ як і будь-яка інша операція, аборт може викликати низку ускладнень різного ступеня тяжкості;
- ♦ аборти негативно впливають на протікання і результат подальших вагітностей, кожна шоста жінка, яка вирішила перервати саме першу вагітність, потім страждає від безпліддя;
- ♦ у кожній п'ятій жінки розвиваються гінекологічні захворювання;
- ♦ порушується робота ендокринної і нервової систем, знижується опірність організму;
- ♦ з'являється підвищена стомлюваність і дратівливість, часто порушуються функції залоз внутрішньої секреції;
- ♦ це психологічний стрес, що може призвести до змін психіки, оскільки жінка підсвідомо сприймає аборт як насильство над власним тілом.

годні люди не люблять одне одного, і саме тут — виток загрози для світу. Аборт — це зачаток зла на землі... Боже, забаруй нас благодаттю, щоб припинилися вбивства дітей у лоні матері і де б то не було».

Сьогодні нам потрібно задуматися над тим, що ми можемо змінити в нашій ситуації. Я майже впевнена, що чергова лекція на цю тему не змінить поглядів підростаючих дівчат. Цілком можливо, завтра вони підуть і спокійно зроблять аборт. Проблема не в слабкості аргументів або невдалій лекції. Адже найчастіше справа не у відсутності знань. Ці статистичні дані кричать нам про те, до чого приводить заперечення авторитету Бога. Нам потрібно розповісти правду не про аборти, а про Бога, проти Якого повстає кожна жінка, яка йде на аборт. Незнання Бога приводить до життя, наповненого гріхом і стражданнями. Сьогодні багато хто проклинає політиків, начальство, чоловіків, сусідів... Але навряд чи хтось замислюється

над тим, що причина страждань і того, що відбувається в нашій державі, в тім, що ми — народ України, називаючи себе християнами, відкидаємо й не шануємо Бога, порушуємо Його заповіді, крадемо й убиваємо, заздимо й обманюємо. І тепер ми несемо на собі Боже прокляття: «Та станеться, коли ти не будеш слухатися голосу Господа, Бога свого, щоб додержувати виконання всіх Його заповідей та постанов Його, що я сьогодні наказую тобі, то прийдуть на тебе всі оці прокляття, і досягнуть тебе: Проклятий ти в місті, і проклятий ти в полі! Проклятий кіш твій та діжа твоя! Проклятий плід утроби твоєї та плід твоєї землі, порід биків твоїх та котіння отари твоєї! Проклятий ти у вході своїм, і проклятий ти в виході своїм! Пошле Господь на тебе прокляття, і замішання, і нещастя на всякий почин твоєї руки, що ти зробиш, аж поки ти не будеш вигублений, і аж поки ти скоро не загинеш через зло твоїх чинів, що опустив ти Мене...» (Повт. Зак. 28:15-20).

Україно, настав час зупинити прокляття. Настав час покаятися перед Богом за безбожне життя, впасти на коліна й благати: «Господи, помилуй нас, Господи прости». Тільки тоді прийдуть зміни в нашу країну. Тоді не будемо легковажно вбивати своїх дітей і страждати. Не будемо вимирати як приречені на знищення. Є надія, й вона — в покаянні!

Підготувала
Наталія Дубовик

Наталія Дубовик
народилася і живе в Харкові.
Закінчила Київську богословську семінарію за спеціальністю викладач біблійних дисциплін.
Координатор проекту
«Впровадження християнської етики в навчальних закладах Харкова і Харківської області».

Життя людини починається не з народження, а з моменту зачаття. Вже найперша клітина — зигота — є неповторною і містить всю інформацію про людину: її стать, ріст, колір волосся, риси обличчя, будову всіх білків, групу крові, таланти.

Через декілька днів після зачаття у дитини формується дихальна, нервова і травна системи, внутрішні органи. Після 18 днів приходить у дію її власна система кровообігу, кров малюка вже не змішується з материнською і може відрізнитися від неї за групою. Починаючи з четвертого тижня, дитина вже може відчувати любов своєї мами, радіти, лякатися, чути звуки.

У шість тижнів у маленького чоловічка формуються руки, ноги, очі, ніс, вуха. Можна навіть знімати енцефалограму мозку. І хоча сам ембріон важить тільки 30 грамів, він уже здійснює перші рухи.

У вісім тижнів дитина... смочке пальчик зовсім як новонароджене немовля. Вона відчуває біль і відсмикує ручку, якщо її вколоти.

У десять-одинадцять тижнів ембріон ще такий малий, що міг би стояти на мизинці свого батька, але у нього вже можна зняти відбиток пальців, він рухає очками і язичком. Якщо підсолонити навколоплідні води, він частіше ковтатиме їх і зовсім перестане це робити, якщо вони раптом стануть гіркими.

До дванадцяти тижнів, коли за нашим законодавством дозволено аборт, всі органи і системи плоду остаточно формуються. Малюк ди-

хає, чітко реагує на світло, тепло, шум. Він повертає голівкою, стискає кулачки, гримасує... Цікаво, що в чотирнадцять тижнів серце дитини перекачує 24 літри крові в день. Дитя засипає і прокидається разом з матір'ю. Якщо на нього направити яскраве світло, воно беззахисно закриває своє обличчя ручками.

«З погляду сучасної біології (генетики і ембріології) життя людини як біологічного індивідуума починається з моменту злиття ядер чоловічої і жіночої статевих клітин і утворюється єдине ядро, що містить неповторний генетичний матеріал. Упродовж внутрішньотрубного розвитку новий людський організм не може вважатися частиною тіла матері. Його не можна уподібнити органу або частині органу материнського організму. Тому очевидно, що аборт у будь-який термін вагітності є навмисним припиненням життя людини як біологічного індивідуума», — вважають завідувач кафедри ембріології біологічного факультету МДУ, професор, доктор біологічних наук В. Голіченков і його колега-професор тієї ж кафедри, доктор біологічних наук Д. Попов.

www.aborti.ru
(переклад Галини Сулим)

«Слова Лемуїла, царя Масси, що ними навчала його мати: «Що, сину мій, і що, сину утроби моєї, і що сину обітниць моїх? Не давай жінкам сили своєї, ні доріг своїх для руйнувальниць царів! Не царям, Лемуїле, вино, не царям, і напій той п'яний не князям, щоб не впився він та не забув про Закона, і щоб не змінив для всіх гноблених права! Дайте напою п'яного тому, хто гине, а вина — гіркодухим: він вип'є й забуде за бідність свою, і муки своєї вже не пам'ятатиме! Відкривай свої уста немові, для суда всім нещасним. Відкривай свої уста й суди справедливо, і правосуддя зроби для убогого та для нужденного.

Хто жінку чесотну знайде? А ціна її більша від перел: довіряє їй серце її чоловіка, і йому не забракне прибутку! Вона чинить для нього добро, а не зло, по всі дні свого життя. Шукає вона вовни й льону, і робить охоче своїми руками. Вона, немов кораблі ті купецькі, здалека спроваджує хліб свій. І встане вона ще вночі, і видасть для дому свого поживу, а порядок служницям своїм. Про поле вона замишляла, і його набула, із плоду долоней своїх засадила вона виноградника. Вона підперізує силою стегна свої та зміцняє рамена свої. Вона розуміє, що добра робота її, і світильник її не погасне

вночі. Вона руки свої простягає до пряжки, а долоні її веретено тримають. Долоню свою відкриває для вбогого, а руки свої простягає до бідного.

Холоду в домі своїм не боїться вона, бо подвійно одягнений ввесь її дім. Килими поробила собі, вісон та кармазин — убрання її.

Чоловік її знаний при брамах, як сидить він із старшими краю. Тонку туніку робить вона й продає, і купцеві дає пояси. Сила та пишність — одяга її, сміється вона до прийдешнього. Свої уста вона відкриває на мудрість,

і милостива наука їй на язиці. Доглядає вона ходи дому свого, і хліба з лінивства не їсть.

Устають її діти і хвалять її, чоловік її — й він похваляє її: «Багато було тих чесотних дочок, та ти їх усіх перевищила!»

Краса — то омана, а врода — марнота, жінка ж богобоязна — вона буде хвалена! Дайте їй з плоду рук її, і нехай її вчинки її вихваляють при брамах!»

Біблія, Книга Приповістей Соломонових, 31 розділ.

Мистецтво бути мамою

Ніхто, напевно, не буде сперечатися, що одним із найбільших впливів, під який підпадає дитина, є вплив матері. Звичайно, бо ж вона виношує дитя дев'ять місяців, годує грудьми і закладає в дитині цілеспрямовано чи мимоволі найважливіші принципи життя: ставлення до себе, оточуючих, ставлення до роботи, друзів, майна. І саме мати формує в дитині ставлення до Бога: або позитивне, або негативне.

Важко маму замінити. Бо саме її Бог наділив такими якостями, якими не володіє навіть наймужніший, найспритніший і найхоробріший чоловік. «Релігійні вожді і політики, великі мислителі і художники нерідко говорять про вплив матері, який вона здійснила на все їхнє життя. Робота матері — найважливіша, найважча і найменш оплачувана праця. Однак, для багатьох людей мати є джерелом проблем. Їх переслідують важкі спогади з минулого або мучать теперішні непрості стосунки з матір'ю»¹.

Чому ж для одних мати стає джерелом натхнення, для інших — джерелом проблем? Давайте спробуємо знайти відповідь на це запитання, звернувши увагу на те, що говорить про материнство Біблія: «Діти — спадщина Господня, плід утроби — нагорода!» (Пс. 126:3).

Жінка отримує високе покликання від Самого Бога, одержавши спадщину Господню і нагороду. Божий план полягав у тому, що кожен новонароджений хлопчик або дівчинка мали стати носіями Божого образу і, таким чином, планета Земля мала наповнитися славою Божою. І тому Бог дарує нам особливий подарунок — наших (не сусідських) дітей, саме вони є нашою нагородою і «золотими» медалями. Але сучасне суспільство не приймає цього плану, натомість пропонує замість дітей — кар'єру, безконтентні розлучення, домашніх тварин тощо. Воно не хоче та й не здатне виконувати Божий задум. Саме тому в наш час материнство не лише не популярне, але й часто спотворено висвітлюється засобами масової інформації, суспільною думкою.

Хранителька домашнього затишку

Так часто називають жінку, такою її створив Бог. «Доглядає вона ходи дому свого, і хліба з лінивства не їсть» (Пр. 31:27). Дім — це основна сфера впливу матері на своїх дітей. Тут вона має час, місце для навчання і виховання дітей. Тут дитина розвивається впевнено у безпеці, завдяки батькам. Тут закладаються підвалини

її майбутнього життя. Це місце, куди дитина приходить зі слізьми і радістю, з болем і успіхами. Це місце, де дитина вперше почує про Бога, разом з матір'ю стане на коліна і помолиться, місце, де вона зможе пізнавати премудрості Святого Письма.

Чи створили ми такі умови своїм дітям, чи здатні ми подати приклад у найважливіших стосунках у Всесвіті — стосунках з Богом? Що бачать та наслідують наші діти?

Бог дарує нам особливий подарунок — наших дітей.

Якщо нас хвилюють ці запитання, то перше, на що ми повинні звернути увагу, — це наше ставлення до Бога. Так-так! Ми ніколи не станемо гарними матерями, поки нас цього не навчить Бог. Бо дуже часто не вистачає мудрості, терпіння, знань, любові, джерелом яких і є Сам Бог. У нашій свідомості живе багато неправди стосовно Творця Всесвіту. Уява про характер Бога — це основа системи наших переконань. Якщо наша уява про Бога хибна, то хибною буде уява про все інше, і ми будемо діяти відповідно до тієї неправди, в яку віримо. Розуміння Бога визначає спосіб нашого життя.

Коли в наше життя вривається хаос, розчарування, біль, коли ми втрачаємо тих, кого любимо, коли все йде не так, як ми запланували, у нас виникають думки: «А чи дійсно Бог добрий до мене? А якщо так, то як Він міг допустити, щоб таке трапилось?» або «Чому Він не виконує мою найзаповітнішу мрію?». Як тільки ми починаємо сумніватися в доброті Бога, то легко знаходимо виправдання тому, що відкидаємо Його волю і починаємо самі вирішувати, що добре, а що погане. Але Бог дійсно добрий, і залишається таким незалежно від нашого сприйняття Його рішень, від того, відчуваємо ми Його доброту чи ні, чи доводять це життєві обставини; Він залишається таким, як є. «Ти добрий, і чиниш добро» (Пс. 118:68). Бо Він наш Творець, і саме Він знає, що є для нас добром. Ханна Уайтолл Сміт сказала: «Часто Боже Провидіння не схоже на добро. Але віра схиляється перед цими таємницями і говорить: «Господь добрий, тому все, що Він робить, має бути добром, незалежно від того, чим здається зараз. Я чекатиму на Його пояснення»².

²Hannah Whitall Smith, God is Enough, ed. Melvin E. Dieter and Hallie A. Dieter (Grand Rapids: Francis Asbury, Zondervan, 1986), 240-41.

Бог — святий. У Ньому немає ні тіні гріха, ні тіні змін. Тому й стандарти Його надто високі для нас, людей, і часто незрозумілі. «Бо Я — Господь, Бог ваш, і ви освятитесь, і будьте святі, бо Я святий» (Лев. 11:44). Він — справедливий: «...справедливість Ти міцно поставив...» (Пс. 98:4), «Ти праведний, Господи, і прямі Твої присуди, бо Ти наказав справедливим свідоцтва Свої й щирю правду! Праведність Твоя — праведність вічна, а Закон Твій — то правда» (Пс. 118:137-138, 142).

Жоден із цих атрибутів не належить людині, бо тоді Бог не був би Богом. Але Він є джерелом милості, справедливості, любові, мудрості, терпіння тощо. Тому маючи тісні стосунки з Богом через вивчення Слова Божого, тобто Біблії, ми будемо здатними передавати якості Божого характеру іншим людям, подібно, як Місяць відбиває світло Сонця, направляючи його на Землю.

Багато людей живуть гіркотою і болем, не знаючи, де знайти розраду і вихід. Вони не знають, що послух Божим Заповідям — це можливість уникнути багатьох проблем, пов'язаних із наслідками життя без Бога. Саме мати повинна жити життям, сповненим послуху Богові, тоді її діти, наслідуючи матір, зможуть також уникнути таких жакливих речей як наркотики, алкоголь, байдужість, зарозумілість тощо. Така мати справді зможе стати хранителькою домашнього затишку і навчить цього своїх дочок: «Дім будується мудрістю, і розумом ставиться міцно» (Пр. 24:3). Навчаючи дітей любити й поважати Бога, мати лише набуває поваги і честі у своїх дітей. Вона збереже дітей для Бога і для себе.

Мати Мойсея була рабинею в Єгипетській імперії. Її обов'язком перед державою було втопити народженого сина у річці. Це був наказ фараона, щоб ізраїльський народ не був сильним та чисельним. Але мудра жінка вирішила, ризикуючи життям, послухати Бога, Який категорично забороняє вбивати своїх дітей. Вона переховувала сина доти, доки могла це робити, а потім взяла кошик, обмастила його смолою, поклала туди сина і, помолвившись, опустила його на води Нілу, залишивши наглядати за ним старшу дочку. Саме у цей час прийшла купатися дочка фараона. Вона побачила хлопчика і вирішила зробити його своїм сином. Але потрібна була жінка, яка б вигодувала малюка. Сестра привела свою матір, яка змогла не лише годувати свого сина, але й навчила його поклонятися Богові, любити Його і служити Йому. Єврейська жінка змушена була віддати свого сина дочці фараона у віці приблизно шести років, але лю-

бов до Бога, яку вона вклала в серце дитини, принесла користь не лише їй самій, але й усьому ізраїльському народові, а потім усьому світові. Саме Мойсей написав перші п'ять книг Біблії, він говорив на горі із Самим Богом, він приніс людям Десять заповідей, які записав від Господа, він написав ще багато законів, за якими людство живе й понині. Мойсей був тим, хто з'явився на горі у день Преображення, щоб підтримати Ісуса Христа. Віра матері, передана синові, відіграла важливу роль у розвитку всього людства.

Послух Божим Заповідям — це можливість уникнути багатьох проблем.

Чудовим прикладом довіри, любові та відданості Богові стала звичайна жінка Анна, про яку згадують багато поколінь. Вона, отримавши після багатьох років безпліддя сина, вигодує його і віддає на виховання у храм. Мати назвала хлопчика Самуїлом, що означає «жадання від Бога». Він був очікуваний від Бога і відданий Богові. Звичайно ж, мати навідувала свого сина разом з іншими його братиками і сестричками, яких Бог дав Анні після виконання її обіцянки. Вона раділа тому, як хлопчик зростає, набираючись мудрості і поваги у людей: «А отрок Самуїл ріс із Господом» (1 Сам. 2:21). Він став великим пророком Божим, був суддею ізраїльського народу і прожив довге життя, переживши кількох царів.

Один з найвідоміших учнів апостола Павла Тимофій був сином грека та юдейки Евнікії. Було б дуже логічно, якби син наслідував релігію батька. Але «нелицемерна віра» матері та бабусі Тимофія була живою (2 Тим. 1:5). Ці дві жінки змогли подати приклад молодому юнакові у ставленні до Бога, до життя, до покликання. Він став одним із найвизначніших служителів ранньої Церкви, був старшим пресвітером групи церков. Він був тим, кому апостол Павло з впевненістю передав розпочате служіння. А ось про його батька відомо лише, що він — грек.

На сторінках Біблії можна знайти ще багато прикладів материнської віри, любові і послуху Божому, які стали поштовхом до змін життя не лише їхніх дітей, а й багатьох людей.

¹Клауд Г., Таунсенд Дж. Фактор матері. — М.: Триада, 2002. — С. 6.

Хранителька поваги і покорі

Було б неправильно не згадати про прямий обов'язок жінки поважати, цінувати і любити свого чоловіка та навчити цього своїх дітей. Адже саме від матері багато в чому залежить ставлення дітей до свого батька. Слово Боже так визначає роль жінки: «Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господеві, бо чоловік — голова дружини, як і Христос — Голова Церкви, Сам Спаситель тіла! І як кориться Церква Христові, так і дружини своїм чоловікам у всьому» (Еф. 5:22-24). Цікаво, що Біблія зазначає, що потрібно коритися своєму чоловікові, а не сусіду, колезі, навіть старенькому батькові, й у всьому, тобто в усіх життєвих обставинах: духовних, стратегічних, у питанні виховання дітей, придбання житла тощо. Це запорака миру та спокою в сім'ї, запорака успіху жінки на її непростому «посту». Головне — не переплутати ролі, не шукати приводу зайняти місце лідера, голови. «Неможливо всидіти на двох стільцях відразу. Нелогічно все тримати під контролем і при цьому очікувати, що чоловіки стануть активними, візьмуть ініціативу у свої руки та перетворяться на «духовних лідерів»³. Нам, жінкам, не варто вирішувати глобальних проблем та намагатися переробити своїх чоловіків. Натомість потрібно глибоко зазирнути у свою душу та чесно відповісти на запитання: «Чи відповідаю я Божому стандарту, чи приємно Богові дивитися на своє створіння, чи виконую я свою роль?».

Поважати — означає усвідомлено та добровільно ставити людину вище за себе та інших для особливого ставлення та пошани. Ви добровільно берете на себе відповідальність коритися Слову Бога, а Господь, у Свою чергу, бере на Себе відповідальність зробити вашого чоловіка гідним поваги, тим, хто любить і з любов'ю керує, хто не думає лише про себе, а дбає про всю сім'ю, хто веде за собою, визначаючи напрямку руху сім'ї, хто готовий віддати себе і своє життя заради дружини і дітей.

«Мудра жінка будує свій дім, а безумна своєю рукою руйнує його» (Пр. 14:1). «Жінка чеснотна — корона для свого чоловіка, а засоромлююча — мов та гниль у його костях» (Пр. 12:4). «Ліпше жити в куті на даху, ніж з сварливою жінкою в спільному домі» (Пр. 25:24).

На нас, матерях, лежить велика відповідальність за те, як діти будуть ставитися до батька. Ми стаємо для них прикладом для наслідування. І якщо ви бачите погане ставлення вашої дитини до свого батька, перегляньте своє ставлення до чоловіка. «Хто кляне свого батька та матір свою, — погасне світильник йому серед темряви!» (Пр. 20:20).

Хранителька любові

Любов проявляється тоді, коли потрібно віддавати, а не брати.

Бог наділив жінку особливою любов'ю та ніжністю до своїх дітей. Мати по-особливому розуміє дитину, іноді їй не потрібно нічого говорити — вона серцем відчуває, що трапилося з дитиною. Така любов і безумовне прийняття навчає дітей також любити і приймати любов від інших. Це дуже допомагає нашим дітям у майбутньому, адже наскільки важливо пам'ятати, що тебе люблять і при-

ймають за будь-яких обставин. Звичайно ж, діти повинні займати одне з найважливіших місць у житті матері, тому мамі доводиться дуже багато часу проводити зі своїми дітьми. Біблія вчить любити своїх дітей, але любов — це не вседозволеність. Це прийняття і дисципліна, це ніжність і твердість та невідступність у своїх рішеннях стосовно дитини, це навчання і виправлення помилок: «Різка й поука премудрість дають, а дитина залишена тільки собі, засоромлює матір свою... Карай сина свого — й він тебе заспокоїть, і приємності дасть для твоєї душі» (Пр. 29:15, 17). У сучасному світі це дуже непопулярний вид любові. Але так говорить Бог, і хто ми такі, щоб заперечувати слова Владики Всесвіту?! «Гордіня людини її понижає, а честі набуває покірливий духом» (Пр. 29:23).

Зберігаючи Божі Заповіді у своєму серці, ми будемо спроможні передати їх своїм дітям.

Любов матері має бути мудрою, кожна мати розуміє, що поки дитинка маленька, вона повністю належить своїй матері, але, зростаючи, вона потребує довіри, підтримки. Важливо відпустити своїх дорослих дітей і не намагатися утримувати їх біля себе або керувати ними. Це лише зруйнує стосунки з дітьми. Любов проявляється саме тоді, коли потрібно віддавати, а не брати, «гребти під себе». І якщо цього не розуміють наші діти, то ми маємо навчити їх бути дорослими. Адже ніхто з нас не ставить на меті виростити «велику дитину», яка нічого не може робити самостійно! Але саме так ми часто поводимо себе з дорослими дітьми, і самі стаємо причиною смутку і болю наших дітей. Любов полягає у тому, що ми вчимо дітей не лише дбати про себе, а й впливати позитивно на оточуючий світ, змінюючи його. Ми, матері, не можемо бути центром життя наших дітей, бо цей центр належить не нам, Його займає Бог як повноправний Володар. Наш із вами обов'язок навчити цього своїх дітей і не заважати їм проходити свій шлях самостійно. Наш обов'язок — зберегти любов свою до дітей і їхню до нас. «Устають її діти, і хвалять її» (Пр. 31:28).

Зберігаючи Божі Заповіді і стандарти у своєму серці, ми будемо спроможні передати їх своїм дітям, зробивши їх найщасливішими людьми на планеті Земля.

«Господь, Бог наш — Господь один! І любі Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю! І будуть ці слова, що Я наказую на серці твоїм. І навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш» (Повт. Зак. 6:4-7). «І буде нам праведність у тому, коли будемо виконувати всі ці заповіді перед лицем Господа, Бога нашого, як Він наказав нам» (Повт. Зак. 6:25).

Інна Дубовик

Інна Дубовик народилася в Рівному. Закінчила Рівненський державний педагогічний інститут, факультет української філології. Як лектор бере участь у проекті «Незабутній час удвох» (для сімейних пар). Дружина, мама трьох дітей.

Дякую, що повірили в мене...

Вона стояла перед учнями п'ятого класу в перший день навчання. І, як і всі вчителі, в той день сказала неправду. Вона сказала, що любить їх усіх однаково.

Але насправді так не було. Неподалік, праворуч від неї, за однією з парт сидів, згорбившись, маленький хлопчик, Тедді Сталлард.

Вона вже помічала його раніше: він майже не грався з іншими дітьми, ходив у брудному одязі і постійно був невмітий.

Тедді був неприємний.

Міс Томпсон вважала, що робить правильно, коли з насолодою перекреслювала червоним олівцем неправильні відповіді в зошиті Тедді і ставила найнижчу оцінку.

У цій школі велися записи в спеціальному журналі про всіх учнів, починаючи з першого класу. В самому кінці міс Томпсон нарешті знайшла записи про Тедді. І була сильно вражена.

Ось що писав про Тедді вчитель першого класу:

«Тедді — світла дитина, хлопчик з чарівною усмішкою. Він добре вихований, домашні завдання виконує сумлінно і навкруги себе постійно випромінює радість...»

Учитель у другому класі занотував: «Тедді — чудовий хлопчик і його люблять однокласники. Але він пригнічений тим, що сталося в його сім'ї — важко захворіла мама. Для його родини настали тяжкі часи...»

У третьому класі було записано: «Смерть мами сильно вплинула на життя хлопчика. Тато зовсім не цікавиться ним. У родині — важка атмосфера...»

Запис у четвертому класі містив такі слова: «Тедді став неврівноваженим і замкненим. Він зовсім не цікавиться школою, не має друзів і спить на уроках...»

Нарешті міс Томпсон усе зрозуміла... Їй стало дуже соромно за своє ставлення до Тедді...

Через декілька днів було чудове свято Різдва. Та, заходячи у свій п'ятий клас, міс Томпсон була невесела. А коли ще діти подарували їй подарунки і серед них вона впізнала сірий пакунок Тедді, її це і зовсім пригнітило. Той подарунок справді був некрасивим, і діти посміювались із хлопчика. І ще більше почали сміятися, коли міс Томпсон розгорнула його.

Там був дешевий браслет, на якому не вистачало декількох камінчиків, а також неповна пляшечка парфумів.

Міс Томпсон, на подив дітей, не розсміялася. Вона одягла браслет і, відкривши пляшечку, нанесла на руку трохи парфумів. «Який чудовий браслет, правда, діти!» — звернулася вона до принишлого класу.

Коли учні залишили клас, Тедді підійшов до вчительки і промовив: «Ви сьогодні пахнете так, як моя мама...»

Коли щасливий і усміхнений Тедді вийшов за двері класу, міс Томпсон заплакала. Вона плакала майже годину, усвідомлюючи свою помилку. Вона зрозуміла, як вона до цього дня навчала учнів...

Відтоді міс Томпсон стала справжнім учителем. Вона почала не просто навчати математики, читання та письма, а почала навчати дітей...

Особливу увагу вона приділила Тедді. Його розум почав прокидатися. І чим більше вона займалася з ним, тим кращими ставали його успіхи в навчанні та у стосунках з людьми.

У кінці року Тедді за успішністю випередив багатьох своїх однокласників.

Тоді він написав свій перший лист до міс Томпсон, де були такі

слова: «Ви — найкраща вчителька у світі!»

Через шість років Тедді закінчивши школу третім за успішністю, знову ж таки, висловлюючи вдячність своїй вчительці, сказав: «Ви — найкраща у світі!»

Через чотири роки від Тедді прийшов лист, в якому він писав, що успішно склав іспити і поступив у коледж.

Пізніше ще один лист: «Я вже лікар і мене називають «доктор Сталлард». Я дякую Вам, Ви — моя улюблена вчителька, найкраща у світі!»

Якось навесні прийшов ще один лист, в якому Тедді писав: «Я познайомився з чудовою дівчиною і готуюся до одруження. Тато помер декілька років тому... Чи не могли б Ви, міс Томпсон, бути мамою нареченого?»

О, звичайно, міс Томпсон погодилася. І як ви гадаєте, що вона одягла на вінчання? Так, звичайно, той браслет із втраченими камінчиками, який подарував їй Тедді і який колись належав його мамі. Також вона використала ті парфуми, які подарував їй Тедді на Різдво.

На урочистій церемонії Тедді прошепотів на вухо міс Томпсон: «Дякую, що повірили в мене, що вважали мене важливим і особливим та змінили мене».

У відповідь міс Томпсон, плачучи, сказала: «О, Тедді, ти не правий, це ти навчив мене, що я маю змінитися. Я не вміла навчати, доки не зустріла тебе...»

Подумай: ми не повинні забувати, що чиєсь життя змінюється в кращий або гірший бік під впливом нашої дії чи бездіяльності.

Подумай: подорожуючи своїм життям, чи бажаш ти сьогодні, діючи з любов'ю, змінити чиєсь життя на краще?

І. Баллард

(переклад Людмили Дмитрус)

³Демосс Н. Ложь, в которую верят женщины. — С.-Пб.: Шандал, 2004. — С. 152.

Я вибираю латидність... Нічого не можна домогтися силою. Я буду латидним. Якщо я підвищу голос, то зроблю це тільки в прославленні Бога. Стисну кулаки, але тільки в молитві. Якщо я буду вимагати, то тільки від самого себе. *Макс Лукадо*

У твоєму імені — життя!

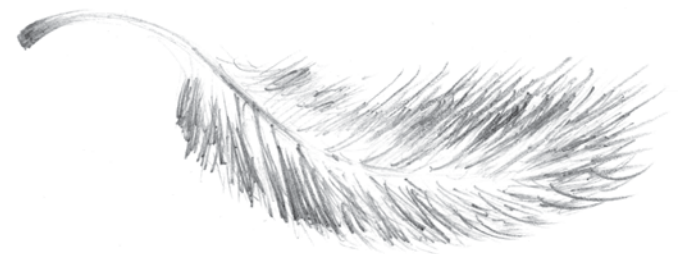
Моя дитино! Повір, навіть не знаю як правильно назвати тебе... І тільки через те, що ти колись була в мені, поруч, біля самого серця, мені дозволяється бути твоєю матір'ю. В іншому випадку я б назвала тебе Ніжністю, яка схожа до легкої пір'їни, що загубилась від хмари. Того ж вечора я назвала б тебе Прохолодою, бо пір'їна стала туманом, який проходив високими травами і лишав обабіч запиленіх доріг свої роси...

У той день, коли позаду залишилися праця, слова і думки, мої ноги поволі підіймалися східцями нашого дому. Назустріч вибігла ти, моя дівчинко, і поклала свої обійми на мої обважнілі плечі. Повір, що хотілося заплакати, чи то від твоєї потреби в мені, чи від ваги тих обіймів. Але я не дозволила собі тебе назвати Втомою.

Від тебе пахло дитинством, а я вже кілька місяців підряд вчила тебе користуватися парфумами. Твоє золоте і міцне, таки міцне, волосся трохи заплуталося. Коли я запитала, чому воно не доглянуте, ти відповіла:

— Сьогодні я гралася з вітром!

— А як справи з уроками? — мене цікавило твоє шкільне життя.

Тепло твого дотику

Шкода, що розтанула картина, яку ти, моя Дитино, намалювала на снігу. Хоча, хіба могло бути інакше? Тільки чому за полотно ти взяла саме сніг?

— Він мокрий. Пензель не потрібно було опускати у воду, а тільки у фарбу. Це мистецтво без посередників.

— Економиш час?

— Швидше, зберігаю спокій. Водю ж є саме полотно. Правда, мертвою водою.

— Але що ти малювала?

— Що можуть малювати діти? Звичайно, що мрії! Зимою, коли холодно і кожен намагається зігріти сам себе, коли для дорослих сніжинки — це сніжинки, а для дітей — це холодні метелики, все відбувається до-

— Вони досить повчальні! Вітер — сильний, він нікому і ніколи не дозволяє оцінювати свою силу і слухає лише свого Творця. Мені приємно вчитися у нього та імітувати його голос.

— Чому?

— Бо він без крику...

Чи знаєш ти, моя дитино, як я назвала тебе того вечора? Простотою, бо не було лукавства в твоєму погляді. Проте, це далеко не всі імена, котрими я називала чи ще назву своє Серце, свій Подих, Щем, свою Кровинку, свій Злет і Глибину.

Якось ти попросила:

— Не доторкайся зараз до моїх думок, добре? У моїй душі їх так багато, як тих сивих птахів на нашій вулиці. Інколи голуби їдять насіння, інколи п'ють дощ, а ще я помітила, що вони навчилися дзьобами розбивати кригу на зимових калюжах і не ранилися. Якщо їх сполохати, вони полетять геть, і люди позбудуться пір'я.

— А навіщо людям пір'я? — обережно, напівголосно, майже поглядом, запитала я.

— Воно їм нагадує про те, що на світі живе Ніжність.

Тієї ночі я назвала тебе Мудрістю і вирішила, що завтра вранці обов'язково пораджуся з тобою, чим краще погодувати на сніданок сизих голубів і за кого найперше помолитися. Адже як тільки сходитиме сонце і його промені лоскотатимуть твій сон, я впевнена, ти будеш схожа на Латидність, яку я вибиратиму щодня, моя перша Дитино!

сить просто. Ти на снігу малюєш квіти, але як тільки нахилиєшся до них ближче і хочеш зігріти їх своїм подихом, щоб була не змерзла на морозі, вони починають плакати...

— То чи не краще вибрати звичайне традиційне полотно для картини? Воно і зберігатиметься довше, й інші його побачать?

— Ні. Такі картини несправжні, бо квіти на них ніколи не заплачуть від мого подиху.

— Людське тепло... Ти говориш про нього так, ніби достеменно знаєш, що це таке. Чому б тобі замість мрій не намалювати саме його, тепло, яке гублять і шукають дорослі все своє життя?

Листи улюбленій доньці

Моя Донечка почала бавитися з люстерком. Вона підходила до вікна, випрошувала у сонця золотий промінь, котрий, мов кошеня, стрибав на маленьке срібне скельце, а потім перебирався до її кімнати. Сьогодні і стіни ставали картинами.

Сонячними зайчиками на них малювалися хмари, веселка, літак і гул двигуна... Потім усе починало змінюватися, ніби одна за одною перегорталася сторінки. Можна було спостерігати за намальованими сценічними кулісами і дитячими декораціями. Йшла сонячна вистава, героями якої були люди, котрі шукали тепло. Довелося навіть відчинити вікно, щоб мати хоч якийсь музичний супровід. Та він виявився не «хоч якимсь», а справжнім та вдалим. Люди ж, заблукавши серед людей і холоду, все ще шукали тепло.

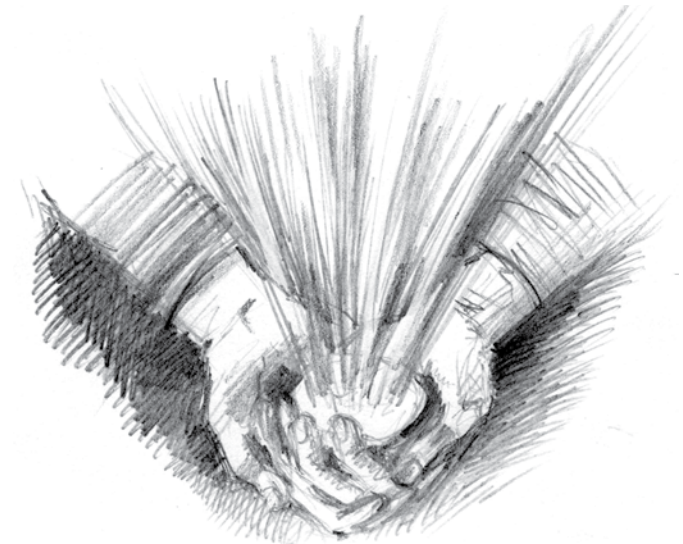
Згодом юна Художниця, перервавши театральне дійство, повернулася до мене і попросила подати долоню.

— Навіщо? — здивувалася я.

— «Найголовнішого очима не побачиш», — процитувала вона Антуана де Сент-Екзюпері. А від себе додала: «Його можна відчувати собою», — і направила сонячний зайчик на мою долоню.

— Тепліє? — ніжно запитала Донечка.

— Тепліє! — слухняно відповіла я.

— А що розтає?

— Сліпота, — відказала я і засміялася від радості, що сьогодні мені вдалося зрозуміти Дитину в пошуках дорослого тепла.

— А тепер відклади люстерко і подай мені свою долоню, — попросила я.

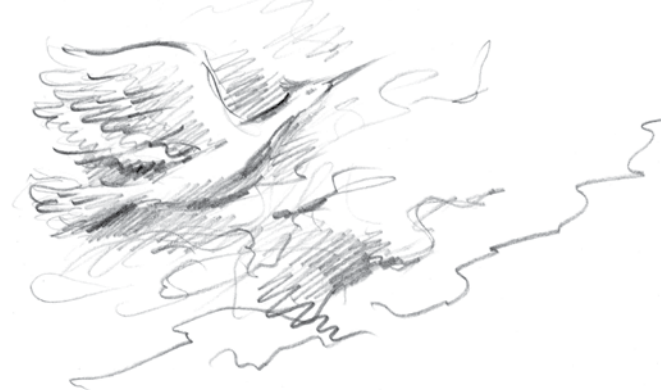
— Навіщо? — перебила Донька, — Ти ж добре знаєш, що вона завжди справжня...

Біла Пісня

Гортаю сторінки своєї старої записної книжки. Ти собі навіть не уявляєш, моя Дитино, як приємно вслухатися в своє минуле! Адже у ньому була і завжди будеш ти — моє крихітне Сонце!

Перечитую твої кумедні вислови, смачні дитячі кулінарні рецепти, проживаю по-новому події багаторічної давнини і захоплююся твоїми милими білими віршами.

Цитую того, якого ти вже давним-давно забула (і я б його забула, якби не пам'ять). «Якщо я люблю тебе, значить голос мій ніжний. Тоді я і серце моє спокійні за твої сили і за твою душу».

Або ще один. «Подивіться, як високо б'є фонтан із птахів! Густі чорні ворони здіймаються від землі. Їхні крила мріють доторкнутися до неба. А на вечірніх сутінках уже видно їхні тіні...»

Якось ти запитала:

— На світі живе білий вірш. А чи існує біла пісня?

— Звичайно, — відповіла я, мало що розуміючи в музиці.

— А яка вона, ця біла пісня?

— Найсправжніша у світі!

— Чи можна її десь почути? — допитувалася ти.

— Можна. Тільки поводитися з нею треба обережно, бо вона трохи полохлива, як чайка на березі річки; інколи надто тиха, тому потрібно буде добре в неї вслухатися, а в цілому — це справжній шедевр!

І ми відчинили вікно... На вулиці звучав вітер. Він уважно, без боязні вслухалася в його білу пісню. Він склав її ще вчора ввечері: слова без рим, сила образів і мелодія власною душею заграє... Ось такою була біла пісня вітру! У ній дихало саме життя.

А потім долинув до нас грім. Він презентував нам свої короткі, далеко не ліричні твори. Але його білі пісні звучали велично. У них відчувалося дихання сили...

І ось, нарешті, зазвучав дощ. Його біла пісня тобі сподобалася найбільше. Вона була найвитонченішою, найдовшою і найпроникливішою з усіх, нами почутих, пісень. У ній говорилося про небо, яке плаче від того, що люди про нього забули.

І тоді ти, маленьке Дівча, вирішило написати для неба свою пісню. Ось твої слова:

Біла птахо, біла птахо,
Благаю тебе, зупинись!
Ти летиш над рікою
Голубою-голубою.
Бог з тобою.
Бог з тобою.
Я тебе обійму,
Нагодую й прийму...
Біла птахо, біла птахо,

В житті зігрітим — не заблукати б...
Маленьких діток на крилах несла.
А в небесах — весна. Весна!

Ці слова на музику поклав сам час. І вона почала жити — біла пісня поруч білих хмар. Небо почуло її, прийняло і полюбило. Воно завжди приймає те, що народжене серцем.

А вчора по радіо транслювали дивний твір — білу пісню морського прибою, а вже сьогодні вранці та ж станція передавала білу пісню молодого лісу.

Почувши це, ти зрозуміла, що запис записом, а ці твори потрібно слухати в оригіналі. А ще через трохи ти перейменувала їх, давши їм нові імена.

Зеленою стала пісня лісу, синьою — пісня моря, блакитною у дощу, темною у грому і сивою у вітру. Білим залишився тільки вірш.

Дитина світла

«Я — Світло для світу. Хто йде вслід за Мною, не буде ходити у темряві той, але матиме світло життя» (Ів. 8:12).

«Око — то світильник для тіла. Тож, як око твоє буде здорове, то й усе тіло твоє буде світле» (Мт. 6:22).

Доти, доки не проживу світло, я не зможу пояснити тобі, що це таке... Так думала матір, котра не розумілася у доньчиних очах.

Та настав день, коли я побачила світло в тобі! Зупинилася. Почала вдивлятися у нього, мов у щойно знайдене диво, боячись злякати його своїм подивом. А воно виявилося чистим і сильним, мов гірська вода. Прозорим, як колір неба на весні. І лагідним, як дотик пір'їни до щок...

Все це я побачила в твоїй посмішці, моя Дитино! Світло жило в Тобі! Хоча, чому тут дивуватися? Адже з дитинства я називала тебе своїм Сонцем. Не маленьким Сонечком, як це робили інші мами. А цілим Сонцем! Ось воно і проросло у твоїй посмішці! Живе і добре світло!

Пригадуєш, я колись розповідала тобі про те, що вчені полюють на снігову людину. Ніби є очевидці, ніби є сліди, тільки «снігу людського» не знайдено. Скажи, а навіщо долати гори, пробиратися хащами у пошуках холодного погляду? «Снігових» людей достатньо і серед цивілізації! На день не одну таку холодну особистість зустрінеш, біля якої або змерзнеш, або застудишся. І, разом з тим, живуть серед нас «сонячні» люди — з полум'яним серцем та світлим поглядом. Біля таких і оживеш, і зігрієшся, і молитву складеш...

Тепер, — чи чекаю я на літо, щоб надихатися сонцем? Можливо. Тільки більше всього я щоденно чекаю твого повернення зі школи! Ти приходиш у наш з тобою дім, щоб жити в добрі! З тобою я відчуваю радість на дотик і життя на смак! Спасибі тобі, що воно — насолода!

Дитино широкого світла! Моя Дитино! Відвертай свої очі від зла, щоб була твоє світло не забруднилося і не згасло... Бережи ці очі у Богові, аби тоді, коли настане трохи інший вимір часу, тобі дозволили побачити Світло вічності!

Олена Медведєва

Олена Медведєва народилася та проживає в м. Рівному. За фахом юрист. Працює в міжнародному благодійному фонді «Клуб «Майбутнє» координатором підліткових клубів Рівненщини. Автор та ведуча християнської радіопередачі «Поки є час». Заміжня. Матір двох дітей.

Пастиркування дитячого серця

Дорога мамо, сестро, бабусю, а також усі ті, хто хоча б якимось чином вкладається в маленьку людську душу, беручи участь у процесі виховання наших дітей. Дозвольте поділитися з вами тими думками і почуттями, які переповнюють мене після зустрічі з книгою Теда Тріпа «Пастиркування дитячого серця». Насамперед хочу сказати, що я сама — мама, і ми з чоловіком виховуємо донечку Юліану, якій скоро виповниться чотири роки.

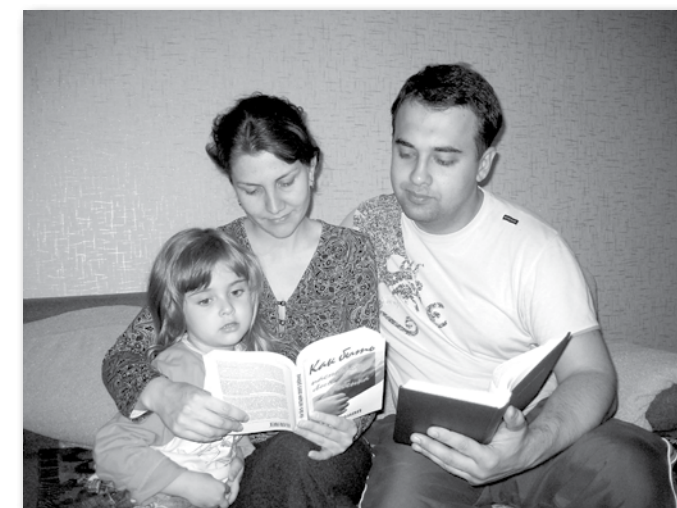

Для мене особисто виховання — це дуже важливий, хоча і нелегкий, процес у моєму житті. Коли з'являється на світ таке маленьке Боже чудо, ти так починаєш любити його, що готовий віддати все, аби ця дитина була щасливою. Я дуже люблю свою донечку і вдячна Богові, що Він подарував її нам. Разом з тим я усвідомлюю, що Господь дає нам дітей на певний час. Прийде день, коли вони залишать батьківський дім і підуть у цей жорсткий, спотворений гріхом світ, щоб будувати власне життя. Усвідомлюючи це, я постійно думаю, як мало в мене часу. Часу для того, щоб вкласти у це маленьке сердечко істинні принципи життя, життя такого, яке хоче бачити Бог. Адже дуже важливо усвідомлювати, що виховувати дитину ми повин-

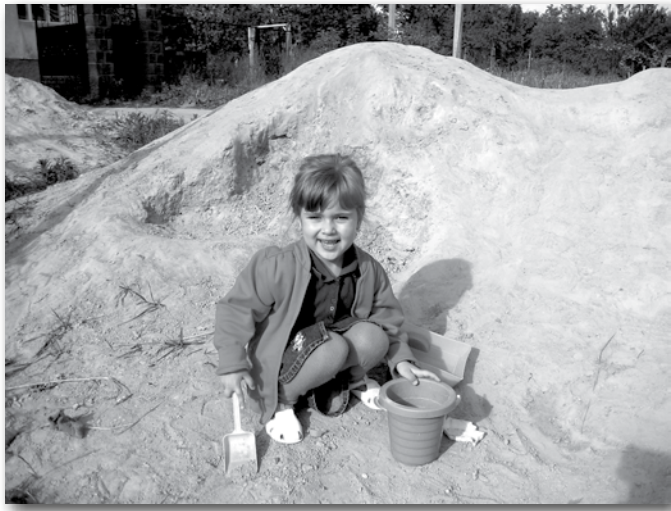
ні не на наш власний розсуд, а відчуваючи велику відповідальність перед нашим Творцем.

Прочитавши книгу, я ще довго переосмислювала своє ставлення до поглядів Теда Тріпа. Варто відзначити, що інформація, яка подається автором, дуже цікава. Книга легко читається. Для мене особисто у ній було багато нового, точніше усе те, що я знала про дисципліну, відкрилося мені в новому світлі. Я маю на увазі те, що у нашій сім'ї ми дотримувалися біблійних принципів виховання, але

чіткої позиції не мали. Після глибокого вивчення цього питання, ми з чоловіком дійшли висновку, що виховувати дітей згідно з Божими стандартами доволі-таки нелегко. Це має бути цілеспрямований процес, чітко визначена позиція батьків тощо.

Покарання та настанова — основні чинники виховного процесу, процесу творення дитячих душ, їхнього майбутнього. Ось основні складові виховання, яке представлено у Біблії. Дослідивши це питання разом з Тедом Тріпом, нам було досить важко усвідомити, що за непослух ми повинні карати нашу маленьку доню, але тепер впевнені, що робимо правильно, черпаючи натхнення із Божого Слова, й очікуємо «плодів» у майбутньому. Біблія говорить: «До юнакового серця глупота прив'язана, та різка картання віддалить від нього її» (Пр. 22:15). Смысл цього вірша показує нам, що саме в серці дитини є гріх і воно потребує виправлення, і засобом виправлення в першу чергу є робота з серцем дитини, а не лише покарання. Біблія також ясно показує звідки виходять усі наші проблеми: «*Бо зсередини, із людського серця ви-*

ходять лихі думки, розпуста, крадіж, душогубства, перелюби, здириства, лукавства, підступ, безстыдства, завидющее око, богозневага, гордощі, безум. Усе зле це виходить зсередини, і людину опоганює!» (Мк. 7:21-23).

Яка важлива істина звучить у Божому Слові — життя людини відображає стан її серця! Ми, батьки, настільки будемо успішними у вихованні дітей, наскільки добре засвоїмо цю істину. Саме у серці дитини проходить ця невидима боротьба. Все, що діти говорять і роблять, є відображенням того, що переповнює їхні серця: «Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихої виносить лихе. Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!» (Лк. 6:45).

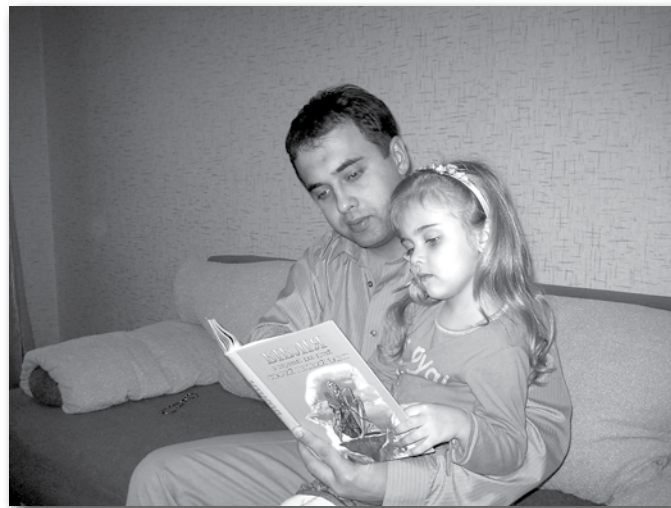
Завдяки цим віршам із Святого Писання ми можемо побачити, що основна проблема полягає не в поведінці, а в тому, що є в серці дитини. Як часто ми, батьки, припускаємось помилок у вихо-

ванні юних душ, звертаючи увагу лише на поведінку, а серце залишається без гідної уваги. Часто мета, яку ми ставимо перед собою — покарати, а як наслідок цього — виправити поведінку дитини. З точки зору Бога — це неправильно. Чи Ісус не засуджував лицемірство фарисеїв?

Зовнішність у них була привабливою, поведінка і стиль життя відмінним. А їхня душа? Задумайтесь на хвилину... То кого ж ми виховуємо у наших дітях? Людей, серця яких будуть широко відкриті для роботи Божої, чи лицемірів, з вигляду ідеальних та святих, та з пороками всередині?

І ще одне дуже важливе для мене питання. Як карати і наставляти в процесі виховання дітей? Чимало людей підтримують відомі всім ідеї гуманізму, які сьогодні панують у навчальних закладах: «Людина та її особистість понад усе, ніщо не повинно завдавати болю людській особистості!» На мою думку — це крайність, яка відвертає людей від Бога і дає забути, хто ми насправді. Процес покарання — це не биття дітей на свій власний розсуд, це не знущання у гніві над маленькою людиною, це не демонстрація своєї переваги над нею. Це процес, у якому на першому місці, насамперед, стоїть любов. Якщо ми любимо наших дітей, ми не зробимо цей процес неправильним. Варто відзначити, що для кожного етапу розвитку дитини є своя певна

методика і творчий підхід у вихованні. Це означає, що до кожної дитини певного віку ми повинні знаходити правильні шляхи впливу. Якщо у трирічному віці «метод різки» ми ще можемо застосувати, то у віці 16 років він уже не буде доцільним, тому шукаймо мудрості у Бога, адже саме Він доручив нам цю нелегку місію.

У праці Теда Тріпа ми знаходимо розроблену методику для кожного окремого етапу розвитку дитини. Немоżliво не помітити ту мудрість, з якою написана ця книга. Автор зосереджений виключно на Біблії, і це для нього найважливіший авторитет. Зауважу, що я прочитала багато літератури з виховання дітей, але коли мені у руки потрапила ця книга, вона перевершила всі мої очікування: кожна сторінка пронизана істиною з Божого Слова, підтверджена багатьма яскравими життєвими прикладами. Моя порада для усіх батьків — прочитайте цю книгу, і ви не пожалкуєте.

І ще одне, давайте будемо пам'ятати, що час швидкоплинний. Кожний день — це велика цінність для нас, як для батьків. Саме зараз, саме в цю хвилину ми можемо приділити час для спілкування з дитиною, виявити їй свою любов. Саме сьогодні їй 3 (6, 9... і т.д.) роки, а завтра вона вже буде іншою, і ми не зможемо ніколи більше повернути цей час назад. Саме тому для мене цінний кожен день нашого спільного життя, адже в мене є мета, яку доручив мені Бог — виховувати і наставляти, вчити вічних духовних цінностей, розвивати і спонукати бути такою людиною, яку хоче бачити в моїй дитині наш Творець! Тож не втрачаймо дорогоцінного часу, який нам даровано, щоби потім не було за-

надто пізно: «Навчи нас лічити отак наші дні, щоб ми набули серце мудре!» (Пс. 89:12).

Інна Павлович

Пастирівання дитячого серця

Тед Тріп

У книзі «Пастирівання дитячого серця» Тед Тріп, спираючись на свій понад двадцятирічний досвід роботи пастора, консультанта, шкільного адміністратора і батька, пропонує реальну, надійну, основу на Божому Слові допомогу батькам, які готові реально вкладатися у виховання своїх дітей. Книга вчить, що потрібно вести розмови з дітьми, наочно демонструє, як за допомогою слів і вчинків схилити дитину до послуху, показує, що при мудрому підході дружнє спілкування і покарання доповнюють одне одного.

«Пастирівання дитячого серця» — це книга про те, як звертатися до серця дитини, адже все, що дитина говорить і робить, виходить із її серця, як написано у Євангелії від Луки: «Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!» (6:45). Автор переконує читачів у тому, що навіть у наш складний час можна і потрібно рости дітей, привчаючи їх до благочестивого, богоугодного життя.

Тріп Т. Пастирівання дитячого серця. — Львів, 2001. — 226 с.

ISBN 1-879737-19-1

Підсумки конкурсу

З червня 2008 р. на розширеному засіданні редколегії ХДПЧ «Слово вчителю» відбулося нагородження переможців літературного конкурсу 2007–2008 навчального року.

Головний редактор часопису Тарас Приступа привітав переможців, вручив їм цінні пода-

рунки, наголосивши, що це велика честь — у різний спосіб нести людям Боже Слово, побажав нових творчих здобутків і залишив на пам'ять слова з Біблії: «Слово Христове нехай пробуває в вас рясно, у всякій премудрості» (Кол. 3:16).

I місце — Софія Прокопчук

«Я працюю вихователем в центрі «Особлива дитина». Моє серце належить цим дітям. Хочу писати для них і про них, для їхніх батьків».

II місце — Анжела Чудовець

«Дивно і страшно, що ще є багато людей, які не знають, Хто такий Бог. Мета мого життя — розповідати дітям про Бога».

II місце — Ірина Курченко

«В своїй творчості я залежна від Бога. Якщо дасть Господь, то буде щось на папері. Якщо мої матеріали когось знадобляться, дуже рада».

III місце — Олена Медведєва

«На все життя запам'ятала пораду відомого українського прозаїка Євгена Шпоргуна молодим літераторам: «Якщо ви можете жити і не писати, — не пишіть». Я не планую своєї творчості: слова приходять від Бога».

Члени редколегії з переможцями літературного конкурсу.

Конкурс триває!

Шановні читачі, запрошуємо вас взяти участь у літературному конкурсі!

Нагадуємо, що до розгляду приймаються твори українською мовою усіх жанрів на морально-етичну та духовну тематику. Найкращі з них будуть опубліковані на шпальтах нашого часопису.

В кінці 2008–2009 навчального року компетентне журі визначить переможців, на яких чекають цінні призи.

Будь ласка, надсилайте свої роботи з поштою «Літературний конкурс».

Щиро дякуємо!

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС ЧАСОПISУ «СЛОВО ВЧИТЕЛЮ» — 99864